Apparatus

D. IO. DE TVRRECREMATA

Tituli Sancti Sixti presbyteri Cardinalis,

Super decreto Vnionis Græcorum,

in sacrosancto œcumenico Concilio Florentiæ celebrato,

Ab Eugenio Papa IIII. promulgato,

NVNC PRIMVM IN LVCEM EMISSVS.

Ne turbata uolent rapidis oracula uentis;

Nunc folio uatis ... ore sonat.

Cum Priuilegio summi Pont. Pij IIII. & Illustriß. Senatus Veneti ad annos XV.

PIVS PAPA IIII.

MOTV proprio, &c. Cum, sicut accepimus, dilectus filius Michael Tramezinus bibliopola Venetus, nobis nuper exponi fecerit, ad communem omnium studiorum utilitatem sua propria impensa diuersa opera Latina, & Italica, ipsa Italica tam ex Latino, Gallico, & Hispanico idiomate translata, quàm Italicè facere minimeq; translata, hactenus non impressa, imprimi facere intendat: dubitetq; ne huiusmodi opera postmodum ab alijs sine eius licentia imprimantur, quod in maximum suum præiuditium tenderet. Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, Motu simili & certa scientia eidem Michaeli, ne prædicta opera hactenus non impressa, & per ipsum ab inquisitoribus loci illius examinata & approbata, uel si in urbe a magistro sacri Palatij, imprimenda per decem annos post eorundem operum, uel cuiuslibet ipsorum impressionem, a quocunque sine ipsius licentia imprimi, aut ab ipsis uel alijs uendi, seu in eorum apothecis, uel aliàs uenalia, præterquàm, a dicto Michaele impressa uel imprimenda teneri possint, concedimus & indulgemus, Inhibentes omnibus singulis Christi fidelibus, tam in Italia, quàm extra Italiam existentibus præsertim bibliopolis & librorum impressoribus, sub excommunicationis latæ sententiæ. In terris uerò Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediate, uel immediate subiectis etiam quingentorum ducatorum auri Cameræ apostolicæ applicandorum, & insuper amissionis librorum pœnis: toties ipso facto, & absque alia declaratione incurrendum, quoties contrauentum fuerit, ne intra decennium ab impressione dictorum operum, uel cuiuslibet ipsorum respectiue computandum, dicta opera, tam latina, quàm Italica hactenus non impressa, & per ipsum Michaelem imprimenda, sine eiusdem Michaelis expressa licentia, dicto decennio durante imprimere, seu ab ipsis, uel alijs, præterquàm a dicto Michaele impressa & imprimenda uendere, seu uenalia habere, uel proponere, uel ea, ut supra, habere audeant. Mandantes uniuersis uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, eorumq; Vicarijs, in spiritualibus generalibus, & in statu temporali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam legatis & uice legatis sedis apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Michaelis parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Michaeli

efficacis defensionis præsidio assistentes; præmissa ad omnem dicti Michaelis requisitionem contra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas: etiam sæpius aggrauando, & per alia iuris remedia auctoritate apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Et insuper, quia difficile admodum esset præsentem Motum proprium ad quemlibet locum deferri, uolumus, & apostolica auctoritate decernimus, ipsius transumptis, uel exemplis, etiam in ipsis operibus impressis, plenam & eandem prorsus fidem ubique, tam in iudicio, quàm extra, haberi, quæ præsenti originali haberetur. Et cum absolutione a censuris ad effectum præsentium, & quòd sola signatura sufficiat. Et ne de præmissis aliquis ignorantiam prætendere possit, quòd præsens Motus proprius in acie Campi Floris, & in ualuis Cancellariæ apostolicæ huius almæ urbis affigatur, & ibidem per affixionem publicetur, & quòd sic affixus & in ipsis operibus per tempora impressus, ad omnium quos tanget, notitiam deductum esse, ac si eisdem personaliter intimatum foret, expresse uolumus & mandamus irritum & inane censendum quicquid secus contigerit, præmissis omnibus constitutionibus & ordinibus apostolicis, ceterisq; in contrarium faciendis, non obstantibus quibuscunque.

Placet motu proprio. I.

M D LX. Die 3. Februarii in Rogatis.

Che per auttorità di questo conseglio sia concesso alli fideli nostri Francesco, & Michele Tramezzini, che alcuno altro, ch'essi, ò chi haurà causa da loro, non possa per lo spacio di anni quindici prossimi futuri, ne in questa città, ne in alcuna altra città, ò luogo del Dominio nostro stampare, ne altroue stampata in quelli uendere la Somma de Ecclesia D. Ioannis de Turre cremata Cardinalis, & l'apparato del medesimo super decreto unionis Græcorum Florentiæ fe. re. Eugenii papæ quarti, sotto pena alli contrafacenti di perdere tutte l'opere per loro stampate, & di ducati du cento, da esser diuisi, un terzo al magistrato, che farà l'essecutione, un terzo all'arsenale, & l'altro terzo all'hospitale della pietà: essendo, però essi obligati di osseruare quanto per le leggi nostre è disposto in materia di stampe.

Aloysius Garzonius Duc. Not.

VITELLOTIVS SANCTAE Mariæ in porticu S. R. Eccleſiæ Cardinalis Vitellius ampliſsimo Cardinali Carolo Borromeo.

DICI non poteſt, quãtopere Catholicæ fidei ueritatem, & Apoſtolicæ ſedis principatum hæretici homines ſemper oppugnarint; miſſos facio ueteres illos, ſunt enim propè infiniti non multis ab hinc annis Græci ipſi, quamuis ſæpe Romanæ ſedis auctoritatem extenuare, ac deprimere conati, ſæpe redarguti errorem ſuum confeſsi fuerint, & ad Eccleſiæ unitatem redierint (ter decies enim, ut eſt memoriæ proditum, cum Eccleſia Romana conuenerunt) nihilominus tamen humanæ ſalutis aduerſario, qui circuit quærens quem deuoret, qui multiplicem, ac ueterem illam ſuam adhibens aſtutiam conatur homines ipſos ita circũuenire, ut corrupto ueritatis ſenſu excidãt à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto, ſuperſeminante zizaniam, uetus hæreſis renouata, denuo ſpiritus ſancti falce, hoc eſt Romani Pontificis, & œcumenici Florentini Concilii decreto reſecata eſt. Decretum autem illud quã uerè Catholicè, ſanctèq; promulgatum ſit, ex Græ

cis Bessarion Cardinalis, ex Latinis uerò Ioannes Cardinalis tituli Sancti Sixti de Turre cremata optimè disseruit in apparatu, quem in decretum illud conscripsit, in quo quicquid contrà ab aduersariis dici posſit, uerisſimis rationibus confutauit. Sed Ecclesiæ studiosis molestum erat, quod opus tam utile non esset cum multis commune; propterea quod nondum impressum in bibliothecis quibusdam seruatum à paucis admodum legeretur. cùm igitur animaduerterem quantum utilitatis ex eius notitia lectoribus afferri posset, eiusmodi apparatum imprimendum curaui, ut, quod auctor ipse sibi proposuit, cùm illum componeret, ut prodesset multis, hac ratione perficeretur. Absurdum enim uisum est nos sumptui parcere, cùm illi ipsi, qui hæc conscripserunt, nullis uigiliis, nullis laboribus pepecerint. Optabile quidem esset nos tales esse, qui similia ædere possemus; sed si non possumus, quod proximum est ab aliis, præsertim nostri Collegii hominibus accuratè doctèq; elucubrata ædenda curemus. ut autem apparatum hũc ad te potius, quã ad alium quempiam mitterem, his potisſimùm adductus sum rationibus; quòd & ipse humani diuiniq; iurisperitus es, & huius auctoris lectione maximè delectaris, qui quò es illi coniunctior, qui Christi Vicarius est in terris, & Catholicam regit, Ecclesiam;

eò magis liber ille ad te pertinere uidetur, in quo ipſius Eccleſiæ maieſtas defenditur. Adde, quòd ita te geris, ut te PIO quarto Pontifice Maximo dignum nepotem poſſimus agnoſcere. Accedit non uulgaris beneuolentia, atque obſeruantia in te mea, cuius aliquam cupio in huiuſmodi monumentis extare ſignificationem.

INCIPIT APPARATVS DOMINI CARDINALIS SANCTI SIXTI SVPER DECRETO VNIONIS GRÆCORVM FLORENTIÆ.

SANCTISSIMO & beatissimo ac clementissimo patri D. D. Eugenio diuina prouidentia Papę IIII. suæ seruulus sanctitatis Ioannes.S.R E.presbyter Cadinalis TT. Sancti Sixti de Turre cremata uulgariter nuncupatus,seipsum cum humili recommendatione ad pedum oscula beatorum. Et si ea quæ beatitudo tua circa Græcorum reductionem, & ecclesiæ orientalis unionem peregit splendore maximo toto in orbe clarescant,quidam tamen perditissimi homines detractionis nebulis illa offuscare contendunt,aliqui enim gloriæ tuæ splendorem non ferentes,inuidentiæ furentes insidiis, quia consequi non meruerunt, nec imitari dignati sunt munus hoc præstantissimum, omniq; futuræ ætati celeberrimum,tibi desuper diuina liberalitate concessum paruipendunt despiciunt atq; cōtemnunt:& ita fit,ut sanctus Gregorius attestatur in moralibus, dum electi proficiunt, reprobi in rabiem furoris excitantur, & bona nascentia quæ nolunt imitari persequuntur; Alii uero ignorantiæ nubilo, aut errorum tenebris tenti,aduersus deprompta, & diffinita per tuæ beatitudinis sapientiam,in ipso sanctæ unionis decreto contenta,submurmurāt, quædam minus firma,alia ue minus recta obiicientes,non aduertentes hanc ipsorum temeritatem, manifestè unum esse genus blasphemātium spiritum sanctum, cuius gratia canones conditi sunt,ut in c uiolatores.xxv.q j. Verum beatissime pater,etsi firmissimè teneam,quòd horum pestilētium hominum iniqua detractio,approbatio sit operum tuæ beatitudinis,& obtrectantium turpitudinis denudatio, Nusquàm inuenimus Deum tantum laudasse Moysen principatus tui figuram gestantem,q̄ cum detraheretur ei ab Aaron & Maria:unde dicit dominus de Moyse; in omni domo mea fidelissimus est ore enim ad os loquor ei,& palam & non per ænigmata,& figura Deum uidet.Vide quid sibi pœnæ,inquit Origenes,in glo.num.xij. obtrectantes contulerint, quid illi laudis,sibi turpitudinem,illi splendorem,sibi lepram,illi gloriam; Nihilominus ne apud minus intelligentes,horum improborum hominum callida interpretatione,quod summa auctoritate firmatum est dubitabile fiat,aut illorum inuidentiæ & malignitatis insidiis labefactari quo quo modo possit operum tuorum gloria,super decretū sanctæ unionis Græcorum, tua auctoritate,& sapientia depromptum,ueritatis fidei,& tuæ beatitudinis honoris zelo inuitatus,apparatum quendam disposui, in quo columnas fidei.i.diffinitiones,quas tanq̄ sapiens Archithector,ad firmandas fidelium mentes in petra fidei, & confringendos errores in domo domini, hac sacra uniuersali &

Gregor.

Oecumenica synodo Florentina cooperante sapientissime extruxisti, auro. i. imputribilibus,& incorruptis sacræ scripturæ,& sanctorum patrum testimoniis inuestiens luce clarius ostendi,nihil in decreto illo esse à tua beatitudine positum,quod non sit legitima auctoritate sancitum, ueritate firmatum,maxima sapientia decisum,& immaculatæ laudis integritate cõclusum; In cuius decreti explanatione, quia uereor, conscius paruitatis ingenioli mei,aliqua minus docte, minusue sapienter dixisse, opportunum censui omnia dicta mea emendationi tuæ sanctitatis offerre, à cuius beatitudinis pectore, canon ille sacerrimus emanauit. Cuiusq; sedis auctoritati specialiter cõcessum est dubia interpretari, & explanare,quę de uniuersaliũ synodorum diffinitionibus,constitutisque oriri contingit,ait enim Beat.Greg. in c. non licuit dist.xvij. quotiens aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur,ad recipiendam de eo, quod nõ intelligant rationem, ad Apostolicam sedem pro recipienda ratione conueniant.

SEQVITVR TEXTVS.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

EVGENIVS: decretũ hoc diuiditur prima sui diuisione in tres partes, in Proœmium, narrationem,& conclusionem,secunda ibi CONVENIENTES, tertia ibi ET EX HIS OMNIBVS: prima in quatuor,primo.n.ad perpetuã rei memoriam, omnia infra scripta facta dicit,& conclusa,consentientibus Domino Imperatore Græcorũ,& loca tenentibus uenerabilium Patriarcharum,cęterisque orientalem Ecclesiam repræsentantibus.Secundo inuitat cœlos & terram ad communem lætitiam ibi LAETENTVR COELI. Tertio assignat causam lætitiæ ibi SVBLATVS EST PARIES. Quarto,commendata magnitudine beneficij,offert gratias omnipotenti Deo tanti muneris largitori ibi TIBI LAVS. Eugenius quartus hoc pręclaro nomine in ordine summorum Pontificum ita appellatus,& dicitur Eugenius quasi ad bonũ genitus,ab eu græcè, quod est bonum latine,& genitus. Dicitur etiam Eugenius, idest boni generis, siue nobilis uñ Hugutio,Eugenis nobilis,& Eugenius addita u,nobilissimus dicitur.Nam Græci media correpta Eugenes dicunt, quod nos ingenuos siue nobiles,idest boni generis interpretatur etiam,deus naturę unde genius genij,masculini generis dicitur,deus qui pręest nuptijs,uel deus naturę,& dicitur à gigno gignis,quasi uim habens omnium rerum gignendarum; Consonant profecto huius nominis expositiones, siue interpretationes ipsi domino nostro Papæ,qui re,& nomine Eugenius rectè appellatus est. Ipse siquidem nobilis genere,sed uirtutibus, & animo nobilior, qua nobilitate nulla præstantior dicente Hieronymo; Summa apud Deum nobilitas clarum esse uirtutibus; ad bonum uniuersæ rei publicæ Christianæ genitus est. Quod eo maxime claret quòd beatitudinis suæ Telo,promotione,industria,sapientia,ingenio,laboribus,ac expensis,unio græcorum procurata, & cõclusa est, & armenorum reductio,quæ amplissimam orbis partem dignoscitur constituere. Quantum autem bonum in republica Christiana hæc unio sit, nulla

[Margin: εὖ; εὐγενὴς; εὐγένεος; Hierony.]

profecto

profecto humana lingua poterit enarrari perquam innumerarum animarũ salus promota est,& religio adaucta Christiana. Est autem sciendum, quod modernus dominus noster à baptismate nõ Eugenius uocatus est (hoc enim nomen, cum ipso summi pontificatus honore, sortitus est) sed Gabriel, quod domini fortitudo interpretatur, qui bene fortitudo domini dictus est, q tot aduersitarum incursibus fractus non est, quippe nihil ille præualere potest, aduersum, cui diuina uirtus præstat auxilium, inquit Cassiodorus, ut dicat illud Esaiæ xij. Fortitudo mea & laus mea dominus Sed solet quæri, Cur in assumptione Romani Pontificis nomen mutetur; & ad hoc respondent quidam, quòd hunc morem Ecclesia Romana à Christo accepit, qui promotione Petri nomen ei mutasse dicitur, unde Christus ait Ioan. j. Tu es Simon filius Ioannis, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, sed ista ratio non placet Alberto Magno in postilla super Ioan. pro eo quod per multum tempus post Petrum nulli electo in Papam legit nomen esse mutatum: dicitur, ergo quod causa,& profecto rationabilis unde originem sumpsit hæc cõsuetudo mutandi nomen electo in summum pontificem fuit, quia quidem, ut dicit Albertus magnus super Ioan. in cap. j. turpe nomen habẽs, eo quod os porci nominabatur, in Papam electus fuit, cum autem non esset æquũ, quod electus in Romanum Pontificem, tam uili nomine uocaretur, nec esset iustum, ut quis alias dignus, propter turpe nomen à pontificatu repelleretur, mutatum est ei nomen, et dicens Sergius secundus, ut Chronicę referunt,& ab isto Romano Pontifice, qui centesimus septimus numeratur à beato Petro, inoleuit in sancta ecclesia hæc laudabilis consuetudo, ut electo in summum Pontificem nomen mutetur; Secundo figura huius notabilis consuetudinis, etiam in ueteri Testamento præcessit Gen. xvij. ubi dominus Abraam promonens nomen ei mutat dicens, Ego sum,& pactum meum tecum erisq; pater multarum gentium, nec ultra uocabitur nomen tuum Abraam, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gẽtium constitui te; Vnde Beda supra Luc. singularis meriti iudiciũ datur quotiens homini iubente Deo imponitur nomen uel mutatur, sic Abraham, quia pater multarum gentium futurus erat, Abraham est uocatus. Tertio, hæc ecclesiæ sanctæ cõsuetudo habuit rationem exemplarem in facto Christi circa Petrum, primum Romanę ecclesiæ pontificem. Imposuit enim Christus nomen nouum Petro quem summum ecclesiæ pontificem facere disponebat, unde ait Ioan. primo, Tu es Simon filius Iohanna tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus; super quo uerbo dicit beatus Augustinus.& ponitur in glossa continua, nõ est autem magnum quòd Deus dixit, cuius filius esset Petrus, omnia enim nomina sanctorum suorum sciebat, quos ante constitutionem mundi prædestinauit; Illud autem magnum, quia mutauit ei nomen,& fecit de Simone Petrum, Petrus autem à Petra; & infra. Intentum autem te fecit Deus, Nam si ante uocaretur Petrus non ita uideres mysterium Petræ, & putaret casu eum sic nominari, non prouidentia Dei, Ideo uoluit eum Deus aliud uocari, ut, ex ipsa commutatione nominis, sacramenti uiuacitas commẽdaretur; hoc August. non ergo immerito, si sancta ecclesia, magisterium Christi imitans, Petri successoribus in apostolico principatu, commendatione tãti sacramenti nomina mutet. Quarto huius nominis mutatio in Romano pontifice multiplicem habet misticam intelligentiam; Primo quidem in ipsa nominis mutatione, quod parentes dederunt, misticæ designatur in summo pontifice ef-

Cassiodorus.

Albertus.

Beda.

August.

fectus carnalis mutatio in diuinum, reprehenditur enim Heli summus sacerdos, de carnali affectu inordinato ad filios, cum ei dominus ait magis honorasti filios q̃ me primi Reg. ij. unde glo. interlinearis super id, Gene. xvij. sed [appellaberis Abraham] dicit, quod mutato effectu, mutatur & nomen, & Beda supra illud Ioan. [Tu uocaberis Cephas] dicit, intuitus est autem Petrum Christus non exterioribus oculis solum, sed & æterno diuinitatis intuitu, uidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem, cuius merito cunctę esset præferendus ecclesiæ. Secundo noui nominis impositio in Romano pontifice mistice, designat sanctæ uitæ nouitatem, quare in c. non uos. xl. distinctione, quis enim sanctum esse dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit, unde Magister sententiarum in principio supra Epistolam ad Romanos, opinionē Augustini insecutus, super mutatione nominis in Apostolo, qui prius est dictus Saulus, & postea Paulus appellatus est, ita dicit; porrò ex more sanctorum Apostolorum id fecisse perhibetur, qui in uirtutibus proficientes, mutato nomine sunt uocati, ut essent etiam ipso nomine noui, ut Cephas, & filii tonitrui, & huiusmodi, unde sancta ecclesia iam in consuetudinem duxit, ut quos in cathedra sancti Petri sublimet, nomina eis mutet; hæc magister

Beda.

Magister sñiarum.

Isidorus.

EPISCOPVS Episcopatus uocabulum, ut ait beatus Isidorus lib. vij. ethymologiarum, & adducitur à Magistro in. iiij. sententiarum distinct xxiiij. & à gratiano in cap. cleros distin. xxj. inde dictum est, quod ille qui efficitur episcopus super intendat curam, scilicet gerens subditorum, scopin enim grecè intendere latinè dicitur, recte enim dominus noster episcopum abso[...], & indistincte se nominat, quia absolutam, & indistinctam, non in una diœcesi tantum, sed in toto orbe potestatem habet immediatam, quemadmodum infra, circa diffinitionem articuli de primatu Romani pontificis, clarissima luce ostendetur; sed contra hoc esse uidetur, ꝙ multi Romani pontifices summi, singulariter Episcopos urbis Romæ se appellasse dicuntur, sicut de Pelagio patet, in cap. quamuis distin. xxj. secundo contra iam dicta uidetur ēt. c. nullus distin. xcix. ubi Papa Pelagius prohibet, ne aliquis Patriarcharum uniuersalitatis utatur uocabulo, & in c. sequentibus beatus Gregorius se prohibet uniuersalem Papam uocari; Ad primum horum respondetur, quod duo in Romano pontifice consideranda ueniunt, in quibus Apostolo Petro succedit, uidelicet uniuersalitas iurisdictionis, quam à Christo Petrus suscepit nō in uno loco, nec una gente tantum, sed uniuersaliter in toto orbe, secundum illud Matth. xvj. tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris super terram &c. & ex hac parte Papa est, & dicitur Episcopus, siue pontifex uniuersalis ecclesiæ, in cap. in nomine domini, distinct. xxj. & ideo dicit Nicolaus Papa III. c. per principalem. j. q. j. per principalem apostolorum beatorum Petri, & Pauli dexteram potestatem, & ius habemus non solum in monachos, uerum etiam in quoslibet clericos, de quacunq; diocęsi, cum necesse fuerit ad nos conuocare, atq; ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare, Secundum, quod in Papa considerandum uenit, est administratio, siue gubernatio, & ex huius partis consideratione, quantum ad immediatam personalem administrationem, sic Papa non dicitur Episcopus cuiuslibet ecclesiæ, sed solius urbis Romæ in qua facit Vicarium; sic enim summus pontifex debet ecclesiam regere, & administrare, ut aliorum pontificum prælationes ab ecclesia excludi non uideantur, ita enim operatur Deus, cuius uices in regimine ecclesiæ sicut Romanus pontifex exequitur, Ita prouidentiam

σκοπεῖν

Gregor.

Nicolaus papa.

tiam imitatur. qui licet sit omnipotentissimus,& infinitæ uirtutis, nihilominus immediate non omnia gubernat,& regit.sed quædam immediate, quædam perseruientem sibi creaturam integerrimis legibus ordinatam, ut ait August.lib.lxxxiij.quæstionum, in quo ut ait sanctus Tho. in quæstionibus de potentia.q.v.articulo.viij.magis manifestatur diuinæ prouidentiæ, & bonitatis magnitudo,quam si omnia gubernaret immediate. Quia ergo summus Pontifex præter illam uniuersalem,& indistinctam prælationem, quam super omnes Christi ecclesias habet, specialem immediatam administrationem habet ecclesiæ Romanæ; legitur quandoq; uocatus episcopus Romanus,sed hæc appellatio,ut patet per ea quæ dicta sunt,in nullo obuiat uniuersalitati auctoritatis,& prælationis quam habet,super uniuersam ecclesiam. Ad cap.nullus,& cap.sequens respondetur,quòd hoc ꝙ papa se prohibet uniuersalem uocari,non ideo est,ut dicit sanctus Tho. in tractatu contra impugnantes religionem,quod ipse non habeat auctoritatem immediatam,& plenam in qualibet ecclesia, & per consequens uniuersalis ecclesiæ sit episcopus,sicut habetur in capi.in nomine domini dist.xxj.unde etiam in Concilio Calcidoneñ.à tota synodo sanctissimus Leo papa legitur uocatus, uniuersalis Patriarcha,& multi sancti pontifices se ita leguntur nominasse,unde sanctus Sixtus in ij.epistola sua,sicut legitur in libro Pontificum ita scribit, Sixtus uniuersalis & Apostolicæ ecclesię episcopus;item eodem modo scribit sanctus Victor, in epistola decretali de Pascha, & de baptismo Theophilo Alexandrino directa. Item sanctissimus papa, dominus noster Eugenius, in subscriptione quam fecit in præsenti decreto pari modo se subscribẽs dicit, Eugenius ecclesiæ catholicæ episcopus; sed pro tanto beatus Gregorius se prohibet papam uniuersalem appellari,quia non præficitur cuilibet particulari ecclesiæ,ut proprius,& specialis ecclesiæ rector,& hic est quod commemoratum cap.inducit pro ratione; sed adhuc insurgit quæstio cur papa episcopum se nominet, cum in ecclesia sint dignitates superiores ut puta Patriarchatus,Archiepiscopatus &c. ad hoc respondendo Iuristæ dicunt, episcopatum ordinem esse,& inter omnes ordines superiorem iuxta ca. cleros, dist.xxj.& quod papa non à dignitate,sed ab ordine se uolens nuncupari,episcopum se uocat.sed cum Theologi, de quorum facultate sumus, quibus in materia sacramentorum potius credendum uidetur, asserant in.iiij. sententiarum,dist.xxiiij. episcopatum proprie loquendo,non esse ordinem distinctum,ab ordine sacerdotii,intelligentes per nomen ordinis,in cap. allegato cleros,nõ ordinem proprie sumptum qui distinctum imponeret caracterem, sed officium quoddam respectu quarumcunque actionum sacrarum; aliter respondetur & dicitur primo,quod cum papa episcopum se nominat,nomen episcopus,non dicit dignitatem distinctam contra alias dignitates eminentes superius enumeratas, sed dicit eminentiam ecclesiæ dignitatis, quæ sua communitate ceteras omnes includit,inde est,quod papa non modo episcopus,sed Patriarcha legitur appellatus,ut in superiori cap.cleros.& in capit. diffinimus,dist.xxij.uocatur etiam Archiepiscopus,ut in cap. statuimus,dist. iiij.& in cap.intantum, dist. xxj. Secundo respondetur quod papa se episcopum nominat,quia nullus in ecclesia militante gradus superior est dignitate episcopali, quantum ad ea quæ sunt ordinis episcopalis, omnes episcopi sunt equales,sicut enim in potestate ordinis,Apostoli pari cum beato Petro præditi sunt honore,ut in cap.loquitur, ait Cyprianus. xxiiij.q.j. ita omnes

August. Thomas. Thomas. Cõcilium Calcedo. Sixtus pp̄. Victo. pp̄. Euge. pp̄. Cyprian.

episcopi in potestate officij episcopalis Romano pontifici pares sunt, unde omnem actum hierarchicum quem potest facere Papam in administratione
Thomas. sacramentorum potest facere episcopus, ait sanctus Tho. quarto sententiarum, dist. xxiiij. Tertio Papa episcopum se nominat, magis q̃ Patriarcham, aut Archiepiscopum, quia Christus, cuius Vicarius est, & uices gerit in terris nomine episcopi magis, quàm aliarum dignitatum nominibus in sacra scriptura exprimitur nominatus, ait enim beatus Petrus, de Christo loquẽs, conuersi nunc estis ad pastorem & episcopum animarum uestrarum, primæ Pet. ij. SERVVS non quidem ex conditione, sed ex charitate, quia omnium Christi fidelium commoditati seruit, secundum illud Matth. xx. Quicunque uoluerit inter uos primus esse erit uester seruus, gl. quod charitas non conditio exigit; quoniam Apostolus prima ad Corinth. ix. dicit, dum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucri facerem, Glo. fecit me seruum omnium, ut commodis omnium seruirem; duplex enim distinguitur,
Thomas. à sancto Tho. prælationis modus, unus quidem ad regimen ordinatus, alius
Aristo. ad dominandum, domini autem ad seruum, ut vj. ethicorum dicit Aristoteles est prelacio, sicut tyranni ad subditum, differt autem tyrannus à Rege, ut ibidem Philosophus docet, in quinto, quod Rex ordinat prælationem suam ad bonum gentis, cui præest, tyrannus autem prælationem suam ordinat ad utilitatem propriam, cum autem potestas, & prælatio Romani pontificis, ad ędificationem, & utilitatem totius populi Christiani noscitur instituta, dicente domino beato Petro, Petre amas me, pasce oues meas. Ioan. ultimo, meritò Romanus pontifex se seruum seruorum Dei nominat, uel seruum se nominat, quod nomen humilitatis est, ex nimia humilitate; secundum illud ecclesiastici tertio, quanto maior & humilia, te in omnibus; Primus autem, qui inter Romanos pontifices in litteris suis se, seruus seruorum scripsit, legitur fuisse beatus Gregorius. SERVORVM DEI origo autem uocabuli, seruorum inde creditur sumpta, quod ij, qui iure belli poterant occidi à ui-
August. ctoribus conseruabantur, & serui fiebant à seruando dicti, ut ait August. de ciuitate Dei lib. xix. cap. xv. & Isidorus. ix. lib. ethimologiarum, cap. xlix. tales autem sunt uniuersi fideles, qui liberati à peccato, quod per unum hominem intrauit in mundum, & per peccatum mors ad Ro. v. serui facti sumus Deo ad Roma. vj. Quare ei merito seruiendum est; Luc. primo, sine timore inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi. AD PERPETVAM REI MEMORIAM merito hæc perpetuæ commendanda memoriæ, disponit sanctissimus dominus noster, hoc plane exigit magnitudo beneficiorum, quę in huius sanctæ unionis opere pater luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Iac. j. ecclesiæ suæ sanctæ, contulit, quę pro eorum ad mirabilitate, ac præciositate sempiternæ memoriæ commendanda sunt, & laudibus immortalibus prosequenda: Misericordias enim domini in æternum cantabo, inquit Propheta, psal. lxxxviij. Secũdo hoc idem exposcitur puritas, & sinceritas ueritatis declaratæ in hoc decreto, quæ cũ sit ueritas catholicæ fidei perpetuam, & incorruptibilem habet firmitatem, & necessitatem, firmitatem quidem; labium enim ueritatis firmum erit in perpetuum dicitur Prouerbiorum. xij. & hoc ut dicit glo. pro eo dicitur quia fides catholica semper manebit: habet & necessitatem; est enim fides, ut ait Chri-
Chrisost. sostomus, sanctissime religionis fundamentum; & Apostolus ad Heb. ix. impossibile sine fide est placere Deo. Merito ergo sanctissimus dominus noster

Euge-

Eugenius diſponens hanc fidei declarationem, tanquam lucernam inextinguibilem futuris ſeculis ſuper candelabrum eccleſiæ, inquit, AD PERPETVAM REI MEMORIAM, ut ei conueniat illud Eccleſiaſt. xxxix. ipſe faciet palam diſciplinam doctrinę ſuæ, & ſequitur collaudabunt multi ſapientiam eius, et uſque in ſeculum non delebitur. Tertio hoc ita exigit claritas ſtudiorum, & laborum ſanctorum, quos ſanctiſſimus dominus noſter Reuerendiſſimi, reuerendiq; patres habuerũt in proſequutione huius ſanctæ unionis, qui omnibus futuris ſeculis merito commemorandi laudibus ueniunt, ſecundum illud primo Machabeorum. ij. mementote operum patrum, quę fecerunt in generationibus ſuis, & accipietis gloriam magnam; unde huius ſingularis muneris gratia, conuenit ſanctiſſimo domino noſtro, illud Eccleſ. xxxix. non recedet memoria, glo. inter linea. operum ſanctorum eius, & nomen eius exquiretur. ſ. in exemplum, ut ait glo. à generatione uſq; in generationem, ſapientiam eius narrabunt gentes, & laudem eius annunciabit eccleſia.

Conſentientibus ad infraſcripta, cariſſimo filio noſtro Ioanne Paleologo Romæorum Imperatore *illuſtri, et loca tenentibus uenerabilium fratrum noſtrorum* Patriarcharum, *& cæteris orientalem eccleſiam repræſentantibus.*

CONSENTIENTIBVS AD INFRASCRIPTA. i. cunctis infra ſcriptis ſimul ſentientibus, & aſſenſum præbentibus; quod enim omnes tangit, ab omnibus approbari debet, extra de re. iur. lib. vj. uno enim plane & eodem ſenſu finaliter conuenientibus, & conſentientibus Græcis, & Latinis, pręſens fidei declaratio facta eſt, per ſanctiſſimũ dominum noſtrum Eugenium, ut recte eis illud conueniat, pſal. liiij. In domo Dei ambulauimus cum conſenſu: fuit planè talis unanimitas conſenſus neceſſaria, tum ad maius pondus auctoritatis, cuiuſmodi eſt, quod plurimorum ſententijs eſt confirmatum. xcij. diſt. c. extra, tamen ad maioritatem firmitatis, quod enim unanimi conſenſu ſemel diffinitum eſt circa fidem in uniuerſali ſynodo irretractabili firmitate tenendum eſt, ut in ca. maiores. xxiiij. quæſt. j. quo circa dicit beatus Gregorius, & habetur in cap. ſicut, diſ. xv. quæ ſunt uniuerſali conſenſu conſtituta ſe, & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere, quos ligãt, aut ligare quos abſoluunt. Tertio facit ad pacem, & iocunditatem; Eccleſiæ q̃ bonum & quàm iocundum (inquit ſanctus Propheta) habitare fratres in unum, ubi glo inquit hoc omnibus Chriſtianis conuenit, qui in unum debent habitare mente, & fide CHARISSIMO FILIO NOSTRO ita ſcribit Papa Ioannes glorioſiſſimo, & clementiſſimo Iuſtiniano Imperatori, cap. de ſumma trinit. & fide catho. item eodem modo ſcribit Nicolaus Papa, Ludouico Imperatori, ut in cap. in ſcripturis, diſt. xcvj. Papa quoſdam uocat filios, quoſdam fratres: fratres uero uocat Patriarchas, archiepiſcopos, & epiſcopos, ut in cap. quàm graui extra de cri. fal. habetur, & infra in hoc decreto, ubi inquit, uenerabilium fratrum noſtrorum Patriarcharum &c. Tum primo quia, ſicut ſupra dictum eſt, omnes iſti in ordine epiſcopalis dignitatis, ſub qua omnes iſti comprehenduntur pari honore cum Papa præditi ſunt, tum Chriſti exemplo qui Apoſtolos ſuos, quibus epiſcopi

Gregor.

Ioã. papa.

Nicolaus papa.

succedunt fratres uocat, ut Matth.xxviij.habetur, cæteros uero fideles reges, & principes, & cæteros quoscunq; quacunq; præditi sint dignitate, filios uocat. si enim, teste beato Gregorio in c ca.quis dubitat, dis.xcvj. nullus dubitat sacerdotes Christi regum, & principum omnium fideliũ patres, & magistros censeri; nulli dubium est, ꝙ papa, sacerdotum summus, pater sit uniuersorum fidelium de quo infra circa finem præsentis decreti. IOANNE Ioãnes nomen gratiosum est, interpretatur domini gratia, uel in quo est gratia, siue cui donatum est, aut cui donatio à domino donata, gratiosus planè, & multiplici munere à Deo gratificatus est iste dominus Ioannes Imperator, qui præter splendorem maximarum uirtutum, quæ imperialem adornãt maiestatem, quibus diuinitus in insignitus est hac singularissima gratia donatus est à domino, quòd desideratissimam unionem ecclesiæ Oriẽtalis, & Occidentalis propriis oculis intueri promeruit, quod non est datum suis prædecessoribus: & ꝙ multo gloriosius est, datum est ei, ut sua industria, sapientia, atq; immensis laboribus, illam populo suo meruerit inuenire. ut recte de eo dici possit illud Sap. vj. Rex sapiens stabilimentum populi sui est PALEOLOGO nomen est illustris domus, de qua descendit & interpretatur, Paleologus, quasi uetus sermo, siue uerbum, ubi notatur quòd ab antiqua radice claram duxit originem, à multo enim tempore domus hæc, de qua illustris iste Imperator descendit gloria Imperialis maiestatis refulsit ROMAEORVM. i. Romanorum, dicuntur autem hoc loco Romani Constantinopolitani iuxta cap sanè.xxiiij.q.ij. appellatur autem Constantinopolitana urbs noua Roma, ut colligitur ex cap. diffinimus, dist.xxij. ILLVSTRI præclaro nobili, unde Isidorus.x.Ethymologiarum, illustris est nomen notitiæ, quod clareat multo splendore generis, uel sapientiæ, uel uirtutis PATRIARCHARVM, Patriarcha enim interpretatur princeps patrum ab archos. quod est Princeps & pater, unde in cap. cleros, dist.xxj secundum græcam linguam summus patrum dicitur interpretari. sunt autem post papam quatuor Patriarchæ principales, uidelicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolimitanus, ut in cap. renouantes, & in cap. diffinimus, dist.xxij. quarum primus, uidelicet Patriarcha Constantinopolitanus nomine Ioseph, personaliter præsens fuit, & infrascriptis consensum tribuit, quia licet ante diffinitionem synodalem & publicationẽ unionis, diem clauserit extremum, hic in ciuitate Florentina nihilominus in eadem fide protestatus est mori, quam uniuersalis synodus œcumenica cõgregata simul diffiniret. Cæteri uero Patriarchæ, uidelicet Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolimitanus præsentialiter non interfuerunt, sed bene eorum loca tenentes, uidelicet Archiepiscopus Heradeeñ. Archiepiscopus Trapezuntius, Archiepiscopus Cisigeñ. Archiepiscopus Rossenus, nunc reuerendissimus Cardinalis TT. Archiepiscopus Vicenus, nunc Reuerendissimus Cardinalis TT. Archiepiscopus Nicomedensis, Archiepiscopus Amassinus, Archiepiscopus Turnoneñ. Archiepiscopus Drameñ Archiepiscopus Methelineñ. Archiepiscopus Rhodius, Archiepiscopus Lacedæmonieñ. Archiepiscopus Monembasieñ. Archiepiscopus Anchialimus, Archiepiscopus Melemiceñ. Archiepiscopus Graueñ. Archiepiscopus Dristieñ. Archiepiscopus Mordoblachieñ. ET CAETERIS ORIENTALEM ECCLESIAM REPRESENTANTIBVS fuerunt autem prius loca tenentes Patriarcharum, quàm plures uiri insignes & spectabiles,

Gregor.

ἀρχὸς

biles,de utroq; ecclesiæ statu,sed laicorum & clericorum, qui plenè ecclesiam orientalem repræsentabant; fuerant enim de statu clericorum prælati ecclesię Constantinopolitanæ,uidelicet magnus Oeconomicus,magnus Cartaphilax, magnus Scenophilax, magnus Ecclesiarcha, magnus Sacellarius, fuerunt præterea Abbates insigne plorimi, uidelicet magnus Protosincellus, Abbas Pantocratoris, Abbas sancti Atharasij, Abbas sancti Pauli, Abbas Gorgoepicæ; item duo Abbates oratores monasteriorum Montis sancti De statu uero secularium fuerunt præsentes dominus Imperator Cõstantinopolitanus, dominus Despotus eiusdẽ Imperatoris Germanus Oratores Imperatoris Hiberie, Oratores Imperatoris Trapezuntij, Oratores magni Regis Rossiæ, Oratores Despoti pelopenensi, Oratores magni immonde blachiæ. Omnes enim isti unanimiter cõsenserunt diffinitionibus infrascriptis: Sed hic surgit quæstio,utrum ex hoc loco uendicare sibi possit Imperator, ut absq; consensu & approbatione sua nulla in synodo uniuersali fidei emanaret diffinitio,respon quòd nõ,hoc enim singulare fuit in hoc casu,ut pręmitteretur consensus Imperatoris Romeorum ad infrascripta propter diuisionem Orientalis ecclesię ab ecclesia Romana,illicitum namq; est,ut describit Theodosius iunior Imperator synodo Ephesinæ primæ, ut qui nõ est in ordine serenissimorum episcoporum ecclesiasticorũ immisceatur tractatibus,ut in cap satis, xcvj. dist. item in. §. huic etiam, dist. xvij. serenissimus Rex dominus Theodericus domino inspirante respondit, nihil ad se præter reuerentiam de ecclesiasticis pertinere,laici autem cum intersint Concilijs generalibus non interueniunt tanquàm condiffinitores, aut iudices causarum fidei,nec tanquàm legum conditores cum auctoritas huiusmodi episcopis data sit,sed tanquàm auditores edocendi. Docendus est populus non sequendus dicit papa Cœlestinus in cap. docere, dist lxij. [Lætentur cœli, & exultet terra] sequitur secunda pars procemij in qua dominus Eugenius ad communem lętitiam cœlos & terram inuitat dicens LAETENTVR COELI ET EXVLTET TERRA, quod sumptum est de psal. xcv. Lætentur cœli.i.maiores & superiores,qui instar cœlorum alti celsitudine dignitatis, & clari uirtutibus & sapientia,cæteris eminent in ecclesia,de quibus psalmo Cœli enarrant gloriam Dei EXVLTET TERRA. i. cæteri fideles, qui inferiorem in ecclesia gradum & locum tenẽt.i.à maximo usq; ad minimum omnes participes sunt huius alacritatis,Omnis terra adoret te Deus & psallat tibi psalmum dicat nomini tuo, psal. xliiij. uel lætentur cœli. i. cœlorum ciues, quos de profectu, de pace, de unitate hominum nouimus plurimum oblectari. Gaudium enim est angelis in cœlo,ut testatur Saluator noster super uno peccatore pœnitentiam agente,& exultet terræ i.homines qui adhuc peregrinãtur in terris,distingue inter lætare & exultare,iuxta glo. Cassiodori super psal. xxx. Exultare est cum magna animi alacritate gaudere. Lætari uero temperata animi affectione gaudere, ut dicitur in glosa super psal. xxxj. Lætari est tacita suauitate gaudere, exultare est concitati animi feruore gaudere.

Cęlestinus p̃p̃.

Cassiodorus.

B

Sublatus est de medio paries, qui occidentalem orientalemq; diuidebat ecclesiam, & pax atque concordia rediјt illo angulari lapide Christo, qui fecit utraq; unum uinculo fortißimo charitatis, & pacis utrunq; iungente parietem & perpetuæ unitatis, fœdere copulante & continente postquàm longam mœroris nebulam, & discidij diuturni atram ingratamq; caliginem serenum omnibus unionis optat iubar illuxit.

SVBLATVS EST DE MEDIO PARIES hic ponitur tertia pars proœmij, in qua ponitur causa tātæ lætitiæ. PARIES. i. obstaculum, quod orientalem & occidentalem diuidebat ecclesiam, SVBLATVS EST &c. quia cum non esset nisi paries materiæ quæ congeriem lapidum dicit nullo firmitatis cæmento conglutinatam de facili operante diuina uirtute auferri poterat Iob. xxviij. Lapidem caliginis cuiusmodi est, qui præbet obstaculum unitati diuidit Torrens. i impetus diuinę uirtutis à populo, ECCLESIAM nō ecclesias, quia una est ecclesia toto orbe diffusa, una est columba mea dicit spiritus sanctus Cāticorum vj. PAX ET CONCORDIA, pax siue concordia est animorum in bonum concordantium ordinata tamen qualitas, pax tantum bonum est, ut ait Augustinus de ciuitate Dei, ut etiam in rebus terrenis atque mortalibus nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremo possit melius inueniri. REDIIT fuerat quidem ante bona pax & concordia inter Græcos & Latinos Actuum. iiij. multitudinis credentium erat unum cor, & anima una, glo. interlinearis unus sensus, una anima, una uoluntas. ILLO ANGVLARI LAPIDE CHRISTO IESV Christus qui huius pacis & actor concordiæ est lapis dicitur angularis, dicente Apostolo ad Ephe. ij. ædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide existente Christo Iesu. Dicitur lapis Christus propter firmitatem quoniam in eo, ut potè in primo fundamento totum ecclesiæ ædificium innititur, ut non cadat totaq; compago ecclasiasticæ unitatis incumbit, ut non dissoluatur. dicitur summus propter dignitatem, quia summitatem tenet ecclesiastici beneficii. Caput est enim super omnem ecclesiam ad Eph. primo, dicitur angularis propter utriusq; populi cōnexionem in se, Isa. cap. xxviij. Ecce ego mittam in fundamento Syon. i. ecclesiæ lapidem angularem, sed Christum; & Math. xxj. nunquam legistis lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput Anguli, ut potè in quo duo populi tanquàm duo parietes de diuerso angulo uenientes sibi met in pacis osculo copulantur, unde subditur. QVI FECIT VTRAQVE VNVM. i. utrunq; populum unum in fide & moribus VINCVLO FORTISSIMAE CHARITATIS charitas uinculum dicitur, quòd omnia Christi membra ligat ne abeant sicut enim incorporali ædificio, ut ait Chrisost. lapis ad lapidem cæmento interueniente constringitur, sic in ædificio ecclesiæ christianus ad christianum charitate mediante connectitur ad Colossen. iij. super omnia autem hæc, inquit Apostolus, Charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis PACIS, quæ est effectus charitatis secundum illud psalmi, pax multa diligentibus legem tuam, VTRVMQVE CONIVNGENDO PARIETEM. i. utrumq; populum Græcum s. & Latinum, primæ Pet. ij. ipsi tanquàm lapides uiui coædificamini in domos spirituales, ET PERPETVAE VNITATIS FOEDERE

Auguſt.

Chriſoſt.

DERE

DERE COPVLANTE Isaiæ.liiij. fœdus pacis à me non delebitur POSTQVAM LONGAM. i.spatio quasi II M. annorum MOERORIS sicut unitas inducit gaudium & iucunditatem dicente Salomone, qui sequitur pacis concilium,sequitur eum gaudium,Prouer xij. ita diuisio dolorem & mœrorem inducit,August. in libro.ij.de libero arbitrio,Nulla res est,quæ nõ dolorem in diuisione uoluptatem in unitate sentiat,Ose.diuisum est cor eorũ, nunc interijt. NEBVLAM sicut pax est serenitas mentis,ita diuisio nebula & obscuritas mentis,primę Io.primo,qui fratrem suum odit in tenebris est, & Isa. xliiij. quasi nebula peccata tua DIVTVRNI & per consequẽs grauissimi,unde dominus per Prophetam Inueterasti in terra inimicorum tuorum,Baruch.iiij. TETRAM teter,tra,trum.i.niger,uel ferus & meritò ita nuncupatur tempus diuisionis & schismatis,quia alienus est,prophanus est, hostis est habere non potest Deum patrum,quæ uniuersalis ecclesiæ non tenet unitatem INGRATAM tum quia,ut ait August.extra unitatem ecclesiæ diuinæ gratiæ,donum non possidetur,ut ait August.q j.multa, tum quia extra unitatem ecclesię non habetur remissio peccatorum,ut idem etiam testatur Augu.in cap.remissionem ea.q. tum quia extra unitatem ecclesiæ non habetur spiritus sanctus,ut ait August.super Io.& habetur. xj q. iij. cap. nihil, tum quia extra unitatem ecclesiæ non prodest sacramentorum perceptio,ut ait beatus Gregorius in moralibus,& habetur. xxiiij. q. prima, quia &.c.quicunq;, tum quia extra unitatem ecclesiæ nulla Christo accepta sunt sacrificia,ut ait beatus Hieronymus & habetur in ca. quoniam uetus. xxiiij. q j.tum quia ex dissensione omnia mala oriuntur,ubi enim dissensio est nihil est rectum,ut ait glo.j.xj quare dicit August.super Ioan.nihil sic debet formidare christianus quàm separari à corpore Christi,& habetur in cap.nihil. xj.q.tertia,quis possit sufficienter enumerare mala exorta ex diuisione Græcorum & Latinorum? secuta sunt quidem diminutio fidei, Casus religionis christianæ,minoratio cultus diuini pacis atque pietatis exilium,& desolatio ecclesiastico principatus dicente domino Mathæi.xj.omne regnum in se diuisum desolabitur, quia,ut ait Hieronymus in glo. quomodo concordia res paruæ crescunt,sic discordia res maximę dilabuntur CALIGINEM ad diuisionem animorum caligo sequitur,sicut ad unitatẽ sequitur lumen, secundum illud Baruch quarto,disce ubi sit lumen oculorum,& pax SERENVM OMNIBVS OPTATAE VNIONIS IVBAR ILLVXIT secundæ ad Corinth. quarto,Deus,qui dixit de tenebris lucem splendescere,ipse illuxit in cordibus uestris.

August. August. Gregor. Hierony. August. Hierony.

Gaudeat mater ecclesia, quæ filios suos hactenus inuicem dissidentes iam uidet inunitatem pacemq; rediisse & quæ antea in eorum separatione amarissime flebat ex ipsorum modò mira concordia cum ineffabili gaudio,omnipotenti Deo gratias referat.

HIc uidetur adimpletum esse quod ait Dominus Hieremiæ. xxxi. lætabitur uirgo in choro.i.in concordia facta iuuenes,& senes simul & conuertam luctum eorum in gaudium,& consolabor eos,& lætificabo à dolore suo,& infra quiescat uox tua à ploratu & oculi tui à lachrimis,quia est merces operi tuo,ait Dominus.

Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, & qui Christiano censentur nomine matri Catholicæ ecclesiæ collætentur.

VBi in persona ecclesiæ repræsentatæ in hac Oecumenica synodo meritò potest dici cunctis fidelibus q mulier, quæ perdiderat dragmam unam post eius inuentionem legitur ad amicos & uicinos dixisse, Luc.xv. congratulamini mihi, quia inueni dragmam, quam perdideram.

Ecce enim occidentales orientalesq; patres post longissimum dissensionis atque discordiæ tempus se maris ac terræ periculis exponentes omnibus superatis laboribus ad hoc sacrum Oecumenicum Concilium desiderio sacratissimæ unionis & antiquæ charitatis reintegrandæ gratiæ læti alacresq; conuenerunt, & intentione sua nequaquam frustrati sunt. Post longam enim laboriosamq; indaginem tandem spiritus sancti clementia ipsam optatissimam sanctissimamq; unionem consecuti sunt. Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficijs gratias referre sufficiat? quantæ diuinæ miserationis dignitas non obstupescat? cuius uel ferreum pectus tantæ supernæ pietatis magnitudo non molliat? sunt ista prorsus diuina opera non humanæ fragilitatis inuenta atque ideo eximia cum ueneratione suscipienda & diuinis laudibus prosequenda.

August. OMNIBVS SVPERATIS LABORIBVS August. in de moribus ecclesiæ nihil tam durum atq; ferreum, quod non amoris igne uincatur AD HOC SACRVM. suerum & indubitatum ac legitimum ecclesiæ catholicæ uniuersale Concilium per translationem factam auctoritate sanctissimi domini nostri Eugenij de Basilea in Ferrariam de uenerabilium fratrum suorum. S. R. E. Cardinaliũ consilio pluribus aliis prælatis, & patribus ecclesiæ id ipsum consulentibus & approbantibus, & tãdem peste ingrauescente translatum est de Ferraria in hanc ciuitatem Florentinam. Nullus planè fidelium debet in dubium uertere quia Romanus pontifex apud quem congregandorum conciliorum residet auctoritas distin.xvij. per totum possit & ualeat congregatum concilium de loco ad locum transferre, aut etiam dissoluere. habet enim regula iuris quę sumitur ex Chrisost. (Chrisost.) super Math. quod omnis res per quascunq; causas nascitur per easdem dissoluitur, & hoc maxime potest Romanus pontifex cum causa rationabilis & utilitas Reipublicæ hoc exposceret manifestè cum nõ pro locis res, sed pro rebus loca amanda sint, ut in cap. nouit, dist.xij. &.ij. Machabeorum.v non propter locum gentem, sed propter gentem locum dominus elegit. Potest etiam Romanus pontifex non modò, ut prædictum est causa subsistente concilium transferre; sed etiam ut sanctæ memoriæ Papa Nicolaus scribit ipsa (Nicolaus papa.) nequiter celebrata cassare, sicut in uniuersali cõtigit synodo ephesina secunda, quam quia in ea non fuit seruata iustitiæ moderatio, neque fidei religio sanctissimus Leo Papa cassauit, submouit, & in eius correctionem synodum Calcedoneñ. sua auctoritate instituit. Cuncta per mundum nouit ecclesia;

inquit

inquit Papa Gelasius, quòd quorumlibet sententiis ligata pontificum sedes beati Petri Apostoli ius habeat resoluẽdi, ut pote quæ de omni ecclesia fas habet iudicandi xc.q.tertia, cap.cuncta. Quòd autem legitima & urgentissima causa & utilitas euidẽtissima Reipublicæ Christianæ occurrerit ut translatio per sanctissimum dominum nostrum fieret uniuerso orbi exploratissimum est. Omnibus quidem notum est, quòd nolentibus Græcis, & hoc ipsum per suos Oratores publicè protestantibus extra Italiam synodum celebrare, nisi translatio prædicta facta fuisset per sanctissimum dominũ nostrum prorsus omnis rumpebatur pacis tractatus, omnisq; spes peribat, tam diu desideratæ unionis & in summa cithara nostra, quæ de tantarum animarum lucro amplissima fiduciæ iucunditate Latinos repleuerat cum maximo dispendio & ludibrio Occidentalis Ecclesiæ conuertebatur in lucrum; sed arguitur in contrarium, quia in cap. frequens, facto in Concilio Basilieñ. non modo legitur inhibita Romano pontifici dissolutio, aut translatio synodi actu congregatæ sine consensu duarum partium ipsius synodi; sed etiam declaratum, quòd Papa non possit dissoluere, seu transferre Concilium sine consensu duarum partium Concilii. Ad quod, ꝙ dicitur præfatum Decretum in nullo militat contra prædicta propter multa. Tum primò, quia talis declaratio intelligenda uidetur extra casum necessitatis & euidentis utilitatis, quomodo interpretatus est eam sanctissimus Dominus noster, ad quem interpretatio pertinet dubiorum, quæ oriuntur de uniuersalibus Conciliis, ut in cap. non licuit. xvij. dist. unde si talis declaratio intelligatur sic; quòd in nullo casu legitima etiam & rationabili causa interueniente Papa nõ posit transferre, aut dissoluere Concilium, erronea dicenda est talis declaratio & periculosa nimis statui utilis Ecclesiæ, ut patet ex declarat, bene facta per E. s.d.n. approbante hoc Oecumenico Concilio in canone Moyses. Tum secundo, quia præfatum Decretum frequens non fuit unanimi consensu conclusum, quia non Apostolica Sede consentiente; sed contradicente, & multis alijs probatissimis patribus in eadem synodo existentibus pariter se opponentibus; Decreta autem huiusmodi non sunt propriè dicenda decreta uniuersalis Concilij, sed magis opiniones aut pertinaciæ quorundam. Cum enim Concilium à communi intentione dictũ sic, qui sibi met dissentiunt non agunt Concilium, quia non consentiunt in unum, ut in cap. canones, dist. xv. hoc etiam apertissimè colligitur ex cap. sicut, ea. dist. ubi Gregorius decreta uniuersalium Conciliorum ea uocat, quæ uniuersali consensu sunt constituta, cuiusmodi certè non esse uidẽtur, quibus Apostolicæ Sedis & multorum aliorum probatissimorum patrum Ecclesiæ apertè contradicit auctoritas, ut in cap. regula, dist. xvij. Tum tertio, quia Decretum præfatum nunquàm fuit, sicut nec alia in eadem synodo constituta approbatum aut roboratum auctoritate Apostolica, Decreta autem Conciliorum non habẽt uigorem, nisi fuerint Romani pontificis auctoritate firmata, ut præfato cap. regula, dist. xvij. & in cap. si Romanorum, dist. xix. Tum quarto, quia Concilia non possunt ponere legem Papæ, ut potè Principi totius Ecclesiæ, ut in cap. significasti, extra de electione. Tum quinto, quia cum potestas Papæ, quæ suprema est in Ecclesia Dei, ut potè supremi Vicarij Iesu Christi sit immediatè ab ipso Deo. ut in c. in nouo, & cap. quamuis. dist. xxj. & cap. omnis, & ca. sacro sancta, dis. xxij. non potest infringi, restringi, limitari aut diminui, à quibuscunque hominibus etiam quantumcunq; in amplissimo numero synodaliter conuenirent: quin-

Gelasius papa.

Gregor.

imo, et in cap. omnis, dist. xxij dicitur omnes Romanæ Ecclesię priuilegium ab ipso summo omni ecclesiarum capite traditum auferre conantes in hæresim labuntur. Tum sexto, argumentum factum de cap. frequens non contradicit ueritati, & auctoritati huius Florentini Concilij, quia huiusmodi translatio non modo facta fuit per sanctissimum Dominum nostrum approbantibus, & consentientibus dominis Cardinalibus multisq; aliis prælatis, pro bono ipsius Ecclesiæ hoc ipsum consulentibus, qui erant in Romana curia, sed etiam facta fuit, & primo ab ipsa synodo Basilieñ cum facta sit ab ipsis Legatis & Præsidentibus Romani pontificis, & multis aliis prælatis, & patribus grauissimis seniorem partem synodi facientibus, ad quos in hac parte ex conuentione concordi omnium patrum Concilii sententia cóclusa deuoluta erat auctoritas synodi. Orta quippe dissensione grauissima & periculosa ualdè inter patres Concilii super electione loci, tandem prius multa disponente domino ad tollẽdam discordiam patrum dissidentium facta est ex totius synodi concordi sententia; quòd si ciuitas Auinionensis infra certum terminum non satisfaceret realiter, & cum effectu de mutuo constituto, ꝙ ex tunc sacrum Concilium posset, & teneretur ad electionem alterius loci procedere, & sibi, & uniuersali Ecclesiæ prouidere aliunde. Quo termino decurso & Auinionensibus non soluentibus non dubium est ad illos ius electionis esse deuolutum, qui ordinationem totius synodi exequentes sibi & uniuersali Ecclesiæ prouiderunt, procedentes ad electionem noui loci etiam si in paruo numero fuerunt constituti hunc locum respicere uidetur textus ille in cap. omnibus. xxiiij. q prima, ubi Hieronymus dicit, omnibus considera- (Hierony.) tis se putare non temere dicere aliquos ita esse in domo domini, idest in Ecclesia uniuersali, ut ipsi sint eadem domus Dei, idest Ecclesia. Præterea, cum prædicti patres executores fuerunt ordinationis ipsius Concilij, meritò actus istius translationis dicitur fuisse actus ipsius synodi, ita ordinantis, & prouidentis fieri, iuxta cap. litteris, extra de rescript. OECVMENICVM, idest uniuersale, siue orbiculare, quia de toto orbe Episcopi cõueniebant secundum, ꝙ in cap. canones, dist. xv. de Concilio Niceno, dicitur DESIDERIO SANCTISSIMAE VNIONIS, Rationabiliter unionem hanc desiderio summo prædicti patres optabant scientes, quòd non nisi per unitatem Ecclesia habitura est incrementum. Pace enim & concordia uniuersum corpus Christi adunatur, regitur, & stabilitur, pro qua tam deuotè filius rogat patrem, Ioan. xvij. Pater serua eos, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos unum sumus, quam adeò desiderabat in discipulis suis. Paulus ut eã complementum desiderii sui reputaret, dicens, ad Philippum. ij. Implete gaudium meum, ut idem sapiatis eandem charitatem habentes LAETI ALACRESQVE VENERVNT alacer secundum Papiam dicitur gaudens fortis, expeditus, hilaris, uelox, dicit enim Augustinus lib. de pœ. Vis desideriorum (August.) facit tolerantiam laborum, & dolorum, & nemo nisi pro eo quod delectat sponte suscipit ferre quod cruciat. INTENTIONE SVA NEQVAQVAM FRVSTRATI SVNT Isa. lxv. Electi mei non laborabunt frustra (Isaiæ.) POST LONGAM, durauit enim discursio articulorum infrascriptorum & pacis tractatus, quasi per duos annos. Non enim tempore indigemus, ait Calixtus Papa in cap. ponderet, dist. . o ut aliquid maturius agamus, ne præcipi- (Calixtus papa.) temus cõcilia & opera nostra, ne ordinem corrumpamus LABORIOSAM multi & uarii labores habiti sunt in hoc opere, & tot quandoque sunt ortæ

difficul-

difficultates,ut ſæpe numero nulla,aut minima ſpes eſſet unionis INDAGINEM, non enim danda eſt diffinitio, aut ſententia niſi diligenti uentilatione præmiſſa.xj.q.tertia,ſummopere TANDEM SPIRITVS SANCTI CLEMENTIA ſpiritus ſanctus cum ſit amor,& nexus patris & filii, meritò appropriatur ſibi connexio,ſiue unio membrorum Eccleſiæ adinuicem; unde Auguſtinus ſuper illo ad Ephe. quarto,Solliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis,dicit in glo.unum enim corpus efficimur propter ſocietatem, quàm facit ſpiritus ſanctus,ipſe eſt patris,& filii amor,& connexio,ad ipſum ergo pertinet ſocietas,qua efficimur unum corpus,& unici filii Dei, ſicut.n. unum corpus homini multis conſtat mēbris,& uegetat omnia membra, una anima faciens in oculo,ut uideat; in aure,ut audiat; & ſic de cæteris; ita ſpiritus ſanctus membra corporis Chriſti,quod eſt Eccleſia continet & uegetat. ij. ad Corin.xij. omnia hæc unus & idem ſpiritus operatur diuidens ſingulis,prout uult OPTATISSIMAM obſecramus uos, inquit Apoſtolus, ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in uobis ſchiſmata SANCTISSIMAM, habitat enim ſanctus ſpiritus in unitis & cógregatis,iuxta illud.Act. ij. Cum eſſent diſcipuli pariter in eodem loco factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquàm aduenientis ſpiritus uehemētis,& repleuit totam domum,ubi erant Apoſtoli ſedentes,& Math.xviij.Vbi duo,uel tres congregati in nomine meo,in medio eorum ſum CONSECVTI SVNT bonorum laborum glorioſus eſt fructus, Sap.iij. QVIS ERGO DIGNAS OMNIPOTENTIS DEI BENEFICIIS GRATIAS REFERRE SVFFICIAT? quaſi dicat nullus. Eccleſiaſt. xliij. glorificantes dominum quantumcunque potueritis ſuperualebit adhuc,& admirabilis magnificentia eius benedicentes dominum exaltate illum quantum poteſtis,maior eſt enim omni laude, QVIS TANTAE DIVINAE MISERATIONIS DIVITIAS NON OBSTVPESCAT. Nullus unde ad Epheſ. tertio,teſtatur Apoſtolus, inueſtigabiles diuitias gratiæ Chriſti, & Heſter.v. ualdè mirabilis es tu domine, & facies tua plena gratiarū, CVIVS VEL FERREVM PECTVS TANTAE SVPERNAE PIETATIS MAGNITVDO NON MOLLIAT? hoc loco conſideranda uenit durities damnatiſſima cordium Baſilieſium qui tanta diuinæ pietatis amplitudine uiſa non ſunt auerſi à uia ſua mala,nō ſunt emolliti,ſed renuerunt accipere diſciplinam,indurauerunt facies ſuas ſuper Petram, Hiere.v. non animaduertentes,quod ait ſapiens, Eccleſiaſt. tertio, Cor durum male habebit in nouiſſimo cor durum,ut ait Bern.li.de conſideratione,eſt quod nec compūctione ſcinditur, neq; pietate mollitur,nec mouetur precibus minis non cedit, flagellis durat, ingratum ad beneficia eſt ad concilia infirmū, SVNT ISTA PRORSVS DIVINA OPERA NON HVMANAE FRAGILITATIS INVENTA ſolus Deus, qui cócordiam facit in ſublimibus,Iob xxx.ipſe eſt,qui facit pacem his qui longè ſunt, & his qui propè,ad Ephe.ſecundo,Ipſe eſt qui ſolo imperante uentis & mari facta eſt tranquillitas magna, Mathæ. viij. Ipſe eſt,qui teſtante ſpiritu ſancto in pſalmis in habitare facit unanimes in domo, Pſal. lxvij. Vnanimes. i. unum ſentientes colligit in unum,ut Augu.exponit in glo. ATQVE IDEO EXIMIA CVM VENERATIONE SVSCIPIENDA ET DIVINIS LAVDIBVS PROSEQVENDA Generatio & generatio laudabit opera tua,& potentiam tuam pronunciabunt magnificentiam gloriæ tuæ loquentur,& mirabilia tua narrabunt, pſal. cliiij.

Auguſt.

Bernar.

Mathæ.

Auguſt.

Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Christe fons misericordiarum, qui tantum boni sponsæ tuæ Catholicæ Ecclesiæ contulisti atque in generatione nostra tuæ pietatis miracula demonstrasti. ut enarrēt omnes mirabilia tua, Magnum siquidem diuinumq; munus nobis Deus largitus est, oculisq; uidimus quod ante nos multi cum ualde cupierunt aspicere nequiuerunt.

HIc ponitur quarta pars Prooemij, in qua demōstrata magnitudine beneficij collati offert gratias omnipotenti tanti muneris largitori; cū enim effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, ait enim beatus Dionysius. iiij. c de di.no. quod Deus omnia in se conuertit tanquam omnium causa, oportet quòd effectus ordinetur ad finem agentis manifestum est autem, quòd benefactor inquantum huiusmodi est causa beneficiati, & ideo naturalis ordo requirebat, ut Ecclesia uniuersalis quæ tantum beneficium à Deo susceperat per gratiarum recompensationem conuertentur ad Christum suum benefactorem. Ad locum enim unde exeunt flumina gratiarum, scilicet reuertuntur ut iterum fluant, Ecclesiast. xliij. nihil enim ita displicet Deo præsertim in filiis gratiæ, ait Bern. sicut ingratitudo, uias enim obstruit gratiæ & ubi fuerit illa iam gratia accessum non inuenit, locum non habet, quo circa exhortatur Apostolus primæ ad Thessal. v. In omnibus inquit gratias agite; Verum quia benefactori inquantum huiusmodi debetur honor & reuerentia eo quòd habet rationem principii, ideo scribitur TIBI LAVS, TIBI GLORIA, TIBI GRATIARVM ACTIO Isa. li. gaudium & lætitia inuenientur in ea, & gratiarum actio & uox laudis. Laus, ut dicit Aristoteles primo Rethorices, est sermo illucidans magnitudinem uirtutis, gloria, ut dicit Ambrosius est clara cum laude notitia, uel ut habet glo. in psal. vij. multorum ore celebrata laudatio gratiarum actio dicitur quædam gratiæ compensatio ad uirtutem iustitiæ; Tullius dicit pertinere, CHRISTE Christus enim Grecè, Messias Hebraicè, Latinè dicitur unctus, in ueteri Testamento reges & sacerdotes ungebantur, Christus autem unctus non oleo uisibili, sed inuisibili. i. plenitudine gratiæ spiritualis; unde in psal. Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præconsortibus tuis hoc nomen fuit aliis adiectiuum, sed Iesu factum est proprium, ut ait gl. ad Ro. tertio, FONS Isa. xij. haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris pro paradiso quidem, quem perdidimus, ut ait Bernar. Restitutus est nobis Saluator. Sicut de uno fonte paradisi deriuantur quatuor flumina ad irrigandum paradisum, ita de pectoris domini archano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor genera aquarum: unde tota per uniuersum mūdum rigatur Ecclesia: sunt autem quatuor fontes ueritas, sapientia, uirtus, & charitas: ex hiis ergo fontibus hauriuntur aquæ ex singulis singulæ: nam de fonte ueritatis sumuntur aquæ iudiciorum, de fonte sapientiæ aquæ consiliorum, de fonte uirtutis, aquæ præsidiorum, de fonte charitatis aquæ desideriorum MISERICORDIARVM. ij. ad Corint. primo, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Dicuntur autem misericordiæ in plurali, tum propter multitudinem beneficiorum, quæ nostræ fragilitati præstat clemētia redemptoris, multæ quippè misericordiæ domini. ij. Reg. xxiiij. Tum propter indefectibi-

Dionysi.

Bernar.

Aristo.

Ambro.

Tullius.

Bernar.

fectibilitatem fluxus pietatis. Cum enim sit fons uiuus nunquam cessat emanare Trenorum. iij misericordia domini quod non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes eius glo. interlinealis fons uiuus nescit deficere. SPONSAE TVAE Oseæ. ij. sponsabo te mihi in æternum. & Canticorum. iiij. ortus conclusus soror mea, sponsa mea, ortus conclusus CATHOLICAE ECCLESIAE quia non hæreticorum aut malignantium Ecclesia sponsa est eius, Oseæ. ij. ipsa non uxor mea, & ego non uir eius, Auferat fornicationes suas à facie sua &c. glo. hæc omnia aptantur iudæis & hæreticis uaria dogmata corde & opere sequentibus de Ecclesia autem Catholica dicitur; Canticorum quarto, Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te, VT ENARRENT OMNES MIRABILIA TVA, Benedicite Deo, & enarrate mirabilia eius, Tobiæ. xij. QVOD ANTE NOS MVLTI CVM VALDE CVPIERINT ASPICERE NEQVIVERVNT. ut nobis illud conueniat. Math. xiij. Beati uestri oculi qui uident, & aures uestræ quæ audiunt, quia multi Prophetæ, & iusti cupierunt uidere, quæ uidetis & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

Conuenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta Oecumenica synodo magno studio inuicem usi sunt, ut inter alia etiam articulus ille de diuina spiritus sancti processione summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. prolatis uerò testimonijs ex diuinis scripturis plurimisq; auctoritatibus sanctorum Doctorum Orientalium & Occidentalium aliquibus quidem ex patre & filio, quibusdam uerò ex patre per filium procedere spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diuersis uocabulis. Græci quidem asseruerunt, quòd id quod dicunt spiritum sanctum ex patre procedere non hac mente proferunt, ut excludant filium: sed quia eis uidebatur ut aiunt, Latinos asserere spiritum sanctum ex patre & filio procedere tanquam ex duobus principijs, & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt à dicendo quòd spiritus sanctus ex patre procedat, & filio. Latini uerò affirmarunt non se hac mente dicere spiritum sanctum ex patre filioq; procedere, ut excludant patrem, quin sit fons & principium totius deitatis, filij scilicet, & spiritus sancti, aut quòd id quod spiritus sanctus procedit ex filio filius à patre non habeat siue quod duo ponāt esse principia, seu duas spirationes: sed ut unum tantum asserant esse principium unamq; spirantem spiritus sancti prout hactenus asseruerunt.

POsito Procemio sequitur narratio & diuiditur in quatuor partes. Primò quidem narratur qualiter Latini & Græci conuenerunt in hac sancta Oecumenica synodo. Secundò qualiter diligentissima facta est discussio ueritatis circa articulos, in quibus erat discordia inter Latinos & Græcos, maximè circa articulū de processione spiritus sancti in medium prolatis uariis & multiplicibus auctoritatibus, tam sacræ scripturæ, quàm

ſanctorum patrum,ibi MAGNO STVDIO Tertiò ponitur intelligentia, quam Græci aſſerunt ſe hactenus habuiſſe circa proceſſionem ſpiritus ſancti,ibi, GRAECI QVIDEM Quartò ponitur intelligentia quā Latini ſemper ſe habuiſſe profeſſi ſunt de ueritate proceſſionis ſpiritus ſancti,ibi, LATINI VERO, CONVENIENTES ENIM LATINI inſtar patrum primitiuæ Eccleſiæ de quibus Actuum.xv.dicitur,Conuenerunt Apoſtoli & ſeniores uidere de hoc uerbo,ubi dicit glo. hic datur ex Apoſtolis exemplum faciendi conuentus ad diſcernenda ea,quæ ſunt fidei. GRAECI IN HAC SACROSANCTA OECVMENICA in tanta creditur multitudine & auctoritate,tam Eccleſia,quàm ſeculari quantum ab exordio naſcentis Eccleſiæ apud Latinos in aliqua ſynodo conuenerunt SYNODO ſynodus autem ex Græco interpretatur comitatus uel cœtus in cap.canones, diſt.xv. & dicitur ſynodus à ſin,quod eſt ſimul,& oda,quod eſt laus.i.quod ſimul laudant uel comprobant. INTER ALIA de multis aliis articulis, & ſi diſcuſſio cū maxima diligentia facta ſit,maiori tamen ſtudio & feruentiori diligentia diſcuſſio habita eſt de articulo proceſſionis ſpiritus ſancti;tum quia de hoc erat præcipua diſceptatio inter Latinos & Græcos; tum quia in nullo alio periculoſius errabatur.Quę ſitum eſt autem à quibuſdam,utrum error,qui dicebatur eſſe Græcorum circa proceſſionem ſpiritus ſancti à filio,eſſet peior quam error eorum fuerit circa obedientiam Romanæ Eccleſię & reſpondet dominus Guido Carmelita,quò libeto v. artic.xvij. quod peior eſt error circa proceſſionē ſpiritus ſancti quod ſic probat,quia ſicut per uirtutes Theologicas magis coniungimur Deo, quàm per morales , ita magis elongamur a deo per errorem oppoſitum uirtutibus Theologicis,quàm per errorē oppoſitum uirtutibus moralibus,error autem circa proceſſionem ſpiritus ſancti eſt contra fidem,error autem circa obedientiam eſt error in moralibus, ergo primus error eſt peior ſecundo : ſed licet concluſio Doctoris uera ſit, uidelicet quòd error,qui erat circa proceſſionem ſpiritus ſancti peior ſit q̄ error circa obedientiam Romanæ Eccleſiæ.Nihilominus probatio quam aſſumit,nulla eſt,præſupponit enim in minori,quòd error qui dicebatur eſſe græcorum contra obedientiam Romanæ Eccleſię,non eſſet error contra fidem,ſed contra bonum morale,hoc autem falſum eſt. Dupliciter enim peccare contingit contra obedientiam Romanæ Eccleſiæ; uno modo negando quòd Eccleſia Romana ſit caput aliarum quodq; ei obediendū non ſit plusq̄ cæteris Eccleſiis; & hoc modo errare circa obedientiam Romanę Eccleſię, eſt contra fidem Catholicam errare,ut in ca.omnis,diſt xxij. alio modo contingit errare circa obedientiam Romanæ Eccleſiæ,præceptis Eccleſiæ non parendo abſq; hoc male ſentiat de primatu illius,ſicut eum quis malus recuſat Romanæ Eccleſiæ parere mandatis, qui tamen tenet & credit quòd illi tanquam capiti cæterarum Eccleſiarum obediendum eſſet,& hoc modo errare circa obedientiam Romanæ Eccleſiæ,non eſt errare in fide, ſed moribus quia ſolum peccatur circa obedientiam,quæ eſt uirtus moralis, conſtat autem quòd error,qui Græcis aſcribebatur circa obedientiam Romanæ Eccleſiæ erat error primo modo dictus,cum negarent primatum Romanę Eccleſiæ,& per conſequens talis error, erat error in fide,& non in moribus, ſicut præfatus Doctor præſupponere uiſus eſt. Quare alia ratione probanda eſt cōcluſio prædicta,ſicut enim cæteris paribus grauiora ſunt peccata,quæ ſunt contra præcepta primæ tabulæ,quam peccata contra pręcepta ſecūdæ, quia

Guido.

quia illa directè sunt contra Deum,sicut est blasphemia periurium,uel idolatria,quàm furtum,uel adulterium,sic error contra fidem,qui directius est contra Deum peior est per se, cuiusmodi est error negantium spiritum sanctum à filio procedere,& maximè secundum opinionem communem Doctorum dicentium,quòd si spiritus sanctus à filio non procederet,non distinguretur ab eo, error autem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ non est, ita directè contra Deum,nec articulus obedientiæ Romanæ,nõ ita expressè colligitur ex sacra scriptura, sicut articulus de processione spiritus sancti à filio,secundo eadem cõclusio patet ex eo quòd error circa processionem spiritus sancti continet errorem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ, quæ in Concilio Lugduneñ. statuit sub pœna anathematis ab omnibus tenendum esse spiritum sanctum à filio procedere,extra de sum.trin.& fide cath. in vj. cap.fideli. Error autem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ non necessariò includit errorem de spiritus sancti processione per accidens tamen ut præfatus Doctor dicit,potest contingere quòd peior esset error negãs obediendum fore Romanæ Ecclesiæ,quàm primus error. Quia per hunc errorem excluditur remedium per quod possit curari ab alio errore,& aliis grauioribus,sicut infirmitas dicitur esse periculosior per quam aliquis abhorret medicum,& medicinam quàm infirmitas simplex,quæ horrorem medici non induceret. Medicus autem spiritualis est ipse prælatus Ecclesiæ PROLATIS VERO TESTIMONIIS EX DIVINIS SCRIPTVRIS PLVRIMISQVE AVCTORITATIBVS SANCTORVM DOCTORVM ORIENTALIVM ET OCCIDENTALIVM, Tum quia, ut ait Hieronymus, quod de scripturis diuinis auctoritatem non habet eadem facilitate contemnitur,qua probatur. Tum quia sola scriptura sancta propter infallibilitatem sui est propria statera iudicii fidei, ut in cap. non afferamus stateras dolosas.xxiiij.q.j. ALIQVIBVS QVIDEM EX PATRE ET FILIO DICENTIBVS SPIRITVM SANCTVM PROCEDERE, inter quas de auctoritatibus sanctorum patrum Græcorum fuerunt aliqua, quæ sequuntur illa sancti Epiphanii in lib dicto Auchirothon. Itaque pater erat semper,& filius erat semper,& spiritus sanctus à patre & filio spiratur. Item illa eiusdem doctoris in quosdam lib.qui intitulatur contra hæreticos. Si autẽ Christus ex patre creditur Deus ex Deo,& spiritus sanctus ex Christo,siue ab utroq;,unde Christus ait,qui ex patre procedit,& hic de meo accipiet. Item illa Didimi in libro de Spiritu sancto spiritus sanctus, qui est spiritus ueritatis spiritusq; sapientiæ non potest audire filio loquente, quæ nescit,cum hoc ipsum sit quod profertur à filio.i.procedens Deus à Deo spiritus ueritatis procedens à ueritate,& infra Nec aliud quidem est filius exceptis his quæ ei dantur à patre,nec alia substantia est spiritus sanctus præter id,quod datur à filio. Item illa Athanasii in symbolo fidei, spiritus sanctus à patre & filio non factus,nec creatus,nec genitus,nec procedẽs. Item illa Cirilli in libro Thesaurorum bene in Euãgelio Saluator dicit de se, Ego sum ueritas,Ioannes uerò,& ex patris & filii substantia spiritum sanctum esse docens in Euangelio, dicit; spiritum ueritatis,qui à patre procedit. De auctoritatibus uerò patrum Latinorum dicẽtibus spiritum sanctum à patre, & à filio procedere est illa, beati Hilarii.ij.lib.de Trinitate dicentis, Spiritum sanctum ex patre & filio auctoritatibus confitemur. Item illa Hieronymi in expositione Niceni symboli,Credimus & in spiritum sanctum,qui de

Margin notes: Hierony. — Epipha. — Idem. — Didimus. — Idem. — Athanasi. — Cirillus. — Ioan. — Hylarius. — Hierony.

Ambro. patre filioq; procedit,qui est Deus uerus sicut, & filius . Item illa Ambrosii
lib.primo,de Spiritu sancto, Spiritus quoque sanctus cum procedit à patre
& filio,non separatur à patre,non separatur à filio, quemadmodum separari
August. pót à patre qui spiritus eius oris est? Item illa Augustin.de fide ad Petrum,
Æternum quippe siue necessarium est,quòd filius de patris natura natus exi
stit , & æternum ac sine initio est quòd spiritus de natura patris filiiq; pro-
Idem. cedit,& illa eiusdem parum infra . Vnus est Deus pater,qui solum essentia-
liter de se ipso unum filium genuit,& unus filius,qui de uno patre solus est
essentialiter natus, & unus spiritus sanctus, qui solus essentialiter de patre
filioq; procedit. QVIBVSDAM VERO EX PATRE PER FILIVM
PROCEDERE DICENTIBVS SPIRITVM SANCTVM inter quas
Cirillus. de auctoritatibus sanctorum patrum Græcorum est illa Cirilli in lib.Thesau
rorum,Deus per manum suam propriam.i.sapientiam cuncta produxit in es-
se in uno suo uerbo uero & unifico,atq; deifico coessentiali spiritu sibi quẽ
Taraclius per eundem filium naturaliter coæternum spirauit. Item illa Taraclii Con-
Constãti. stantinopolitani Episcopi in Epistola ad Episcopos & sacerdotes Antiochię,
Alexandriæ,atq; sanctæ ciuitatis, cuius initium est plurimis atq; eximijs di-
spensationibus hominum &c. post plurima ita dicẽtis, Et spiritum sanctum,
Maximus. qui ex patre per filium procedit,Item illa Maximi exponentis illud Zacha-
riæ x. uidi candelabrum aureum &c. spiritus sanctus sicuti naturaliter per
essentiam Dei patris est,Ita etiam filii secundum essentiam ueluti ex patre
Gregorij essentialiter per filium genitum ineffabiliter procedens,Item illa Gregorii
Niceni. Niceni, spiritum sanctum ex patre esse mediante filio tenemus,Ex patribus
Hylarius. autem occidentalibus auctoritas,hoc idem dicẽs est illa beati Hylarii,qui in
lib.de tri.ait,Conserua hanc oro fidei meæ religionem,ut quid in regenera
tionis meæ symbolo professus sum,semper obtineam patrem, scilicet, te fi-
lium tuum unà tecum ad orem spiritũ sanctum tuum,qui ex te per unigeni-
tum tuum est promerear, ET AD EANDEM INTELLIGENTIAM
RESPICIENTIBVS OMNIBVS SVB DIVERSIS VOCABVLIS in-
Hylarius. telligentiã maximè in scripturis consideranda est,quia (ut ait Hylarius) de
Dionysi. intelligentia hæresis,non de scriptura est . Et Dionysius, in rationabile , &
peruersum esse dicit non intentionis uirtuti,sed uocabulis intendere.Qua-
Gre.The. re dicit Gregorius Theologus non de uerbis & nominibus pugnemus dum
modo sillabæ ad eundem intelligentiam ferant,quia ut idem testatur non in
Hierony. uerbis,sed in sensibus religio nostra consistit. Et Hieronymus contra lucife
rianum scripturæ non in legendo , sed intelligendo consistunt . GRAECI
QVIDEM ASSERVERVNT hic ponitur intelligentia,quam Græci dixe
runt se habuisse circa processionem spiritus sancti,& diuiditur in duas par-
tes in prima profitentur,quòd per hoc quòd dicebat spiritum sanctum a pa-
tre procedere non excludebant filium,quin cum patre esset principium &
actor processionis spiritus sancti. In secunda assignant causam propter quã
abstinebant ab explicita & expressa professione,quòd spiritus sanctus ex pa
tre & filio procederet.ij.ibi, SED QVIA EIS VIDEBATVR asserue
runt ergo Græci,quòd id,quod dicunt spiritum sanctum a patre procedere
non hac mente proferunt,ut excludunt filium a processione s.spiritus sancti
negando ipsum filium actorem esse,& principium spiritus sancti . hoc enim
negare non poterant,nisi a fide catholica declinarent : nam ut infra cum La
tinis profitentur uèritas Catholicę fidei,est spiritum sanctum a patre & filio
æter-

æternaliter procedere: SED QVIA EIS VIDEBATVR &c. hic ponitur ratio propter quam Græci licet crederent filium actorem esse,& principium spiritus sancti abstinere se, dicebant ab explicite profitendo quòd spiritus ex patre & filio procederet, VT AIVNT hoc additum est,quia difficile fuit,hoc ad credendum Latinis,cum tam per libros & Tractatus Doctorum Occidentalis Ecclesiæ, atque per disputationes plurimas cum Græcis habitas q̃ per synodales declarationes exploratissimum factum fuerit toto in orbe Christiano Latinos semper tenuisse & prædicasse spiritum sanctum ex patre & filio non tanquam ex duobus principiis & duabus spirationibus, sed ex uno principio & ex una inspiratione procedere sicut patet, extra de summa trin.& fi.ca.in vj.libro,cap.fideli. LATINI VERO AFFIRMARVNT hic ponitur uera & catholica intelligentia,quam Latini semper habuisse professi sunt de processione spiritus sancti,& potest diuidi in tres partes secundum tria,quæ Latini excludunt ab intelligentia,quam habẽt dicentes,spiritum sanctum ex patre & filio procedere. primum enim,quod excludunt est patrem non e.'e fontem & principium totius diuinitatis, secundum quòd hoc quod à filio spiritus sanctus procedat non habeat a patre; tertium quòd pater & filius sunt duo principia spiritus sancti. ij. ibi, AVT QVOD ID, QVOD SPIRITVS SANCTVS &c. iij. ibi, SIVE QVOD DVO QVIN SIT FONS, immo ita se credere asserũt Latini à patre & filio spiritum sanctum procedere,ut patrem credant fontem & principiũ totius diuinitatis fontem quidem,ait enim beatus Dionysius secundo,de diui. no. solus autem fons super substantialis deitatis est pater. Item in eodem, pater quidem est fontana deitatis,filius & spiritus sanctus deiginæ deitatis,si ita oportet dicere pullulationes diuinæ naturę,& sicut flores & substantialia lumina à sanctis eloquiis accepimus,sed uidetur,quòd hæc Latinorum professio implicet contradictionem,profitentur enim ex una parte solum patrẽ esse fontem deitatis,& ex alia parte profitẽtur spiritum sanctum ex patre filioq; procedere,& per consequens nõ solum patrem,sed etiam filium esse fontem spiritus sancti. Respondetur dicendo,quòd nulla est contradictio; pro quo notandum quòd fons dupliciter accipitur,uno modo propriè,& hoc modo fons dicitur in singulis naturis, dũtaxat in quo est prima origo naturæ illius,alio modo largè sumitur fons,& sic etiam fons dicitur principium cuiuscunq; alterius in natura aliqua,sumendo autem primo modo nomen fontis solus pater dicitur fons,ut ait Dionysius,quia in ipso est prima origo super substantialis deitatis,filius uerò dicitur fluuius. Aqua uerò ex paterno fonte & fluuio filio eius emanãs dicitur spiritus sanctus,unde Athanasius in Epistola ad Serapionem. Cum pater sit fons,& filius fluuius dicatur,bibere dicimus spiritum sanctum. Scriptũ est enim,quòd nos omnes uno spiritu potati sumus, Item Chrisost. in psal.xciij.fontẽ quidem appellat patrem, fluuium autem filium. Aqua uerò fluuii spiritum sanctum,testimonium sumens domini, qui ait,Qui biberit ex hac aqua,quam ego dabo ei non sitiet in æternum; quod exponens Euangelista hoc autem,inquit,dicebat de spiritu sancto quem accepturi erant credentes in eum. Verum ex hoc,quòd solus pater hoc modo dicatur fons diuinitatis, non sequitur,quòd filius non sit principium spiritus sancti. Secundo uero modo capiendo nomen fontis etiam ipse filius dicitur fons spiritus sancti: unde Athanasius in sermone Niceni Concilii, spiritus sanctus est in filio,sicut fluuius in fonte: Item in Epistola ad Serapionem,est

Dionysi. Dionysi. Athanasi. Chrisos. Athanasi. Idem.

quidem filius apud patrem fons & lux cuius fontis atq; lucis spiritus sanctus
Idem. est uerus fluuius atq; splendor æternę glorię & in Epistola de Incarnatione uerbi, idem ita dicit, idcirco Dauid psallens canebat, Quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen: sciebat autem apud patrem esse filium fontem spiritus sancti. PRINCIPIVM dicit enim Augu. lib. iiij. de trin. Quod pater principium est totius diuinitatis, uel si melius dicitur deitatis: sed hoc uidetur falsum, quia aut deitas sumitur pro essentia diuina, aut pro personis: si pro personis sic non uidetur esse uerum, quòd pater sit principium totius deitatis. i. omnium personarum, cum non sit principium sui ipsius: Si pro essentia uidetur falsum, quia pater non est principium essentiæ. diuina enim essentia nec generat, nec generatur, nec spiratur, ut in cap.
Magister sñiarum. damnamus, extra de sum. trin. & fide catho. habetur etiam in Magistro sententiarum in primo, dist. v. Respond. dicendum juxta sententiam sancti Tho-
Thomas. mæ, tam in prima parte, quæst. xxxix. articu. v. quàm in primo sententiarum in fine, distinct. xxix. quòd utroq; modo accipi potest, si enim accipiatur pro essentia, tunc totum in hoc loco non dicit integritatem partium, sed perfectionem naturæ, & dicitur pater esse principiũ totius deitatis, non quia deitatem generet, uel spiret: sed quia deitatem generando, uel spirando communicat, ut sit sensus, est principium deitatis, idest ut deitas habeatur; sed sic etiam filius posset dici principium totius deitatis, quia ab ipso perfecta diuinitas est in spiritum sanctum, nisi pro tanto, quia nò est ab eo omnimodo quo communicabilis est, quomodo à patre est. Si uerò deitas sumatur pro uniuersitate personarum, tunc planius est, quia sic dicitur principium totius diuinitatis inquantum in omnibus personis ipse est principium, à quo aliæ personę fluunt, sicut punctum dicitur principium totius lineæ quamuis suiipsius principium non sit. Et quis dicitur rector totius populi, quamuis non sit rector suiipsius, & quòd talis consideratio fuerit, beatus August. deducit Magister
Auguſt. sententiarum in primo, dist. xxxviij & v. di. Ait enim August. quarto, de tri. Pater est principium totius diuinitatis, uel si melius dicitur deitatis, quia ipse est à nullo, non. n. habet de quo sit, uel de quo procedat: sed ab eo, & filius est genitus & spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius diuinitatis, quòd uel sui, uel diuinæ essentiæ principium sit; sed quia principium est filij & spiritus sancti, in quibus simul tota diuinitas est, & secundum hanc intelligentiam accipiunt Latini in præsenti declaratione patrem principium esse totius deitatis: unde sequitur FILII. s. ET SPIRITVS SANCTI sequitur secundum quod, Latini ab intelligentia sua quam habẽt de processione spiritus sancti excludunt, AVT. i. non ita concedunt spiritum sanctum à patre filioq; procedere, QVOD ID, QVOD SPIRITVS SANCTVS PROCEDAT EX FILIO, FILIVS A PATRE, NON HABEAT, Cum quicquid habet filius, de patre habeat, de patre utique ha-
August. bet, unde illo procedat spiritus sanctus: Vnde August. xv. de trin. à quo. n. habet filius, ut sit Deus, est enim de Deo Deus ab illo habet utiq;, ut etiam de illo procedat spirit s sanctus, secundum quod Latini excludunt ab illa intelligentia, quam, ut dictum est, habent de processione spiritus sancti à patre & filio SIVE. i. non ita credunt spiritum sanctum à patre & filio procedere, QVOD DVO PONANT ESSE PRINCIPIA SEV DVAS SPIRATIONES, SED, VT VNVM TANTVM ASSERVNT ESSE PRINCIPIVM VNAMQVE SPIRATIONEM SPIRITVS SANCTI, PRO

VT

VT HACTENVS ASSERVERVNT sicut patet de Hylario, Ambrosio, & Hieronymo,& Augustino antiquissimis Occidentalis Ecclesiæ Doctoribus, qui manifeste in libris suis asseruerunt & docuerunt spiritum sanctum à patre & filio procedere,sicut ab uno principio & spiratione unica, sunt etiam ipsi Græci testes huius rei,quibus in Concilio uniuersali Lugduneñ. præsentibus cũ Latinis & consentiẽtibus sub Gregorio decimo, facta est hæc declaratio in forma,fatemur quòd spiritus sanctus æternaliter ex patre & filio nõ tanquàm ex duobus principiis, sed tanquàm ex uno non duabus spirationibus,sed unica spiratione procedit : hoc professa est hac hactenus prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat profitetur, & docet sancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium,& magistra prout habetur extra de summa trinitate & fide catho. lib.vj.in qua synodo ter Græcè, & ter Latinè cum præfata declaratione,& adiectione filioq; symbolum à tota synodo dicitur solemniter fuisse decantatum. Hierony.

Et cum ex his omnibus unus, & idem eliciatur ueritatis sensus tandem infrascriptam sanctam, & Deo amabilem eodem sensu eademq; mente unionem unanimiter concordarunt & consenserunt.

HIc ponitur conclusio,& diuiditur in duas partes . In prima ponit q attento ex iis,quæ in medium prolata erant ex utraq; parte,quod Latini & Græci , idem pariter sentiebant circa processionem spiritus sancti. Data præterea bona concordia circa alios articulos, de quibus discussio etiam habita erat unanimi consensu pariq; uoluntate processerunt ad diffinitionem infrascriptorum. In secunda parte ponitur ipsa diffinitio, ibi, IN NOMINE ERGO SANCTAE TRINITATIS, VNVS ET IDEM ELICIATVR VERITATIS SENSVS. Quocirca, ut Magister dicit in primo sententiarum , dixi Græci in eandem fidei sententiam cum latinis conuenire uidebantur, licet in uerbis dissentirent . Et sanctus Thomas in quæstionibus de po. dicit . Si quis rectè consideret dicta Græcorum inueniet,quòd à nobis magis differunt uerbis , quàm sensu . SANCTAM salutate inuicem in osculo sancto,primæ ad Corinth. xvj. glos. j. in pace Christi. DEO AMABILEM, Eccl.xxv. In quibus beneplacitum est spiritui meo , quæ sunt probata coram Deo & hominibus concordia fratrum &c. & August. in cap ipsa.xxiij.q.quarta dicit , conuiuium domini est unitas corporis Christi non solum in sacramento altaris ; sed etiam in uinculo pacis. IN EODEM SENSV iuxta illud Apostoli primæ ad Corin primo,Sitis autem perfectis in eodem sensu , & in eadem scientia, VNANIMITER secundum illud Apostoli ad Philippen. ij. unanimes id ipsum sentientes,Et Canticorum quarto,Vulnerasti cor meum spõsa mea in uno oculorum tuorum,glo.in unitate prædicatorum, quia omnes idem prædicant, amant,& quærunt.

Magister sñiarum. Thomas. August.

In nomine igitur sanctæ Trinitatis, patris, & filij, & spiritus sancti, hoc sacro uniuersali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei ueritas ab omnibus christianis credatur, et suscipiatur, sic quòd omnes profiteantur quòd spiritus sanctus ex patre & filio æternaliter est, et essentiam suam suumq; esse subsistens habet ex patre simul, & filio, & ab utroq; æternaliter tanq̃ ab uno principio, & unica spiratione procedit.

HIc ponitur ipsa definitio, & diuiditur in duas partes. primo.n. sanctissimus dominus noster inuocat sanctã trinitatem, patrem, filiũ, & spiritum sanctum; vnum deum verũ, ęternum, & incommutabilẽ, conditorem vniuersę creaturę, a quo oĩa, in quo oĩa, & per quem oĩa: secũdo prosequetur diffinitionẽ, ibi, DIFFINIMVS, & hæc in duas, in prima ponitur diffinitio articulorũ, in quibus fuit controuersia inter Latinos & Græcos. In secunda declaratio, quòd Romanus Pontifex habet primatum in vniuersum orbem. ponitur ordo, quem cæteri Patriarchæ habere debent interse, secunda ibi, RENOVANTES. Prima in octo secundum octo articulos fidei principales definitos, & declaratos in præsenti sacrosancta synodo. In quibus consistere dicebatur principalis controuersia inter Latinos, & Græcos; In prima parte diffinit quòd spiritus sanctus æternaliter procedit a patre & filio, sicut ab uno principio, & spiratione unica; in secunda quid in pane tritico, azimo, uel fermentato conficitur corpus Christi; in tertia, quòd sit purgatorium post hanc uitam; in quarta quòd suffragia Ecclesiæ prosunt fidelibus defunctis; in quinta, quòd animæ sanctorum à corporibus exutæ, quæ nihil purgandum secum detulerunt, mox suscipiantur in cœlum; in sexta, quòd animæ beatorum uident clarè Deum, & quidem perfectius aliis; in septima, quòd animæ decedentium in originale peccato, aut mortali mox in infernum descendunt pœnis, tamen disparibus puniendæ; in octaua, quòd Romanus pontifex habeat primatum in uniuersum orbẽ, secunda ibi, ITEM IN AZIMO, tertia ibi, ITEM SI VERE POENITENTES, quarta ibi, VT A POENIS HVIVSMODI, quinta ibi. ILLORVMQVE ANIMAS, sexta ibi, ET INTVERI CLARE DEVM, septima ibi, ILLORVM AVTEM ANIMAS, octaua ibi, ITEM DIFFINIMVS, item prima in duas, primò enim diffinitur ueritas processionis spiritus sancti à patre, & filio; secundo declaratur quæ fuerit intelligentia sanctorum doctorum in eo, quod dicũt spiritum sanctum à patre per filium procedere, secunda ibi, DECLARANTES; IN NOMINE IGITVR SANCTAE TRINITATIS. Bene quidem toti trinitati tanquam fonti omnium bonorum huius definitionis claritas, fidei unanimitas, & sanctæ huius unionis effectus attribuitur, quoniam ut attestatur Boetius quicquid indispositione, rerum agit diuina miseratio ex totius uenit prouidentia trinitatis; una est ibi benignitas & misericordia, una censura iustitiæ, nec est aliquid in natione diuisum, ubi nihil est in uoluntate diuersum. APPROBANTE, uidetur, quod in uniuersalibus conciliis, si Romanus pontifex præsentialiter intersit, concilium auctoritatiue non uidetur statuere, aut diffinire, sed solus Romanus pontifex ut pote princeps Ecclesiæ; sed concilium suadet ut extra de bapt. cap. fi. aut consulit, ut in cap. ad apostolicæ, de sen. & re. iu. in ui aut approbabit,

Boetius.

babit, ut extra de sum.tri.& fi.ca. cap.damnamus, & ut in præsenti Decreto FLORENTINO CONCILIO quoniam q̃ autem hoc uniuersale Concilium Ferrariæ per translationem de Basilea factam inchoatum fuerit, ibiq; materiarum discussio pacis, unionisq; tractatus principium maximum sumpserit, Nihilominus, quia Florentiæ hoc gloriosissimum pacis, & unionis opus consummationem recepit, Florentinum est appellatum, sicut à loco in quo potior pars rei.f... is habita est. Florentia à flore nomen sortita est, & recte, quia bonis omnibus in omni genere laudis floret, & splendet, cuncta namq; quæ clarissimę ciuitati ad ornatum, & splenderem in esse potuit, diuina prouidentia in ea coniecisse uidetur; Est quidem populi magnitudine copiosa, ædificiorum pulchritudine ornatissima, diuitiarum magnificentissima amplitudine, affluentissima delitiarum multitudine, clarissima ciuium nobilitate, & obseruantia pietatis atq; religionis Christianæ cultu deuotissima. Sed nec illud prætereamus quod Florentiæ hetruriæ gentis inclitæ caput est qua religionis opinione semper clarissima extitit; Nam ex illa ritus ceremoniarum. Romanæ urbi semper traditis esse comperimus Valerio testante, quod ad discenda hetruscæ religionis disciplinam, Romani nobiles iuuenes annis singulis destinabant, ac Liuius Romanæ pater historiæ id contestatur, cum dicit, Ceremonias autem, cultum deorum, ac religionem, qua hetrusci in primis excellebant, Ita Romanos hetrusci docuere, ut maiorem apud seipsi reseruauerint, qua ratione in grauibus quibuscunq; periculis hetruscos uates a uiri Romam, aut illuc ad interpretanda deorum oracula missos fuisse auspices legimus; unde factum est, ut omnis usus eius hetrusca disciplina à Romanis uocaretur, quis iam dubitet. nō sine speciali superni concilii dispositione actum esse, ut hoc pręclarum, totq; seculis desideratum sanctæ unionis opus. per quod Christiana religio augmentum, robur, & splendorem adepta est, in hac florentissima, ac religiosissima ciuitate tam fœliciter consumaretur. Hinc profectò ad amplissimas Deo laudes, & gratiarū actiones mente deuotissima Deo persoluendas ciuitas ipsa tenetur, qui eam tanta gloria illustrare dignatos est. DIFFINIMVS rem pertinet autem ad Romanum pontificem sententialiter determinare, & diffinire ea quę sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa teneantur, tum primo, quia una debet esse fidei totius Ecclesiæ, secundum illud primæ ad Cor. j. Id ipsum dicatis omnes & nō sint in uobis schismata, hæc autem unitas seruari non posset, ait sanctus Tho. nisi quæstio fidei exorta determinaretur per unum, qui toti Ecclesiæ pręest, ut sic eius sententia à tota Ecclesia firmiter teneatur; hinc dicitur in c. quotiens, xxiiij. q. prima, quotiens fidei ratio uentilatur arbitror omnes fratres coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum. i. sui nominis & honoris auctoritatem referre debere, ueluti nunc retulit uestra dilectio; hinc in Cōcilio uniuersali Vieneń. extra de sum. trin. & fi.cath.in princ. dicitur. ad Sedem apostolicam duntaxat pertinere declarare materias fidei. Tum secūdo, quia Romanus pontifex successor est beati Petri, pro cuius sedis fidei Dominus singulariter rogauit Luc. xxij. Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua &c. hinc dicitur in cap. à recta. xxiiij. q. prima, quod sancta & apostolica Ecclesia per omnipotentis Dei gratiā à tramite apostolicę traditionis nunq̃ errasse probatur. Et in cap. in sede, ea. q. dicitur, in Sede apostolica, extra maculam catholica semper conseruata est religio. Tum tertio, quia Moysi qui figuram gestabat Romani pontificis, dictum est Exodi. xviij. Esto tu populo

Valer.

Liuiu.

Thomas.

in his quæ ad Deum pertinent,ut referas quæ dicuntur ad eum, ostendasq́; populo cerimonias & ritum colendi. Item pariter ad auctoritatem Romani pontificis spectat maiores & difficiliores Ecclesiæ quæstiones declarare, & diffinire,ut in cap.dudum.iij.q.vj. & in cap.rogamus.xxiiij.q.j.& in cap.maiores,extra bap. VT HAEC FIDEI VERITAS, tripliciter aliqua ueritas fidei esse probatur, secundum quam triplicem uiam ostendetur, quod sit ueritas fidei,spiritum sanctum procedere à patre, & filio; primo quidem probatur aliqua ueritas esse fidei,quia in scriptura sancta explicite,uel implicite continetur,ut enim ait August.in lib.de Vnico baptismo,& recitatur
August. in cap. quis nesciat, dist.ix.de scriptura sancta nullo modo disceptari,& dubitari potest,utrum rectum & uerum sit quicquàm in ea scriptum esse constiterit; secundo modo probatur aliqua fidei ueritas ex declaratione, siue approbatione uniuersalis Ecclesiæ,ut colligitur ex cap.sicut,& cap. sancta romana Ecclesia,dist.xv. tertio probatur aliqua fidei ueritas esse ex determinatione Sedis apostolicæ,ut ex cap. si Romanorum,dist.xix.& ex cap.hęc est fides.xxiiij.q prima,istis tribus uijs ostēditur quod sit fidei ueritas spiritum sanctum à filio procedere; Et primo ostenditur uia prima,uidelicet quæ est ex auctoritate sacræ scripturæ,& hoc clarissime accipitur ex omnibus illis sacræ scripturæ locis,tam ueteris,quàm noui Testamenti, ubi spiritus sanctus, spiritus filij nominatur, dicitur enim in Iob. xxxiij. spiritus Dei fecit me,& spiraculum omnipotentis uiuificauit me; Item in psal.xxxij.uerbo domini cœli firmati sunt,& spiritu oris eius omnis uirtus eorum, os autem pa
August. tris filius est,sicut est uerbum,ut habet glo. August Item Aposto. ad Rom. viij. si quis spiritum Christi non habet,non est eius; & similis sententia habetur in plurimis alijs sacræ scripturæ locis,uidelicet,quod spiritus sanctus dicatur spiritus filii; sed ne aliquis posset dicere,quod alius sit spiritus, qui à patre procedit & alius qui est filij,ostēditur immediate ex uerbis eiusdem Apostoli,quod idem sit spiritus patris,& filii; Nam postquàm dixerat, si spiritus Dei habitat in uobis,statim subiungit,si quis spiritum Christi non habet hic non est eius,ut ostēdat eiusdem esse spiritum patris & filij; unde gl.
Basilius. ibidem ait,Idem est spiritus Dei,& spiritus Christi; & Basilius contra Eunomium,postquàm dicta uerba Apostoli induxerat,inquit,Ecce in patre, & fi-
Theodoretus. lio spiritus,& patris,& filij unum spiritum uidit,scilicet Apost.& Theodoretus Græcus super Episto. ad Romanos,exponens idem uerbum Apostoli,ita dicit, Communis est patris,& filij spiritus sanctus. Quo præsupposito, tanq̃ catholico fundamēto,uidelicet, ꝙ spiritus sanctus dicatur spiritus filij Dei, reliquum uidendum est,quomodo hoc accipiendum sit; posset autem aliquis dicere,ꝙ hac sola ratione dicatur spiritus sanctus,spiritus filij,quia eum plene tanquàm homo habuerit secūdum illud Luc. iiij. Iesus plenus spiritu sancto reuersus est à Iordane; Et secundum illud Ioan. primo, de plenitudine eius omnes accepimus; sed plane hæc solutio substineri non potest, primo quia dicitur ad Gala.quarto,Quoniam estis filij Dei misit Deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem Abba pater, ex hoc ergo spiritus sanctus nos facit filios Dei, inquantum est spiritus filij Dei; Efficimur autem filij Dei adoptatiui per assimilationem ad filium Dei naturalem secūdum illud ad Roma.viij. Quos præsciuit,& prædestinauit conformes fieri imagini filij eius, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; Est ergo spiritus san-
Athanasi. ctus, spiritus Christi, inquantum est filius Dei naturalis; unde Athanasius

in epist.

in Epistola ad Serapionem, accepistis spiritum adoptionis.i.naturalem spiritum de natura naturalis filij; secundo responsio illa stare non potest, quia à doctoribus Græcorum præcipuis inuenitur scriptum, quod spiritus sanctus sit naturalis spiritus filij Dicit enim Athanasius in Sermone tertio, Niceni Concilij; sicut in Christo uiuit nostra natura deifice, & ipse in ea regnat; ita & nos in suo naturali spiritu simus, uiuamus, & regnemus; spiritus autē sanctus, non est naturalis Christo secundum humanitatem, quia nō pertinet ad naturam humanitatis, sed gratis à Deo in natura humanitatis effunditur; Vnde Athanasius in Sermone de Incarnatione uerbi dicit, quod ipse Christus mittebat spiritum ex sursum, sicut Deus filius, & ipse deorsum accipiebat spiritum ut homo, ex ipso ergo ipsum inhabitat, de diuinitate in humanitate eius; Nō ergo spiritus sanctus est spiritus Christi, quia humanitatem eius excellenter repleuerit, sed potius quia est ex diuinitate ipsius. Tertio confutatur præfata respōsio, quia spiritus sanctus, ita dicitur spiritus patris, sicut spiritus filij; unde Christus ait discipulis, Non estis uos qui loquimini, sed spiritus patrjs uestri qui loquitur in uobis, Math.x. & Ioan.xiiij.dicit, Spiritus ueritatis qui à patre procedit, sed manifestum est, quod eo dicitur spiritus patris, quia ab eo æternaliter existit, ergo eadem ratione dicendum est, quod spiritus sanctus sit spiritus filij, quia.s.ab eo ęternaliter procedit, & spiratur, Vnde Cyrillus supra Ioan.proprius est spiritus sanctus Dei patris, sed non est minus ipsius Dei filij, non tanquam alius, & alius spiritus: Si uerò quis dicere uelit quod spiritus sanctus dicatur spiritus filij secundum diuinitatem, sicut à filio temporaliter datus, & missus, non sicut à filio æternaliter procedens, & spiratus hoc stare non potest, tum ex dictis, & quia ut ait beatus Cyrillus in Sermone exhortatorio ad Theodosium Imperatorem; spiritus sanctus sicut proprius est patris à quo procedit, sic in ueritate est ei ipsius filij; si ergo patris est, non solum quia ab ipso temporaliter datur, & mittitur, sed etiam quia ab ipso æternaliter existit, eadē ratione dicendus est spiritus filij uidelicet quia ab ipso æternaliter procedat. Præterea, si quis uellet dicere, quod ideo spiritus sanctus dicitur spiritus filij, quia eiusdem naturæ, & essentiæ est cum filio, non autem eo quod ab eo æternaliter procedat nō bene diceret, quia si idētitas naturæ sufficeret ad hoc, quod spiritus sanctus dici posset spiritus filij, eadem ratione posset dici pater spiritus sancti, & filius spiritus sancti, sed hæc conuersio consequentiæ non admittitur; Nam ut ait Gregorius Nicenus super oratione dominica, filius autē sancti spiritus, nec est, neque dicitur, nec conuertitur habitualis hæc ut ita dicam consequentia, & hoc plane, ideo, quia necesse genitiuum in aliqua habitudine construi non potest autem alia inueniri nisi habitudo originis, quia sola talis relatio personaliter distinguit, habitudo autem alterius causæ, uidelicet materialis, formalis, siue finalis inter diuinas personas non inuenitur, habitudinem autem, siue auctoritatem originantis principij, habent pater, & filius respectu spiritus sancti, & non econuerso. Necessario ergo dicendum est, eo ꝙ spiritus.s. dicatur spiritus filij in auctoritatibus supra inductis, quod ab ipso filio naturaliter, siue essentialiter spiretur: sed arguitur contra hoc; aliud est dicere liber Petri, quàm liber factus à Petro, ergo similiter in proposito non sequitur: spiritus filij: ergo est à filio originatus, siue spiratus. Respōdetur quod quamuis genitiuus non semper notet habitudinem principij, sed quandoque possessionis, ut in exemplo proposito, & huiusmodi, nihilominus quia in di-

Idem.

Athanasi.

Cyrillus.

Idem.

uinis non cadit aliqua diuersitas, non potest esse inter personas alia habitudo, nisi originis, quæ solæ talis stare potest cum æqualitate perfectionis diuinarum personarum ; unde gratia huius, genitiuus ille determinatur ad denotandum in hoc loco habitudinem principij ; & ideo idem est dicere spiritus filij, quod spiritus a filio procedens. Potest alia esse ratio huius, quia spiritus secundum quod est nomē absolutum, sicut hoc nomen Deus non habet proprie construi cum genitiuo, quia tunc idem esset dicere spiritus filij, quod Deus filij, ergo oportet quod accipiatur spiritus, secundum quod dicitur à spiratione, & sic est nomen importans originem, dicitur.n.a spirando. Ait.n.
Athana. magnus Athanasius in libro qui inscribitur, Reprehensio simulationis Melisij & Eusebij, non natiuitati spiritus sancti processio similatur, sed spiraculo, quasi qui ex ore prodeat, ergo sicut sequitur filius patris, ergo filius qui est
Anast. Antiochen. a patre ; Ita est dicere spiritus filij, ergo spiritus qui est a filio : Quare Anastasius Antiochenus Patriarcha tractās illud psalmi. xxxij. Spiritus oris eius omnis uirtus eorum, in libro de rectis dogmatibus, dicit, Spiritus oris eius, uidelicet, Dei spiritus sanctus dicitur, Cum os unigenitus sit, & spiritus rur-
August. sum ex ipso procedens, & missus non solum à patre, sed etiam à filio; & Augustinus contra Maxim. hæreticum ; Spiritus.s.patris & filij est, quoniam de utroque procedit; unde cum hoc, quod dicitur, spiritus.s.est spiritus filij, necessario accipiendum sit secundum habitudinem alicuius originis manifestissimum est, quòd, sacra scriptura dicente, spiritum sanctum esse spiritum filij, necessario habenda sit tanquàm ueritas fidei, quod spiritus.s.à filio æterna-
August. liter procedat ; Vnde Augustinus de Fide ad Petrum cap. xj firmissime tene & nullatenus dubites eundem spiritum sanctum qui patris & filij unus spiritus est, de patre & filio procedere ; dicit enim filius, cum uenerit spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ubi suum esse spiritum docuit, quia ipse ueritas est. non moueat autem quemquā contra huius argumentationis processum, id quod dicit Aposto. ad Colossen. primo, Transtulit nos in regnum filij dilectionis suæ, non enim ex hoc pariter arguendum est quod filius procedat à spiritu sancto, quia amor siue dilectio est, sed à solo patre, unde notandum
August. quod ut colligitur ex dictis beati Augustini.xv. lib.de Trinitate, & à Magi-
Magister S.tiarum. stro sententiarum in.j.dis.x.nomen amoris siue dilectionis dupliciter potest sumi in diuinis, uidelicet essentialiter, est enim pater charitas, filius charitas, spiritus.s.charitas, & simul omnes una charitas. Capitur etiam personaliter & sic proprie dicitur de spiritu sancto. Cum autem in prædicta auctoritate nominatur filius dilectionis siue charitas, ibi dilectio essentialiter capitur, & est sensus, est filius dilectionis.i.patris sui ; dilecti.i substantiæ siue
August. naturæ paternæ. Vt Augustinus exponit in glo.dicens, charitas enim patris natura atq; substantia est, & ideo filius charitatis eius nullus est alius, quàm qui de substantia eius est genitus. Item secundo ex eadem uia.s. sacræ scripturæ præfata ueritas ostenditur esse ueritas fidei, ex illo Iohel.ij.effundam spiritum meum super omnem carnem : ubi secundum glo.& beati Petri doctrinam Actuum.ij.Sermone de effusione spiritus sancti, quem filius Dei in die Pentecostes super Apostolus effudit. Dicitur etiam, in Io. in hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis ; cum autem manifestum sit, quod hic locus scripturę sanctæ, adaptari nō possit ueraciter filio Dei nisi ipse spiritus sanctus, quem filius suum esse dicit, & ab eo effundendum, ab ipso filio essentialiter procedat, necessario credendum

dendum

dendum est, quod spiritum sanctum à filio procedere, sit ueritas Dei; unde beatus Cyrillus exponens hoc uerbum propheticum, ita dicit; Secundum enim quod Deus est, atq; ex Deo secũdum naturam filius, natus est enim ex Deo patre, proprius ipsius, & in ipso & ex ipso est spiritus sanctus sicut ex ipso Deo patre intelligitur. & idem in libro contra Nestorium ait enim per unum ex prophetis, Deus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, Impleuit autem hoc Christo proprium spiritum largiens. Tertio ex eadem uia. s. sacræ scripturæ ostenditur, idem auctoritate noui Testamenti ex eis locis, ubi sacra scriptura refert filium mittere spiritum sanctũ, ait enim Christus, Ioan. xv. Cum uenerit paracletus quem ego mittam uobis spiritum ueritatis; & Ioan. xvj Si abiero mittam eum ad uos, mittens autem auctoritatem aliquam habet respectu, missi ergo oportet concedere quod filius habet auctoritatem respectu spiritus sancti, non potest dici, quod sit auctoritas dominij aut alicuius maioritatis, auctoritatis, potestatis, sapientiæ aut huiusmodi, quia talem non patitur unitas diuinæ essentiæ nec æqualitas potestatis diuinarum personarum, sed accipienda est secũdum solum originem, quæ nullam maioritatem personæ, ad personam importat. Veritas ergo fidei est, ꝙ spiritus sanctus procedat à filio; si quis etiam contra hoc obijciat, quod etiam filius legitur missus à spiritu sancto, scribitur enim Luc. quarto, ex persona Christi, spiritus domini super me, & Euangelizare pauperibus misit me, Isa. lxij considerand um est quod filius à spiritu sancto mittatur secundum humanam naturam, secundùm quàm accipiendæ sunt omnes auctoritates pariformiter loquentes sicut illa Isaiæ. xlviij. & nunc misit me dominus & spiritus eius & illa inducta de Isaia. lxij & Luc. quarto, sicut manifeste patet ex ipsa uerborum serie, quoniam in humana nõ in diuina natura spiritus sanctus fuit super Christum, spiritus autem sanctus non assumpsit naturam creatam, ut secundum eam posset dici missus à filio, uel respectu eius, filius haberet auctoritatem ad ipsum. Relinquitur ergo quòd respectu personæ æternæ filius ad spiritum sanctum auctoritatem habet, quemadmodum & pater. & confirmatur hæc sententia auctoritate Nicetæ Græcorum Doctoris eximij supra Ioan. dicentis, Non alia proprietate mittit spiritum sanctum pater qua proprietate non mittat filius, uel aliqua alia proprietate mittit filius spiritum sanctum qua non mittit pater ex quo patet, quòd eadem proprietate pater & filius mittunt spiritum sanctum & per consequens sicut pater mittit spiritum sanctum, quasi ab eo æternaliter existentem, ita & filius mittens spiritum sanctum dicendus est quia ab eo æternaliter existat. Quarto ostenditur eadem ueritas fidei esse, ex illo Ioan. xv. ubi de spiritu sancto Christus ita loquitur Cum uenerit spiritus ille ueritatis, docebit uos omnem ueritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audiet loquetur: ubi Augustinus ait in glo. audire autem illi, scire est, scire uero esse, quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo audientia. semper itaque audit spiritus, quia semper scit ab illo; ergo audiuit, audit, & audiet à quo est; sed spiritus sanctus à filio audire dicitur, sicut & à patre. quæcunque loquitur ergo necessariæ concluditur ꝙ ueritas fidei sit spiritũ sanctum à filio procedere. Vnde magnus Basilius in Sermone ad Monachos qui incipit Dei clementissimi gratia credimus, inquit, unum solum spiritum paraclitum in quo signati sumus in nostram redéptionem spiritum ueritatis, spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater

Cyrillus.

Idem.

Nice. grecus.

August.

Basilius.

qui diuidit & operatur Christi munera singulis ad utilitatem prout uult, docens atque admonens, & suggerens quæcunqne audierit à filio. Item Athanasius in Epistola ad Serapionem.x. Christus de suo spiritu dixit, quod non loquetur à semetipso, ut sit in principiatus spiritus sanctus, quod est solius patris, sed maximè & propriè est ab ipso filio, à quo accepit ut sit Deus essentia, ab eo etiam audit, quæ loquitur. item Didimus in glo. exponens illud, non loquetur à semetipso, ita dicit, hoc est non sine me, & sine meo, & patris arbitrio, quia non ex se est, sed ex patre, & me est. uerum nõ est prætereundum quòd August. not. supra illo uerbo iam inductæ auctoritatis de spiritu sancto, sed quæ audiet loquetur. Nec moueat inquit quod uerbũ futuri temporis positũ est, Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. in eo autem quod sempiternum est sine initio, & sine fine cuiuslibet temporis uerbum ponitur, quamuis enim natura illa immutabilis non recipiat fuit & erit, sed tantum est, non tamen mendaciter dicimus & fuit, & est & erit, fuit quia nunquàm defuit, erit, quia nũquàm deerit, est, quia semper est. Quinto hoc idem ostenditur clarissime ex eo quòd in eodem loco Euangelij filius de spiritu sancto prosequitur, ita dicẽs, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis; persona autem diuina ab ea necessario procedit, à qua accepit suum esse, siue suam essentiam, ergo spiritus sanctus qui à filio accipere dicitur, necessario ab ipso procedere dicendus est. Notissimum quippe habemus, quòd si accipit nõ nisi id quod ipse est, quia pro summa eius simplicitate, nihil accipere potest, quod ipse non sit, nõ potest autem dici, ut quidam & male arbitrati sunt, ꝙ hoc quod dictũ est ex meo accipiet, exponendum sit, pro eo quod est ex patre meo, tum quia pronomina possessiua masculini, uel feminini generis nunquàm solita sunt in scriptura sancta poni sine articuli adiectione, tum quia Ecclesiæ clarissimi Doctores & patres tam Græci quàm Latini, aliter interpretati sunt uerbum illud Euangelicum accipientes illud in filio quasi diceret, demeo accipiet, idest ex meo proprio, ex mea re, hoc est ex tota mea plenitudine accipiet. Vnde sanctus Athanasius in Episto. ad Serapionem, Filius quidem quæ inquit audio à patre meo, hæc loquor in mundo, spiritus autem ex filio accipit. Ex meo inquit accipiet, & annunciabit uobis. Item idem in eadem, de sua essentia propria spiritum sanctum existentem Deum esse de se essentialiter suis Apostolis, & suæ sponsę Ecclesię demonstrando Christus affirmauit sic dicens, de meo accipiet.i ut de mea essentia habet ut sit Deus, sic à me habet & esse & loqui. Præterea neq; potest stare quod quidam uoluerunt dicere, quod hoc quod dicitur, de meo accipiet, intelligendum sit de eo quod est filij, absq; eo quod de filio accipiat, & pro tanto dicit filius de meo accipiet, quia spiritus sanctus accipit essentiam patris à patre, quæ quidẽ essentia est etiam filij, quod innui asserunt, ex sequentibus uerbis domini. Subdit.n. quasi se exponens, omnia n. quæcunque habet pater meus mea sunt, propterea dixi uobis quia de meo accipiet. Sane hæc intelligentia stare non potest, ut ex ipsa Deum exponere apertissimè concluditur. Si enim omnia quæ sunt patris, sunt filij, necessario auctoritas patris, secundum quam est principium spiritus sancti, est etiam ipsius filij. Sicut ergo spiritus sanctus accipit id quod est patris, à patre, ita de eo quod est filij à filio; Vnde Athanasius in libro tertio contra Arrianos, dicit quæcunque habet spiritus ea à uerbo accepta habet. Et Didimus, ut habetur in glo. continua exponens illud, quia de meo accipiet, ita dicit,

Marginalia: Athana. — Didimus. — August. — Athanasi. — Idem. — Athanasi. — Didimus.

dicit, spiritum sanctum à filio accipere id quod suæ naturę fuerat cognoscendum est; & non aliam dantem & accipientem, sed unam significare substantiam, si quidem & filius eadem à patre suscipere dicitur, in quibus ipse subsistit. Nec enim quid aliud est exceptis his, quæ ei dantur à patre, nec alia est spiritus sancti substantia, præter id quod datur ei à filio. Et Basilius contra Eunomium, denominatio transit à patre in filium, ut de Deo patre sit filius Deus, ex domino dominus, ex omnipotente omnipotens, Ex sapiente sapiẽs, ex summe loquente uerbum; ex uirtute uirtutis, sicut filius denominationes patris habet in se, ita etiam spiritus sanctus, est dominus & Deus omnipotẽs, sapiens uirtus naturaliter sumens, habet à domino Deo patre & filio à quo est, & datur. Item. vj. ostenditur ex illo Io. xiiij. ubi Christus de spiritu sancto loquens ait, Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille uos docebit omnia. Nam potest autem dici spiritus sanctus in nomine filij mitti nisi ab ipso filio æterna emanatione procederet. In nomine quippe filij idem uidetur iuxta loquendi usum esse quod auctoritate filij mitti, Cum autem auctoritas non attendatur in diuinis nisi auctoritas originis, patet manifeste, quod spiritus sanctus non posset in nomine filij dici missus nisi ab eo procederet. Ait enim sanctus Athanasius in Episto. ad Serapionem, Hic est ordo diuinæ naturæ à patre in filio, ut qui à nullo est, à nullo mittatur, & quo est ab alio in nomine suo non ueniat, sed in nomine eius à quo existit. Ita & spiritus sanctus, qui à se non est, à se uenire non debuit, sed in nomine eius à quo est, & a quo habet ut hypostasis sit Deus, quemadmodum de eo dicit filius, paracletus autem spiritus sanctus, quem pater mittet in nomine meo. Item Anselmus de processione spiritus sancti, hoc ex loco probans spiritum sanctum à filio procedere, ita inquit, Christus in Euangelio dicit, Spiritum sanctum mittet pater in nomine meo, quid est pater mittit in nomine meo, nisi quem pater mittit ego mitto? sicut cum Christus dicit, quem ego mittam à patre, non est aliud, quàm ego mittam, & pater: unde sensus est, mittet pater in nomine filij, idest tanq̃ filius mitteret. Cum ergo ab utroque mittatur, necessario ab utroq; procedere credendus est. Septimo uia sacræ scripturæ ostenditur ex illo Ioan. xx. Insufflauit, & dicit eis, accipite spiritum sanctum, cum autem a nullo dari possit, nisi quod est dantis manifestum est, quia filius dat spiritum sanctũ, quod spiritus sanctus procedat ab eo, quod etiam apertissime designauit ipse Christus Dei uirtus & Dei sapientia insufflatione illa qua insufflans dicit discipulis, Accipite spiritum sanctum; unde Augustin. & habetur in glo. continua, flatus ille corporeus substantia spiritus sancti non fuit, sed demonstratio per congruam significationem non tantum à patre, sed à filio procedere spiritum sanctum. Quis enim dementissimus diceret alium fuisse spiritum quem sufflans dedit, & alium quem post suam ascensionem misit? Item Anastasius Antiochenus Patriarchà libro de Rectis dignitatibus inquit, Dominus ostendens spiritum sanctum ex se esse insufflans discipulis dixit, Accipite spiritum sanctum; & Athanasius in Sermone Niceni Concilij, ex persona filij ad patrem loquens dicit, Sicut me perfectum genuisti Deum, & perfectum me fecisti assumere hominem, sic ex te, & mea essentia do eis spiritum sanctum. Item idẽ in Epistola ad Serapionem, sicut in filio Dei nostra sibi unita manet, natura quam de nobis assumpsit, ita & ipse manet in nobis per suum spiritum coessentialem sibi, quem de sua essentia æternaliter spirat, & donat. Ex quibus cum

Basilius. Athanasi. Ansel. August. Anast. Antiochen. Athanasi. Idem.

manifeste appareat, quod non solum eo spiritus sanctus dicitur dari a filio in quantum donum gratiæ, per quod nos inhabitat, est à filio, sed maxime eo quia ipse spiritus sanctus est a filio, absq; omni dubio ex istis, & superioribus inductis sacræ scripturæ locis tenendum est, quod ueritas fidei sit, spiritum sanctum à filio æternaliter procedere. Præterea hoc idem ostenditur secunda uia qua ostenditur aliqua ueritas esse fidei catholicæ, uidelicet ex auctoritate traditionis uniuersalis Ecclesiæ. Et primo ad hoc uidetur esse facta synodus Nicena, in qua, ut attestatur Athanasius in quodam Sermone eiusdem Concilij, sic dicitur damnat mater Ecclesia hic congregata adinuentores huius hæreseos. s. Arianorum, & spiritum sanctum increatum Deum uerum hypostasim de patris & filij hypostasibus eisdem coessentialé confitemur. Item idem patet ex gestis eiusdem synodi, in qua in his quæ dixerunt patris per Episcopum Leontium ita habetur, Inuentus est spiritus sanctus procedens quidem ex patre, proprius autem filij, atque ex ipso emanans. Item ad idem est facta synodus Ephesina prima, quæ habita est contra Nestorium, in cuius symbolo ita dicitur, ut habetur in cap. de spiritu sancto, de conse. di. v De spiritu sancto dicit dominus in Euangelio, Ille me clarificabit, hoc rectissime sentientes unum Christum, & filium, non uelut alterius egentem gloria confitemur, a spiritu sancto gloriam consecutum, qui spiritus eius nec molior nec superior ipso est, sed quia humana opera faciens ad demonstrationé suæ deitatis uirtute proprij spiritus utebatur, ab ipso glorificari dicitur, eo quod uirtus sua, uel disciplina quælibet unumquemq; ám clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod spiritus est, & non filius attamen alienus non est ab illo. Nam & spiritus appellatus est ueritatis, & ueritas Christus est, nnde & ab ipso similiter sicut ex Deo patre procedit: hoc totum continetur in Episto. beati Cyrilli quam ipsa synodus acceptauit & approbauit. Item ad idem est Chalcedoneñ. synodus, quæ pariter approbauit, & acceptauit Epistolas synodicas beati Cyrilli, Alexandrinæ Ecclesiæ præsulis, ad Nestorium, & ad alios per orientem, quæ apertissime profitentur spiritum sanctum à filio sicut à patre procedere. Item idé patet ex eo quod eadem synodus Chalcedoneñ. approbauit, & acceptauit doctrinam Leonis Papæ, qui contra præcilianistas scribens ait, alius est qui genuit, alius generatus, alius qui ab utroque procedit. Item ad idem est quinta synodus uniuersalis, in qua definitum ita habetur condemnamus, & anathematizzamus, cum omnibus alijs hæreticis damnatis, & anathematizzatis à Catholica & Apostolica Ecclesia. Theodorum, & impias eius conscriptiones, nec non impia scripta à Theodorico aduersus rectam fidem & contra. xij. capitula patris nostri, beati Cyrilli, & tertiæ sanctæ Ephesinæ synodi, Ecce quod ab uniuersali Ecclesia recepta sunt. xij. capitula beati Cyrilli, in quibus maxime existentia spiritus sancti à fillo tangitur, & ita recepta sunt, ut qui eorum contrarium sentit, anathematizetur cum alijs hæreticis, & olim condemnatis. Item ad idem est ipsa eadem quinta synodus, in cuius determinatione ita habetur. Sequimur per omnia sanctos patres & Doctores Ecclesiæ. Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregoriũ Theologum, & Gregorium Nicenum, Ambrosium, Augustinum, Theophylum. Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Proculum; Et suscipimus omnia, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Manifestum est autem plurimos horum sanctorum patruum expresse tenuisse, & in

Athanasi.

Cyrillus.

& in suis scriptis, tanquàm catholicam doctrinam posuisse, spiritum sanctum à filio procedere, quorum dicta & si plurima in superioribus inducta sunt, aliqua tamen pauca hic testimonia decem sanctorum patruum de numero in præfata quinta synodo approbatorum pro ampliori luce, & firmitate præsentis articuli in medium asseramus. Dicit enim in primis Athanasius in Epist. ad Serapionem, Vnus.n.cum sit filius uiuens uerbum, unã oportet esse perfectam, atque plenam, sanctificatiuam, illuminatiuamq; uitam, quę est operatio ipsius, & donum. quoniam à uerbo quod ex patre fatemur, fulget, micat, mittitur, & datur. nec obstat quod dicit, fulget, siue micat, & non dicit, procedit. quia hoc uerbum, procedit, cõmunissimum est eorum quæ ad originem spectant; Vnde quicquid emittitur, profluit, prodit, inundat, emanat, effulget, uel quocunq; alio modo aliquid exoriri censeatur, procedere dicendum est. quod ex eo etiam apertissime patet, quod Doctores Græci talibus uocabulis utuntur circa filium, dicentes, eum à patre mitti, profluere, micare, esse, & effulgere; & utrisque uocabulis circa spiritum sanctum. Vnde idem Athanasius in ea quam scripsit disputatione Orthodoxi & Macedoniani, ait, Spiritus natura sanctus, natura incorruptibilis, ut spiritus Dei, & ex ipso manans siue procedens. Item Basilius contra Eunomium dicit filium spiritus sancti spiratorem & datorem sine aliquo dubio credimus. Item ibidem dicit spiritum sanctum à filio existere, & ab ipso accipere, & annunciare nobis. Item Hylarius in secundo, de Trinitate, quem contra Arrium & Sabellium conscripsit, ita dicit, Credimus sanctam Trinitatem, hoc est patrem, & filium & sanctum spiritum, unum Deum omnipotentem, unius essentiæ, unius substantiæ, unius potentiæ, creatorem omnium creaturarum, ex quo omnia, per quem oĩa, in quo omnia, patrem non ab alio, filium ex patre genitum, Deum uerum de Deo uero, lumen uerum ex lumine uero, non tamen duo lumina, sed unum lumen, & spiritum sanctum à patre & filio procedentem, cõsubstantialem, & coæternum patri & filio. Item Gregorius Theologus dogma faciens de deitate, dicit; immutabilem esse diuinam naturam confitemur, sed differentiam quæ est secundũ causam & causatum non negamus. Item aliam differentiam intelligimus, unum nempe propinquum ex primo. s. filium ex patre, alium autem ex propinquo. s. spiritum sanctum ex filio. Item Gregorius Nicenus, ait, spiritum sanctũ ex patre esse mediante filio tenemus. Item Ambrosius libro suo de Trinitate, ait, Nõ quasi ex loco mittitur spiritus sanctus, nec quasi de loco procedit à filio procedens. Item in secũdo de Spiritu sancto ait, Quod ex aliquo est, aut ex essentia, aut ex potestate illius est, de essentia quidem, ueluti filius ex patre, uel spiritus sanctus ex patre, & filio. Item August. de F. de. vj. regula inquit, Firmiter tene, & nullatenus dubites, eundem spiritum, qui patris & filij unus spiritus est, de patre & filio procedere. Item Ioannes Constantinopolitanus, in Homelia quadam de Expositione symboli ait; iste est spiritus sanctus procedens de patre & filio, qui diuidit dona prout uult. Item in alia Homelia, credendum est spiritum sanctum patris & filij; istum spiritum sanctum dicimus patri & filio coæqualem, & procedentem de patre & filio hoc credite ne colloquia mala corrumpãt bonos mores. Item Cyrillus libro Thesaurorum dicit, Spiritum sanctum ex filio secundum naturam existentem, & ab ipso ad creaturam missum, renouationem Ecclesiæ operantem, terminum sanctæ Trinitatis existentem, & concludit, si hoc ita est, Deus ergo ex Deo filio spiritus sanctus est. Item beatis-

[Margin: Athanasi. — Idem. — Basilius. — Hylarius. — Gre. The. — Gre. Nic. — Ambro. — Idem. — August. — Ioan. Constãtinopo. — Idem. — Cyrillus.]

Leo pp. ſimus Leo Papa, in Sermone Trinitatis, qui incipit, Credimus ſanctam Trinitatem, ſic ait, Credimus ſanctam Trinitatem. i. patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, unum Deum omnipotentem, unius eſſentiæ, unius ſubſtantiæ, unius poteſtatis, Credimus patrem à ſemetipſo non ab alio, filium à patre genitũ, ſpiritum autem ſanctum a patre & filio æqualiter procedentem, & conſubſtãtialem, & coæternum patri, & filio. Ecce clariſſima teſtimonia decem ſanctorum patruum, tam Græcorum quàm Latinorum, quos quinta ſynodus, tanquàm maximè auctoritatis & fidei habuit & uenerata eſt. Item ad idem ſunt plura concilia, quæ in ciuitate Toletana, ante ſextam ſynodum celebrata leguntur, quæ pro rorum auctoritate, & pietate, magna cum ueneratione accepta ſunt, ab uniuerſali Eccleſia; in quibus ſæpe numero reperitur definitum à patribus, quod ſpiritus ſanctus à filio procedat. Vnde in prima ſynodo, quæ præcepto Romani pontificis celebrata legitur, temporibus Archadij, & Honorij Imperatorum Stilicone Conſule exiſtente, contra Priſcilianitas, qui ortum habuiſſe uidentur in Hiſpania, talis à patribus legitur facta fidei profeſſio, Credimus in unum uerum Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, uiſibilium, & inuiſibilium factorem, per quem creata ſunt omnia in cœlo & in terra, unum Deum: & unum eſſe diuinæ ſubſtantiæ Trinitatem, patrem autem non eſſe filium ipſum, ſed habere filium, qui pater non ſit, filium non eſſe patrem, ſed filium Dei patris eſſe naturã, ſpiritum quoq; eſſe paracletum, qui neq; pater ſit ipſe, neq; filius, ſed à patre filioq; procedens Item in tertio Concilio, ita habetur; ſpiritus ſanctus cõtendus à nobis, & prædicandus eſt à patre & filio procedere, & cum patre & filio, unius eſſe ſubſtantiæ. Item in eodem, quicunq; ſpiritum ſanctum, non credit, aut non crediderit à patre & filio procedere, eumq; non dixerit coæternum eſſe patri, & filio coeſſentialem, anathema ſit Item in ſeptima ſynodo, credimus, & ſpiritum ſanctum neq; genitum neq; creatum, ſed de patre filioq; procedentem: idem in ſequentibus ſynodis patres profitentur, hoc idem patet in ſeptima ſynodo uniuerſali, quæ ſecundo conuenit in Nicęa, ſub Adriano primo, quæ ait, credimus ſpiritum ſanctum ex patre per filium procedentem. Item hoc idem patet ex Concilio generali ſub Innocentio Tertio, in Lateranenſi Eccleſia, ubi dicuntur fuiſſe bene quingenti Epiſcopi, & duo præcipui Patriarchæ Gręcorum. ſ. Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus. alij uero. ſ. Antiochenus, & Alexandrinus fuerunt per procuratores; in qua ſynodo Innocentius Tertius pręſidens in editione quam fecit catholicę fidei dicit, patrem à nullo, filium à patre ſolo, ſpiritum ſanctum ab utroq;, omnẽ excommunicans, & anathematizans hæreſim extollentem ſe aduerſus eam, quam expoſuit, ſanctam orthodoxam, & catholicã fidem. De reuerſione Græcorum ad obedientiam, & fidem Sedis apoſtolicæ, huius Ro. pontificis tempore, habetur extra, de baptiſmate, & eius effectu. c. ultimo. Item eadem ueritas colligitur ex Concilio Lugduneñ. celebrato ſub beatiſſimo Patre Gregorio, in quo, ut ſuperius habitum fuit, Græcis præſentibus, & conſentientibus, facta eſt definitio, quod ſpiritus ſanctus æternaliter ex patre & filio procederet, & damnati, & reprobati ſunt uniuerſi, qui contra oppoſitum aſſerere præſumerent, ut habetur extra, de ſumma trin. & fide catho. in. vj. Præterea, & ultimo patet ex definitione habita in hac ſacroſancta Oecumenica ſynodo. Porrò, ſi quis querat, cum profeſſio huius ueritatis, uidelicet, quod ſpiritus ſanctus à filio procedat, ita uetuſtiſſima fuerit, & per tot ſanctiſſimas

ſynodos,

synodos, & patres clarissimos in Ecclesia Dei prædicata, cur Græci coacti non sunt per Roma. pont. additionem illam; filioq; procedere, symbolo inserere, & Latinorum morem sequentes in missa legere, responderi potest, primo quidem, quia Greci debitam subiectionem, & reuerentiã apostolicę Sedi reddentes, in nullo in fide, uel differre, uel contrasentire putabantur ex hoc quod additionem illam in symbolo non legerent. Secundo, quia necessarium uisum non est, ut Græci rectam, & congruam de filio & spiritu sancto intelligentiam habentes, cum additione symbolum legerent: maxime cum in diuersis Concilijs multa, tanquàm fidei catholicæ ueritates, sint definita, quæ nec in symbolo inseri, aut in missa decãtari instituta sunt. Sufficere quidem iudicatum est, si ipsi, etiam sine additione legendo, non essent contrariæ opinionis, neque putarent eos, qui additionem legerent, à fidei ueritate excidisse. Nam & post antiquum schisma, cum rursus utriusq; Ecclesiæ facta esset unio, Græcos Latini non coegerunt symbolum tum additione legere, uel alijs ecclesiasticis ritibus more suo uti, sed tria solum ab eis post factam unionem requisita esse leguntur: Primum, ut Rom. pontificis memoriam in Canone missæ facerent: Secundum, ut uniuersalem iudicem Christianorum omnium putarent, ei secundum antiquam Ecclesiæ consuetudinem reuerentiam reddentes: Tertium, ut Rom. Ecclesiam in ecclesiasticis dogmatibus, matrem fidelium atque magistram sana semper fide esse crederent. Cætera locis suis permanere permissa sunt. Tertio principaliter eandem ueritatem esse fidei catholicæ uia tertia, uidelicet, definitione & doctrina apostolicę Sedis, ita manifesta luce, tam ex dictis apparet, quàm ex continua doctrina eiusdem apostolicæ Sedis, ut omnino superuacuum sit ad hoc alia inducere testimonia. AB OMNIBVS CHRISTIANIS CREDATVR corde ET SVSCIPIATVR per oris, scilicet confessionem, tanquàm necessaria ad salutem, Ro. x. corde creditur ad iustitiam, oris confessio fit ad salutem. De necessitate autem professionis huius ueritatis dicit Cyrillus in libro Thesaurorum, Necessitate salutis nostram est confiteri, spiritum sanctum de essentia filij, existere, tanquàm ex ipso secundum naturam existentem. Et Epiphanius lib. de Trinitate, Te ipsum alienas à gratia Dei, cum non recipis à patre filium, nec spiritum sanctum, à patre & filio dicis. Itẽ Athanasius in symbolo fidei postquàm inter cætera dixerat. Spiritus sanctus à patre & filio, nõ factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens, subiungit, Hæc est fides catholica, quam nisi quisq; fideliter firmiterq; crediderit saluus esse nõ potest. SIC OMNES PROFITEANTVR. id ipsum dicatis omnes primæ ad Corin. primo, AETERNALITER. in illa n. summa Trinitate, quæ Deus est, ut ait August. xv. de Trinitate, interualla temporum nulla sunt, per quæ possit ostendi, aut saltem requiri, utrum prius de patre natus sit filius. & postea de ambobus processerit spiritus sanctus. & infra, qui potest intelligere sine tempore generationem filij de patre, intelligat sine tempore processionem spiritus sancti de utroq;. Basilius in lib. de Spiritu sancto, Spiritus inquit nihil acquisitum habet, sed æternæ cuncta habet, ut spiritus Dei, atque ex illo emanans. Et Anastasius inquit, Verbum sine spiritu non est, sicut nec sine uerbo mens. Item Epiphanius in Sermone de incarnatione uerbi, Pater quidem erat semper, & filius erat semper, & spiritus sanctus à patre & filio erat semper; & Hieronymus in Explanatione fidei ad Augustinum, & Alipium Episcopos; Credimus & in spiritum sanctum Deum uerum ex pa-

Cyrillus. Epipha. Athana. August. Basilius. Anast. Epiph. Hierony.

trẽ filioq; procedentem, æqualem per omnia patri & filio, uoluntate, & potestate, æternitate, & substantia. ESSENTIAM SVAM Cyrillus in lib. Thesaurorum, quando spiritus sanctus in nobis infunditur, configuratos demonstrat nos Deo. profluit. n. à patre & filio, tanquàm ab ipso essentiam habens. Et idem super Io. Veracissimus fructus esẽtiæ ipsius filij, existit spiritus sanctus. Et Athanasius in Sermone Niceni Concilij, Spiritus sanctus quicqu d habet, habet à uerbo Dei. Et in Episto. ad Serapionem, Spititus sanctus est coessentialis filio, à quo habet omnia quæcunque habet. SVVMQVE ESSE, Athanasius ad Serapionem ex persona filij inquit de spiritu sancto, Vt de mea essentia habet ut sit Deus, ita & esse, & loqui. Et Cyrillus lib. tertio contra Eunomium, spiritus sanctus accipit esse à filio. Item Hylarius in Commẽtarijs super Apostolum, Nihil in spiritu sancto duplex intelligo, quia pater & filius illi esse præbuerunt. Et August. xv. de Trinitate, Quemadmodum filio substantiam præstat sine initio temporis, sine mutabilitate naturæ, ex patre natiuitas, ita & spiritui sancto esse præstat sine principio temporis, sine mutabilitate naturæ, ipsa ex utroque procesio SVBSISTENS. Plane subsistens, non inhærens, non ad aliud cadens, sed subsistens, cum sit ipsa diuina essentia. Vnde Hylarius, libro de Trinitate, Esse non est accedẽs Deo, sed subsistens ueritas, & manens causa, & naturalis generis proprietas. EX PATRE ET FILIO AETERNALITER extra de summa Trinitate & fide catholica, cap. j Pater à nullo, filius à patre solo spiritus sanctus pariter ab utroque absque initio & fine. idem in. vj. ca. fideli. Hic autem definitionis articulus, procesionis à patre & filio, non modo auctoritatibus, ut supra sed etiam rationibus potest multipliciter fieri manifestus. Primo sic spiritus sanctus dicitur tertia in Trinitate persona, secunda filius, prima pater. ternarius autem procedit ab unitate mediãte binario. ergo spiritus sanctus procedit à patre mediante filio. Vnde Gregorius Nicenus, spiritum sanctum esse ex patre mediante filio tenemus. Secundo, cum inter diuinas personas, sit summa conuenientia quælibet persona ad aliam habet immediatam germanitatem. hoc autem non esset, si spiritus sanctus, non esset à filio; tunc. n. filius, & spiritus sanctus non haberent germanitatem immediate, sed solum mediante patre, inquantum ambo essent ab uno, cum ergo spiritus sanctus habeat, ad filium immediatam germanitatem, (ait. n. Basilius ad Amphilotium spiritus sanctus uni patri per unum filium connectitur) necessario dicendus est spiritus sanctus a filio procedere. Tertio, perfectior est expressio geniti ad generantem, quando generans communicat genito non tãtum substantiam, sed etiam omnem actum, qui proprietati geniti non repugnat. hoc est manifestum; quare dicit August. ix. de Trinitate, Pater donat filio tantum esse quantum est ipse, sed actus spirandi non repugnat filio, ut etiam patet; ergo hunc actum pater ei communicat, & per consequens à filio spiritus sanctus procedit. Quarto confirmatur ratio præcedẽs sic; filius, cum sit figura expressa paternæ substantiæ, & incommutabilis imago bonitatis illius, necessario habet omnia in seipso, quæ patris sunt: alias non esset perfecta & plena imago patris. Ait. n. Basilius, imaginis quippe sunt omnia quæcunque sunt primitiuæ formæ. Vnde ipse inquit Ioan. xvj. Omnia quæcunq; habet pater, mea sunt. ergo necessariò dicendum est, quod ab eo spiretur spiritus sanctus, sicut à patre. Quinto eundem ordinem habet spiritus sanctus ad filium, qualem ad patrem filius, ut sanctus Athanasius in Epistola ad Sera-

Cyrillus. Athana. Idem. Cyrillus. Hylarius. August. Hylarius. Gregor. Basilius. August. Basilius. Athanasi.

Serapionem,& Basilius ad Amphilotium dicunt,sed ordo qui est patris ad filium est ordo naturæ,siue originis,secundum quem,ut dicit Augustinus,Nõ est alter prior altero,sed alter.s.filius,ex altero.s.patre ; ergo similiter ordo spiritus sancti ad filium est ordo originis,quo ab eo procedit. Sexto diuinæ personæ non distinguuntur adinuicem, nisi secundum originem. Vnde Gregorius Nicenus dicit, Sola secundum causam & causale differentia diuinas personas adinuicem distingui. Et Damascen. in primo sententiarum suarum idem dicit cap.xj. Ergo negare originem spiritus sancti à filio,est negare distinctionem eius ab eodem. Item.vij. secundum quod iam ex dictis sanctorum doctorum patet,& Boetius in libro de Trinitate dicit; in diuinis sola relatio multiplicat trinitatem,sed si spiritus sanctus non procedit à filio, non erit aliqua relatio spiritus sancti ad filium, ergo non distinguetur secundum numerum personæ ab eo.Vnde magnus Athanasius in lib. qui inscribitur reprehẽsio simulationis Melitij & Eusebij,dicit,esset autem impossibile in trinitatis maiestate spicitum glorificari, si non ex Deo per filium procederet. Octauo sic,omnis amor procedit ab amante,sed spiritus sanctus est amor patris,& filij.(dicit enim August.xv. de Trinitate,Spiritus sanctus neq; patris est solius,neque filij est solius,sed amborum & ideo communem,quam se inuicem diligunt pater & filius nobis insinuat Charitatem. Et Hieronymus super psalmum. xiiij. Spiritus sanctus neque pater est,neq; filius, sed dilectio, quam habet pater in filium,& filius in patrem.)Ergo necessario spiritus sanctus procedit ab utroq;. Nono sic,anima est imago sanctæ trinitatis, iuxta illud Genes. primo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,quod non ad corpus,sed quo ad mentem accipiendum est, secundum quam,ut dicit August. homo capax est Dei,sed amor in anima,qui dicitur representare spiritum sanctum,procedit à notitia quæ representat filium, (ait enim August.ix. de Trinitate ; mens, & notitia & amor, tria quædam sunt. mens enim nouit se,& amat se,neque amare se potest,nisi etiam nouerit se, Ecce quod amor de ipsa mente & notitia eius procedit,)ergo etiam in diuinis dicendum est quod spiritus sanctus procedit à filio. Decimo,spiritus sanctus dicitur imago naturalis ipsius filij. Vnde Basilius contra Eunonium, Naturalis filij imago est spiramen eius spiritus. Idem habẽt Athanasius,& Gregorius Cæsariensis,& al qui alij. Doctores Græci exponentes de spiritu sancto illud ad Rom.viij. Quos præsciuit conformes fieri imagini filij sui, & illud j.ad Corint.xvj.Sicut portauimus imaginem terreni,ita portemus imaginem cœlestis. Constat autem quod imago naturalis deriuatur,siue procedit, ab eo cuius est imago,non enim similitudo speciei aut figuræ sufficit ad rationem imaginis,sed requiritur ad rationem eius origo, quia, ut Augustinus dicit in lib. lxxxiij. q. unum ouum non est imago alterius, quia non est de illo expressum. Vnde quia imago præsupponit ordinem, siue originem ab alio,dicit Augusti. quid absurdius est,quam imaginem ad se dici ? Est nihilominus hic considerandum, quod spiritus sanctus largo modo sumendo nomen imaginis,dicitur imago filij Dei,uidelicet,capiẽdo imaginem,pro perfecta similitudine ab alio expressa,non autem dicitur imago, proprie,& stricte sumendo nomen imaginis quia sic,ut dicit August.vij.de Trinitate,Solus filius est imago patris : imago autem stricte sumpta dicitur id,quod ratione suæ originis,& processionis habet esse representatiuum alterius, siue id, de cuius ratione est similitudo speciei,ad id à quo procedit,cuiusmodi est filius.

Basilius. August. Gregor. Nice. Damasce. Boetius. Athanasi. August. Hierony. August. Idem. Basilius. August. Idem. August.

quia de ratione suæ processionis habet quod sit imago, & inquantum procedit ut filius, quia filius dicitur ex hoc, quod habet naturam patris, & inquantum procedit ut uerbum, quia uerbum est quædam similitudo in intellectum ipsius rei intellectæ. Sed spiritus sanctus, quod habeat naturam patris & filij perfectissime & plenissime, non habet ex ratione suæ processionis, quia procedit ut amor. Et ideo, sicut non dicitur filius, quã uis accipiat sua processione naturam patris; ita neq; proprie imago, quamuis habeat similitndinem perfectam. Veruntamen hoc in nullo infirmat argumentum factum, & sic patet tam auctoritatibus, q̃ rationibus, quod spiritus sanctus procedit ex patre & filio. Sed arguitur contra, Nullum simplex potest esse à duobus, alius effectus simplicior esset sua causa, quod est impossibile, sed spiritus sanctus est simplex, ergo non potest esse à duobus, patre, & filio. Secundo, aut pater perfecte spirat, aut non. Non est dicendũ quod non, si perfecte, ergo superfluus est alius spirans, sed in diuinis nihil est superfluum, ergo spiritus sanctus à patre solo dicendus est procedere. Tertio secundum Dionysium in cap. de di. no. non est audendum dicere, nec cogitare de supra substantiali occulta diuinitate præter ea, quæ diuinitus nobis ex sacris eloquijs sunt expressa, sed in sacra scriptura non exprimitur, quod spiritus sanctus procedat à filio, sed à solo patre, ut patet Ioan. xv. Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis qui à patre procedit, ergo spiritus sanctus non procedit à filio. Quarto sic, in gestis primæ Ephesinæ synodi dicitur, quod per lecto symbolo Nicenæ synodi decreuit sancta synodus aliam fidem nulli licere proferre, uel conscribere, uel componere, præter definitam à sanctis patribus, qui in Nicea congregati sunt à spiritu sancto. Idem habetur in gestis Chalcedoneñ. synodi post recitatam determinationem priorum conciliorum, sed in præmissa Concilij diffinitione non habetur, quod spiritus sanctus procedat à filio, sed solum quod procedit à patre, legitur enim in symbolo Constantinopolitani synodi; Credimus in spiritum sanctum dominum uiuificantem, ex patre procedentem, cum patre, & filio adorandum, & glorificandum. Nullo ergo modo debuit addi quod spiritus sanctus procedat à filio, immo uidentur anathematis rei talem additionem facientes. Respondetur dicendo, quod absq; omni dubio tenendum, & tanquàm necessarium ad salutem nostram, quod spiritus sanctus à patre & filio procedat. Et ad primum argumentum respondetur, quod maior est uera, quando illa plura sunt diuersa per essentiam, & quorum diuersæ sunt operationes, & à sic pluribus uerum est quod simplex procedere non potest hoc autem nõ est in proposito, quoniam pater & filius unum sunt per essentiam, & unius uirtute naturæ unica spiratione spiritum sanctum spirant. Ad secundum respondetur concedendo, quod pater plenè & perfectè spirat spiritum sanctum, sed quia omnis perfectio patris communicatur filio, quæ non repugnat suę proprietati, cum nihil distinguat inter eos nisi relationis oppositio, oportet quod sicut communicat ei perfectionem diuinitatis, ita etiam perfectionem spiratiuæ uirtutis communicare credatur; Vnde non propter imperfectionem patris est quod filius spiret, sed propter perfectionem filij, qui totam habet perfectionem patris, unde consequentia illa non ualet, pater perfectè spirat, ergò filius superfluit, tum ratione iam dicta, tum quia pater & filius non sunt duo principia spiritus sancti, sed unum principium. Vnde sicut non ualet hoc argumentum, pater creat perfectè, & plenè, & sufficienter, er-

Dionysi.

go filius superfluit, quia unum principium sunt increando; unde magnus Basilius ad Amphilochium scribens cap.viij. inquit, quod per filium creare pater dicitur, nec imperfectam commendat creationem patris, nec inualidam filij efficientiam signat, sed unitissimam commendat uoluntatem, sic nec prima argumentatio facta ualet in proposito. Ad tertium respondetur, ut respondet sanctus Thomas, quod de Deo dicere non debemus quod in sacra scriptura non inuenitur, uel per uerba, uel per sensum, licet autem per uerba expresse non inueniatur in sacra scriptura, quod spiritus sanctus procedat à filio; inuenitur tamen inquantū ad sensum ut multipliciter superius ostensum est. Hoc autem regulariter in sacra scriptura tenēdum est, quod id quod de patre dicitur, oportet de filio intelligi, etiam si dictio exclusiua addatur, n si solum in illis in quibus pater & filius secundum oppositas relationes distinguuntur; Cum enim dominus dicit Math.xj. Nemo nouit filium nisi pater, non excluditur quin filius se ipsum cognoscat. Sic igitur cum dicitur, spiritus sanctus à patre procedit, etiam si adderetur, à solo patre procedit, quod tamen non est additum, non excluderetur inde filius, quia quantum ad hoc est esse principium spiritus sancti, non opponuntur pater & filius, sed solum quantum ad hoc quod hic est pater & hic filius. Si autem quæras si de patre & filio procedit spiritus sanctus cur filius illum dixit de patre procedere. Respondet August. lib.xv. de Trinitate & inducit Magister sententiarum ultimo cap.xij. dist. primi, quia solet ad eum referre etiam quod ipsius est de quo & ipse est, sicut ait mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me: Si igitur intelligitur hic doctrina eius, quam tamen non dicit suam, sed patris, quanto magis illic intelligendum est spiritum sanctum de ipso procedere, ubi sic ait, de patre procedit, ut non diceret, de me non procedit; & idē August. ad Maximinum respondens, & inducitur à Magistro cap.iij. xiij di. Est autem spiritus utriusq;, quoniam de utroq; procedit, sed ideo cum de illo loqueretur ait; de patre procedit, quoniam pater processionis eius est auctor, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, ut etiam de ipso procedat spiritus sanctus. Ad quartum respondetur etiam secundū Thomam, quod doctrina catholicæ fidei sufficienter tradita fuit in symbolo Niceno; Vnde sancti patres, in sequentibus synodis non intenderūt aliquid addere, sed propter insurgentes hæreses id quod implicitè continebatur, explicare studuerunt. Pro quo sciendum quod in quolibet Concilio institutum fuit symbolum propter aliquem errorem, qui Concilio damnabatur; Vnde sequēs concilium non faciebat aliud symbolum quàm primū, sed id quod implicitè continebatur in primo symbolo per aliqua addita explanabat contra hereses insurgentes, unde in determinatione Chalcedoneñ. synodi dicitur, quod illi qui fuerunt congregati in Concilio Constantinopolitano doctrinam de spiritu sancto tradiderunt, non quasi quidem aliquid esse minus in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intellectum eorū aduersus hæreticos declarantes; quia igitur in tempore antiquorum conciliorum non dum exortus fuerat error dicentium spiritum sanctum non procedere à filio, non fuit necessarium quòd illud explicitè poneretur. Sed postea surgente errore quorundam, Concilio in Occidentalibus partibus congregato, expressum fuit, auctoritate Rom.pont cuius auctoritate etiam antiqua concilia congregabantur & confirmabantur, unde conueniens fuit ut in symbolo poneretur, nó quasi aliquid additum, sed explicitè interpretatum quod

Magnus Basilius.

Thomas.

August.

August.

Thomas.

implicitè continebatur; Sicut si insurgeret hæresis, quæ spiritum sanct um negaret factorem cœli & terræ, oporteret hoc explicitè poni cum in prædicto symbolo non dicatur nisi de patre SIMVL. Quoniam neq; prius neque plenius à patre procedit quàm à filio, non prius quidem quia ab utroq; procedit ab æterno, non plenius, quia inter patrem & filium nulla est inæqualitas, sed una & eadem numero est plenitudo ueritatis. Præterea pater & filius sunt unum principium spiritus sancti, ubi autem est unitas non potest esse distinctio gradus plenitudinis. Sed contra hoc uidetur esse primo quod

August. August. xv. de Trinitate dicit, quod spiritus sanctus principaliter procedit à patre, si principaliter a patre procedit. ergo secundario à filio, & ita minus plenè siue minus perfectè; secundo quod Hieronymus ait in expositione catholicæ fidei, uidelicet spiritum sanctum propriè esse à patre, si proprie procedit à patre, & proprium est quod conuenit uni soli uidetur quod de patre & non de filio procedat: si dicas quòd proprie non distinguitur contrà communitaté, sed contra improprietatem, ergo uidetur quod improprie saltem procedat à filio, & ita per consequens non æqualiter. Ad primum dicendum quòd principaliter dicitur dupliciter aut respectu secundarij. & sic importat ordinem prioris & posterioris, & sic ponit diuersitatem, & hoc modo spiritus sanctus non dicitur principaliter procedere à patre in uerbis Augustini; Alio modo principaliter dicit quandam auctoritatem originis, sicut pater dicitur operari per filium, & sic accipitur hic, quia enim hoc ipsum quòd spiritus sanctus procedit à filio habet filius à patre, & sic originaliter auctoritas proces-

August. sionis in patre est, & à patre, & propter hoc dicit Augustinus, quòd principaliter procedit à patre. Vnde idem Augustinus ne quis ex uerbo suo turbaretur ipse continuo ex quo sensu dixerit aperit subdens; ideo addidi principaliter quia de filio spiritum procedere reperitur, sed hoc illi pater dedit; Cum ergo principaliter in dictis Augustini nō dicat gradum uirtutis, sed ordinem originis consequentia facta in oppositum nullo modo procedit, cum dicebatur, spiritus procedit à patre principaliter, ergo à filio secundario, aut minus plenè. Ad secundum argumentum dicendum, quòd hoc quòd dicit

Hierony. Hieronymus à patre spiritum propriè procedere, non alia ratione dictum est, nisi ea qua Augustinus ait, quòd à patre principaliter procedit; Et ideo eodem modo respondendum est sicut ad præcedens. Vnde Magister in primo sententiarum dist. xiij. de hoc uerbo Hieronymi loquens dicit sic; Non est ita intelligendum tanquàm prius uel plenius à patre procedat spiritus sanctus, quàm à filio, sed quia hoc habet pater a se, & non ab alio, ut de ipso sit & procedat spiritus sanctus, filius autem non a se, sed a patre habet, ut de ipso sit, & procedat spiritus sanctus. TANQVÀM AB VNO PRINCI-

August. PIO extra de sum. trin. & fi. cath. in. vj. cap. fideli. Dicit enim Augustinus. vj. de Trinitate, fatendum est patrem, & filium principium esse spiritus sancti, non duo principia, sed sicut pater & filius ad creaturam relatiuè unus creator unus dominus dicitur, sic relatiuè ad spiritum sanctum unum principium

Thomas. cuius ratio est, ut ait sanctus Tho. Pater enim & filius in omnibus unum sunt in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio, Vnde cum in hoc quod est esse principium spiritus sancti, non opponantur relatiuè, sequitur quod pater & filius sunt unum principium spiritus sancti. Sed contra hoc arguitur, cum dicitur pater & filius sunt unum principium, aut designatur unitas naturæ, hoc non, quia cum spiritus sanctus sit eiusdem naturæ cum patre &

filio

filio, sequeretur quòd spiritus sanctus cũ patre, & filio spiraret seipsum: quod est impossibile; aut designatur unitas personalis, & non hoc, quia sic pater & filius essent una persona, quòd esset hæreticum; aut designatur unitas proprietatis, & hoc non; quia una proprietas non potest esse duorum suppositorum, ut uidetur; & ita falsum est quòd pater & filius sint principium spiritus sancti. Respondetur & dicitur ad primum, quòd cum pater & filius dicuntur unum principium spiritus sancti non designatur unitas personalis, ut bene probatum est, neque unitas naturæ tantum absolutè, sed designatur unitas proprietatis spiratiuæ, quæ designatur nomine principij, cum pater & filius dicuntur unum principium spiritus sancti; Vnde sicut pater & filius dicuntur unus Deus propter unitatem naturæ signatæ per hoc nomen, Deus; ita dicuntur unum principium spiritus sancti propter unitatem proprietatis signatæ in hoc nomine principium. Et cum arguitur quòd una proprietas nõ potest esse duorum suppositorum; respondetur, quòd uerum est distinctorũ secundum essentiam, secus est de suppositis quorum est una natura, cuiusmodi sunt diuinæ personæ VNICA SPIRATIONE. Vnitas enim effectus, siue eius quòd procedit est ab unitate actus; unitas actus ab unitate uirtutis, sed una est persona producta à patre & filio, & unica potentia spiratiua in patre & filio spirantibus; ergo unica spiratione procedit spiritus sanctus ab eis. Præterea nullum simplex procedit à duobus nisi uniantur in uirtute, & operatione una, Quod est enim à duobus inquantũ duo necesse est esse compositum si substantialiter sit ab illis, sed spiritus sanctus est simplex. ergo pater & filius una uirtute unaq; operatione spiritum sanctum spirant.

Declarantes, q, id quod sancti Doctores & patres dicunt, ex patre per filium procedere spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur filium quoque esse; secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos uerò principium substantiæ spiritus sancti, sicut & patrem, Et quoniam omnia quæ patris sunt pater ipse unigenito suo filio gignendo dedit, præter esse patrem. hoc ipsum quòd spiritus sanctus procedit ex filio. Ipse filius à patre æternaliter habet à quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus igitur explicationem uerborum illorum, filioq;, ueritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate licitè ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.

DECLARANTES &c. Hic ponitur pars illa, in qua sanctissimus dominus noster Eugenius declarat, quæ intelligentia fuerit sanctorum doctorum in eo, quòd dicunt, Spiritum sanctum à patre per filiũ procedere. Et diuiditur in tres, quia primò ponitur declaratio, quòd intelligentia talium doctorum sit, quòd filius sit principium spiritus sancti. In secunda assignatur, unde hoc habeat filius quòd ex ipso procedat spiritus sanctus, ibi, ET QVONIAM. In tertia declarat & diffinit quòd licita, & rationabilis fuit explicatio facta in symbolo cum dicitur, à patre filioq; procedit, ibi, DIFFINIMVS INSVPER. DECLARANTES pertinet autem ad auctoritatem Romani Pontificis declaratio dubiorum, ut in cap. non

roris. ET QVONIAM ostendit quòd filius à patre habeat, quod ab ipso sanctus spiritus procedat, OMNIA. Ioan.xvj. Omnia quæcunq; habet pater
August. meus, mea sunt; quare dicit Augu. in libro cōtra Maximianum hæreticum, qui dicebat patrem potentiorem, atque meliorem filio; nihil patre minus habet ille qui dicit; omnia quæ habet pater meus mea sunt. Nam si minus habet in potestate quàm pater non sunt eius omnia quæ habet pater; si eius sunt omnia quæ habet pater, tantam ergo potestatem habet filius quantam pater; æqualis est ergo patri; Non enim potest, qui accipit inæqualis esse ei, qui dedit. GIGNENDO DEDIT extra de summa trin.& fi.catho. cap.
August. damnamus. Non quidem, ut ait Augustinus libro xv. de trin. iam existenti, & nondum habenti dedit, sed quicquid unigenito uerbo dedit gignendo de-
Idem. dit. Item idem contra maximum; Pater generando dedit, & filius nascen-
Cyrillus. do accepit. PRAETEREA ESSE PATREM Cyrillus in secūdo ad Nermianum ait, Cæterum patri credimus filium, omniaq; æqualiter habentem,
Idem. præter solum gignere. Idem in libro suo de Trinitate; In filio, inquit, unigenito per omnia simili patri, & æquali, præter id quod pater non est. HOC
August. IPSVM Augustinus. xv. de Trin. Non frustra in hac trinitate non dicitur uerbum nisi filius, neque donum Dei, nisi spiritus sanctus, neque de quo, genitum est uerbum & de quo procedit principaliter spiritus, nisi Deus pater. Ideo autem addidit, principaliter, quia & si de filio spiritus sanctus procedere, Reperitur, sed hoc quoque illi pater gignendo dedit, Sic enim eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, & spiritus sanctus spiritus esset amborum. Sed arguitur contra hoc, quia uidetur ex hoc sequi, quòd spiritus sanctus plenius & perfectius spiretur à patre, qui à se spirat, quàm à filio, qui non à se, sed à patre habet quod spiret. Respondetur, & dicitur, quòd hoc minime sequitur, quoniam habere à se, uel ab alio in diuinis
Damasce. non ponit gradum perfectionis, aut plenitudinis; Ait autem Damascenus.j. sententiarum suarum, cap.ix. Omnia quæcunque habet pater filij sunt præter generationem.i. Innascibilitatem, quæ non significat substantiæ differentiam, nec dignitatem, sed modum existentiæ. Vnde licet filius diuinitatem non a se habeat, sed a patre. Nihilominus perfectus Deus est ut pater. Vn-
Athanasi. de Athanasius, Æqualis patri secundum diuinitatem, Minor patre secundum humanitatem. EXPLICATIONEM ILLAM, bene dicit explicationē, quia quòd patres Latini apposuerunt in symbolo, uidelicet, filioq;, non est propriè additio, sed eius quod implicite continebatur in sacra scriptura, & in determinationibus antiquorum sanctorum conciliorum, quædam explica-
Albertus. tio. Addere autem propriè ut dicit Albertus in prima parte summę suæ, est, alienum quod per intellectum intus non est de nouo apponere, Cuiusmodi non est hoc, quod in superioribus demonstratum est, in pluribs sacræ scripturæ locis implicitè contineri. IMMINENTE TVNC NECESSITATE. Hæc plane est causa, ut supra commemoratum est, quare sancti patres in synodis sequentibus faciebant explicationes, & explanationes aliquarum ueritatum, quæ factæ non fuerant in prioribus, propter, scilicet, insurgentes errores, quos extirpare necesse erat LICITE licitum, ut colligitnr ex glo. j.ad Corinth.vj. &. x. dicitur, quòd alicui ex potestate conuenit, primo ad Corint. x. Omnia mihi licent, glo. potestate, Aut quod nullo præcepto dominij est prohibitum; Vnde Ioan. Herodi ait. Non est tibi licitum habere uxorem fratris tui, Math. xiiij. quia scilicet hoc erat prohibitum; licitè

capien-

capiendo primo; licitè facta dicitur huiusmodi explanatio propter auctoritatem; Habet enim Romanus pontifex potestatem, ut pote princeps, & magister totius populi Christiani faciendi huiusmodi declarationes, & explanationes, cuius auctoritate uniuersalia concilia congregantur, & roborantur, dist. xvij. per totum; & extra de elect. cap. significasti. Cuius gratia Romana Ecclesia à sanctis patribus dicta est, mater, & magistra fidei, ut in cap omnes, dist. xx. sed contra hoc arguitur sic; nihil, quod est sub anathemate interdictum ab uniuersali Ecclesia subest potestati alicuius hominis, sed additio ad symbolum æditum interdicta est sub anathemate ab uniuersali Ecclesia. Dicitur enim in gestis primæ Ephesinæ synodi, quòd perlecto symbolo Nicenę synodi, decreuit sancta synodus aliam fidem nulli licere proferre uel scribere, uel componere præter diffinita à sanctis patribus qui in Nicea congregati sunt cum spiritu sancto, & subditur anathematis pœna: & idem reiteratur in gestis Chalcedonensis synodi. ergo uidetur quòd non pertineat ad auctoritatem Romani pontificis noua editio symboli. Ad hoc respõdetur cum sancto Tho. in secunda secundæ. q. j artic. decimo, quòd prohibitio, & sententia synodi se extendit ad priuatas personas, quarum non est determinare de fide. Non enim per huiusmodi sententiam synodi generalis ablata est potestas sequenti synodo, nouam editionem symboli faciendi, non quidem aliam fidem continentem, sed eandem magis expositam; sic enim quælibet synodus obseruauit, (ut patet discurrendo per diffinitiones singularum synodorum.) Quælibet enim sequens synodus exposuit aliqua supra, id quod præcedens synodus exposuerat, propter necessitatem alicuius erroris insurgentis. Quæ enim maior insania, & maior cęcitas dici posset, quàm quod Ecclesia sibi licentiam abstulerit dicendi quæ uera sunt, & alijs dictandi, aut quòd futuris Concilijs potestatem abstulerit statuendi, quę ad fidei explanationem, & extirpationem errorum pertinuerit. Vnde hoc idem pertinet ad summum pontificem cuius auctoritate synodus congregatur, & eius sententia confirmatur; Vnde Anselmus respondens Græcis dicit, Nouum edidimus quod facere potuimus, quia Romana Ecclesia plenitudinē potestatis in Petro Apostolorum principe, in qua nulla patrum sententia, nec interdictum poterit ponere, nec arctare, nec ei præiudicare, nec ligare eam ad aliquid. Secundò licitè facta fuit prædicta explanatio, quia nullo domini præcepto prohibitū hoc erat Romano pontifici; sed contra hoc arguitur, quia hoc uidetur prohibitum præcepto domini Deute. quarto, Non addetis ad uerbum, quod uobis loquor nec auferetis ab eo. Et Prouerb. xxx. Ne addas quicq̃ uerbis illius, & arguaris inueniarisq́; mendax. Simili modo Apoc. ultimo, dicit beatus Ioannes, Si quis apposuerit ad hæc apponat super eum Deus plagas scriptas in libro isto. Cum ergo in sacra scriptura, quæ est uerbum Dei non exprimatur, quod spiritus sanctus procedat à filio, uidetur diuina lege prohibitum esse Romano pontifici facere additiones huiusmodi. Ad hoc respondetur, quòd in his locis scripturæ diuinæ non prohibetur diuinæ legis explanatio, aut expositio eorum, quæ ad fidem pertinent; cum hoc ad officium sacerdotum pertineat. Dicitur Melachiæ secundo, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore eius, quia Angelus domini exercituum est; Qua ratione sacerdotes patres, & magistri, dicũtur fidelium, ut in cap. quis, dist. xcvj. hoc autem maxime ad officium summi pontificis pertinet, in cuius figura de Moyse principe synagogę, qui zypum gessit principis Eccle-

Ansel.

fiæ. Dicitur Deuter. primo, cœpit Moyses explanare legem; glo. interlinealis, quoad obscura, sed in his dictis locis scripturæ prohibetur additio cōtrariæ, & aduersæ doctrinæ, sicut apertè ostendit glo. super illud Deuter. quarto non addetis, ita dicit; uetat rectè doctrinæ aliquid prauæ intentionis addere, & aliquid ueritatis subtrahere: Vnde per ly, aliud non quodcunque diuersum, aut distinctum intelligendum est, sed aduersum, siue contrarium, sicut frequenter scriptura loquitur, qualiter Apostolus in Epistola ad Galatas. j. c. ait, si quis aliud Euangelizauerit, id est contrarium, anathema sit; non dicit, si quis addiderit. nam si illud diceret sibi ipsi ut ait Augustinus præiudicaret, qui cupiebat uenire ad quosdam quibus scribebat, sicut ad Thessalonicen. ut suppleret, quæ illorum fidei deerant. Non ergo in præfatis locis quæcunque doctrina distincta prohibetur, sed tantummodo aduersa, & contraria ueritati sacræ scripturæ; cum autem doctrina docens spiritū sanctum à filio procedere non sit doctrina cōtraria, uel opposita sacræ scripturæ, sed illi consonantissima, ut supra uisum est; patet quòd obiectio illa non est ad propositum. RATIONABILITER, quia urgente magna necessitate facta est talis explanatio; quanta autem fuerit huius explanationis necessitas, ostendit error eorum, qui spiritum sanctum à filio non procedere contendebant; ex quo manifesta apparet solutio illius quæstionis græcorum, quomodo Latini fuissent ausi huiusmodi additionem facere. Planè necessitas insurgentis erroris fuit causa quæ fuit etiam causa alijs cōcilijs uniuersalibus nouas facere fidei explanationes, Item auctoritas Romanæ Ecclesiæ synodum congregandi, in qua exprimeretur aliquid quod implicitè in articulis fidei continerctur. Cur autem ipsi Græci non fuerint uocati tres assignantur rationes à Doctoribus Latinis. Prima quidem, quia non erat necessarium omnes conuocari, omnesq; adesse concilijs. Ecclesiam enim Romana sine eis hoc facere poterat, utpote fidei magistra, & mater hoc poterat etiam ipsis Græci non uocatis. Vnde sanctus Thomas in quæstionibus de potentia. q. x. articulo quarto dicit, quòd ad huiusmodi explanationem faciendam non est necessarium uniuersale congregare concilium, quando id fieri prohibent bellorum dissidia, sicuti in sexta synodo legitur quòd Constantinus Augustus dicit, quòd propter imminentia bella, uniuersale Episcoporum Concilium congregare non potuit, sed tamen illi qui conuenerunt quædam dubia in fide exorta sequentes sententiam Agathonis Papæ determinauerunt, scilicet, quod in Christo sunt duæ uoluntates, & duæ actiones. Secūdò non fuerunt uocati, quia hoc erat laboriosum propter distantiarum eorum, nec erant molestandi maximè cum quæstio parum haberet difficultatis. Tertio, quia periculosum erat. periculosum profectò fuisset, quod pro certo habendum erat ducere in dubium.

August.

Item in azimo, siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici, sacerdotesq; in altero ipsum Domini corpus conficere debere; Vnumquemq;, scilicet iuxta suæ Ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis consuetudinem.

HIc ponitur definitio ſecundi articuli controuerſiæ, ſiue diuerſitatis, inter Latinos,& græcos,quæ in hoc conſiſtere uidebatur,quòd Græci in fermentato, Latini uero in azimo conficiunt. Quæ diuerſitas inter eos non fuit ab ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio, cum Chriſtus in azimo confecerit,ut manifeſte tres Euangeliſtæ,ſcilicet,Mattheus. xxvj. cap. Marcus.xiiij.& Lucas.xxij. teſtantur. Apoſtoli etiam in primitiua Eccleſia Chriſti magiſterium. Imitantes in azimo etiam celebrauerunt,ut obſeruat ſancta Romana Eccleſia mater omnium fidelium & magiſtra,quæ a tramite apoſtolicæ traditionis nunquàm erraſſe probatur,ut ſanctus Lucius Papa,& martyr teſtatur.xxviij.q.j.à recta.Sed poſtea non paruo tempore decurſo ; imminente enim ut ait Leo Papa & ſanctus Thomas in.iiij. diſtin.xj. deteſtanda hæreſi Hebionitarum qui dicebant ſimul cum Euangelio legalia obſeruanda,ſancti patres ne his conſentire uiderentur, uoluerunt ad tẽpus inſtinctu ſpiritus ſancti ex fermentato confici ſacramentum,qua hæreſi tandem ceſſante Eccleſia Romana ad priſtinum morem redijt,Græci autem ſeruare uoluerunt morem à patribus inſtitutum,ulterius addentes quidam eorum non poſſe confici niſi de fermentato ; Ad quod probandum inducebant teſtimonium Ioannis Euangeliſtæ primò in cap.xiij. ubi dicit, ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus quia uenit hora eius,& poſt ſequitur ; Et cœna facta cum diſcipulis ſuis &c. Ex quo loco affirmabant quod cœna,in qua inſtitutum eſt Euchariſtiæ ſacramentum, facta fuit ante diem Paſchæ, quæ erat. xiiij. Luna,quando iudæi utebantur fermentato. Secundo ex illo eodem Ioanne cap.xviij. ubi dicitur,quòd iudæi ducentes Chriſtum, non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur,& mãducarent Paſcha,(Ex quo loco arguebant id quod prius : & quia tres Euangeliſtæ, ut dictum eſt, dicunt Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum prima die azimorum ; quidam Græci in tantam inſaniam prorupiſſe dicuntur, ut dicerent tres Euãgeliſtas falſum ſcripſiſſe,& à Ioanne fuiſſe correctos, ſed utrunque horum falſum eſt. Primum quidem patet ex ſupranominatis tribus Euangeliſtis, qui omnes concorditer dicunt Chriſtum in azimo confeciſſe. Præterea hoc etiam oſtenditur luce clarius ex eo quod ſicut dicit beatus Ioannes Chryſoſtomus ſuper Mathæum,Dominus demonſtrauit,quòd à principio circuncißionis ſuæ, uſque ad diem Peſchæ extremum,non erat contrarius diuin. leg. Conſtat autem,quòd in lege præcipiebatur Exod.xij.& Deuter.xvj. quòd cum azimis agnus Paſchalis comederetur; ergo incunctanter confitendum eſt, quòd ita fecerit Chriſtus. Item ſecundum,uidelicet,quod tres Euangeliſtæ falſum dixerint,maximè erroneum eſt,& Chriſtianorum aurium offenſiuum,nihil magis inimicum catholicæ fidei noſtræ,quàm dicere,quod in ſcriptura canonica aliquid falſum contineatur. Qua enim ratione non credetur Euangeliſtis in hoc loco,nec in quocunq; alio. Nam ut ait beatus Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum,& habetur in cap.ſi ad ſcripturas,diſt.ix. ſi ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint,uel officioſa mendacia,nihil in eis remanebit auctoritatis ; Neq; eſt uerum,quòd Ioannes Euangeliſta alios correxerit, qui in omnibus illis conſonantiſſimus fuit; ſed magis qui talia dixerunt,ex ignorantia decepti fuerunt, per æquiuocationem nominis Paſcha. Vnde notandum quod Paſcha capitur quadrupliciter. Primo enim modo accipitur pro agno Paſchali,ſecundum illud Lucæ.xxij.Venit dies azimorum in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Secũdo pro die immolationis Marci.xiiij.Erat autem

Lucius p̄p. Leo p̄p. Thomas. Chryſoſt. Auguſt.

Pascha, & azima post biduum; ubi glos. dicit, Pascha solus dies dicitur, quo agnus occidebatur ad uesperum.xiiij.Luna primi Mensis.Tertio capitur Pascha pro primo die azimorum postquàm uespere præcedente fuerat immolatus agnus Paschalis,& hic erat dies festus,& celeberrimus de quo beatus Ioannes loquitur cum dicit in cap.xiiij.ante diem festum Paschæ; Festus.n. dies Paschæ dicitur hic solemnitas Paschalis,quæ erat.xv. die mensis primi, Et in uespere præcedenti immolabatur & comedebatur agnus, Luna scilicet.xiiij. cum azimis,& tunc dominus cœnam fecit cum discipulis. Et hanc diem dicunt alij Euangelistæ primam diem azimorum; Ioannes uero nominat ante diem festum Paschæ. Differentia quidem est inter diem Paschæ,& diem festum Paschæ. Quarto accipitur Pascha pro cibis paschalibus, id est, pro azimis panibus,quibus per omnes.vij.dies iudæi utebantur; & hoc modo accipitur Pascha à Ioãne in c.xviij.quia uidelicet,ad horum ciborum paschalium comestionem requirebatur,quòd homo esset mũdus,dicitur quòd non introierunt,ut non contaminarentur,sed ut manducarent Pascha,id est, azimos panes; & ita patet quod beatus Ioannes concordat cum alijs Euangelistis dicẽtibus in azimo Christum celebrasse. Quibus omnibus planè consideratis,dante eo qui fidelium mentes unius efficit uoluntatis,uniuersa sacra synodo Oecumenica approbante,sanctissimus dominus noster diffinit,& declarat,ꝙ tam in azimo,quàm in fermentato pane,dum tamen,sit triticeus ueraciter conficitur corpus Christi, Decernens sacerdotes in altero, ipsum debere Christi corpus conficere,Ecclesiæ tamen, suæ siue Orientalis, siue Occidentalis obseruata cõsuetudine. PANE TRITICEO materia proprie sacramenti Eucharistiæ,sine qua non perficitur sacramentum,ut in tertio Concilio Carthaginensi,& habetur in cap.in sacramento,de conse.dis.ij. Cuius causa est diuina institutio; ipse enim Christus hoc pane confecit, cuius institutionis ratio multipliciter assignatur à sancto Thoma in quarto,Primo ex effectu,quia talis panis melius nutrimentum præstat corpori; Vnde competit ad signandum excellentiam gratiæ,quæ in hoc sacramento cõfertur. Secundo ex usu sacramenti, quia panis triticius est, qui communius in usum uenit; alij autem panes non fiunt nisi propter defectum tritici. Vnde & panis simpliciter dictus intelligitur de tritico,sicut oleum de oliuis, unde competit huic sacramento,cuius usus est in manducando. Tertio ex re contenta quæ est Christus,qui se grano frumenti comparat Ioan. vij.dicẽs. Nisi granum frumenti cadens in terram &c.Vbi glo. ita dicit,Cum sint multa genera seminum Christus non se comparauit nisi frumento,unde mos Ecclesiæ cepit,de hoc solo grano confici corpus Domini. Quarto ex conuenientia ueritatis cum figura, omnia enim genera panum oblatorum in lege, in quibus signatus fuit ille panis,erant de tritico ut colligitur Exo.xxix. VERACITER Lucas.xxij. Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur,ubi dicit Cyrillus glo.Non dubites, an hoc uerum sit, sed potius suscipe uerba Saluatoris in fide,cum enim sit ueritas non mentitur. Item ad idem est Augustinus,ut in cap. nos autem,de conse.dist.ij. Item extra de sum. trin. & fi. cath.§.una; in hoc loco eliditur error dicentium corpus Christi non esse in sacramento secundum ueritatem,sed solum secundum figuram, siue sicut in signo, cuius erroris primus inuentor dicitur fuisse Berengarius, qui ut in c. ego Berengarius,de conse. dist.ij.coactus est à Papa Nicolaus in synodo præfatum errorem reuocare,& ueritatẽ fidei confiteri. CONFICI, non quidem

Cyrillus.

dem

dem uerbis Basilij, Chrisostomi, Augustini, aut cuiuscunque alterius sancti, sed uerbis Saluatoris de consec. dist. ij. c. quia corpus, ubi dicit Eusebius Nicenus. Inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis sui, & sanguinis uerbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens, Accipite & comedite, hoc est corpus meum. & Ambrosius lib. de Sacramentis; & habetur in cap. de panis, de consec. dist. ij Vbi dicitur, Panis est in altari usitatus ante uerba Sacramentorum, ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Quomodo autem potest qui. Panis est esse corpus Christi? Consecratio autem quibus uerbis & cuius sermonibus est? Domini Iesu; nam per reliqua, omnia quæ hic dicuntur laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris; ubi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos utitur, sed sermonibus Christi; ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi hic? quo facta sunt omnia; iussit dominus, & facta sunt cœlum, & terra, & mare; Videas ergo quam operatorius sit sermo Christi? si ergo tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant; & in aliud commutentur? & sic quod erat, panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & uinum cum aqua in calice missum, fit sanguis consecratione uerbi cœlestis. Hæc Ambrosius, SACERDOTES. Ad quos tantum pertinet sacramentum hoc corporis, & sanguinis Christi conficere, ut in cap. perlectis, dist. xxv. dicit Isiodorus, & extra de sum. trini. & fi. cath cap. j. §. una uero, ubi dicitur; quod sacramentum nemo conficere potest, nisi sacerdos qui rite fuerit ordinatus, uidelicet, secundum formam ecclesiæ, quod est contra hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quemlibet hominem, istud sacramentum posse conficere. DEBERE IVXTA SVAE ECCLESIAE CONSVETVDINEM. VNVMQVEMQVE, debere non dicit necessitatem sacramenti, sed conuenientiam & honestatem, ubi notandum quod circa materiam huius sacramenti duo possent considerari, ut ait sanctus Thomas in tertia parte, scilicet quid sit necessarium, & quid sit conueniens. Necessarium quidem est, ut sit panis triticeus, sicut dictum est, sine quo, non perficitur sacramentum, non est autem de necessitate sacramenti quod sit azimus, uel fermentatus, quia in utroque confici potest à quocunque sacerdote, & in quacunque Ecclesia Orietali, siue Occidentali conficiatur; conueniens autem est, ut unusquisq; seruet ritum suæ Ecclesiæ in celebratione sacramenti. Super hoc autem sunt diuersæ ecclesiarum cósuetudines Dicit enim beatus Gregorius in Registro; Ecclesia offert azimos panes, propterea quod Deus sine ulla commixtione suscepit carnem, sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod uerbum patris indutum est carne, sicut etiam fermentum miscetur farinæ; unde sicut peccat sacerdos in ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato, (unde extra de celeb. missa, cap. per litteras, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solemnia celebrauerit.) ita peccaret ait sanctus Thomas, Præsbyter Græcus in ecclesia Græcorum celebrans de azimo quasi peruertens suæ ecclesiæ ritum. Maximè quando consensu Romani pontificis talis ritus sustinetur & continuatur, scit enim Romana ecclesia ait Nicolaus Papa, Michaeli Imperatoris in cap. scit, dist. xij. quod nihil obsunt, saluti credentium diuersæ, pro loco & tempore consuetudines, si illis Canonica non

Euseb. Ambro. Ambro. Isio: Thomas. Gregor. Thomas. Nicolaus papa.

Inn. III. obsistat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus. Hinc Innocentius III. in cap.fin.extra de bap.& eius effectu, dicit se uelle fouere ac honorare mores, & ritus Græcorum, in quantum cum Deo poterat sustinedo; sicut in hoc loco sanctissimus dominus noster Eugenius fecit; inter has tamē, duas consuetudines consuetudo Latinorum in pane azimo celebrandi rationabilior est. Primo quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit primo die azimorum, sicut dictum est. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi quod sine corruptione conceptum est. Tertio, quia hoc magis cōpetit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum huiusmodi sacramenti, secundum illud primæ ad Corint.v. Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaq; epulemur in azimis sinceritatis, & ueritatis; & Gre. Naziāzenus. Gregorius Nazianzenus, de Pascha domini celebremus festum domini in iubilo, non in fermento ueteri malitiæ & nequitiæ, sed in azimis sinceritatis, & puritatis; habet tamen consuetudo Græcorum etiam aliquam rationem & significationem, quam tāgit Gregorius eo, uidelicet, quòd uerbum patris unitum est carni, & in detestationem Nazaræorum, qui legalia Euangelio miscebant.

Item si uerè pœnitentes in Dei *charitate decesserint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commißis satisfecerint, & omißis; eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari, & ut à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium uiuorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosinas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum ecclesiæ instituta;* Illorumq; *animas, qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati Maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati Maculam, uel in suis corporibus, uel eisdem exutæ corporibus prout superius dictum est sunt purgatæ in cœlum mox* Recipi, *& intueri clarè ipsum* Deum Trinum, *& unum sicuti est, pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius.*

HIc ponitur declaratio siue diffinitio ueritatis simul circa quatuor articulos sequentes respicientes animas separatas; & imprimis circa Articulum de Purgatorio, scilicet in quo inter Latinos, & Grecos erat diuersitas; Latini enim Purgatorium post hanc uitam confitebantur, sicut & confitentur; in quo animæ decedentium in charitate pœnitentia, siue satisfactione non completa de peccatis; ueniunt purgandæ, Græci uerò nullum Purgatorium ueraciter post hanc vitam ponebant, quia licet tales animas à corpore exutas assererent carcere, & tenebris detineri, & conscientiæ confusione torqueri; nullis tamen pœnis sensibilibus purgari; Super qua controuersia diligenti discussione habita, tandem diuino spiritu pacis, & unitatis auctore operante; consentientibus Græcis, & tota sancta synodo approbante, facta est huiusmodi Articuli in summa diffinitio, quod animæ decedentium in charitate satisfactione digna de commissis, & omissis nondum

sis nondum completa, pœnis purgatorijs post hanc uitam purgantur, quæ diffinitio firmatur, Primò auctoritate sacræ scripturæ, Secundò testimonio sanctorum patrum, quos uniuersalis Ecclesia semper uenerata est,& Tertio ratione. Auctoritate primò firmatur illa ueteris testamenti. ij. Macha. Vbi dicitur; sancta & salubris est cogitatio pro defunctis, exorare, ut a peccatis soluantur; sed pro defunctis qui sunt in paradiso, non est orandum, quia illi nullo modo indigent, nec pro illis quæ sunt in interno quia illi a peccatis absolui aut purgari non possunt. Sunt igitur aliqui, post hanc uitam nondum à peccatis soluti qui solui seu purgari possunt. Secundò patet ex illo quod in nouo testamento Math. xij. Inquit saluator, si quis dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuram; In qua quidem sententia manifeste datur intelligi, quasdam culpas in futuro seculo posse remitti siue relaxari. Vnde Augustinus, ij. de Ciuitate Dei. Non enim ueraciter diceretur, quod non eis remittatur nec in hoc seculo, nec in futuro nisi essent quibus & si non isto modo, tamen remittetur in futuro. Item Gregorius ut habetur in c. qualis dist. xxv. dicit sic: Qualis est quisque, cum egreditur, talis in iudicio repræsentatur, sed tamen de quibusdam culpis esse ante iudicium purgationis ignis credendus est, pro eo quòd ueritas dicit, Quia si quis in spiritum sanctum blasphemiam dixerit, nec in hoc seculo remittetur ei, nec in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam in futuro posse relaxari. Quòd enim de uno negatur consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Tertio etiam clarissima redditur nobis ueritas præfatæ diffinitionis ex illo beati Pauli Apostoli. j. ad Corin. iij. Vniuscuiusque opus, quale fuerit, ignis probabit, si cuius opus manserit, quod super ædificauit mercedem accipiet, si cuius opus arserit detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit sic, tamen quasi per ignem. Ex quibus manifeste datur intelligi post hanc uitam Purgatorium ignem esse, per quem aliqui purgandi, & saluandi ueniãt. Notissimum est autem hoc de damnatis non posse accipi, quorum nulla spes amplius redemptionis expectatur, Iob. xxxvj. Deus non saluat impios, contra errorem Origeni, qui omnes pœnas purgatorias esse dicebat cõtra illud Mathæi. xxv. Quod dominus talibus peccatoribus & dæmonibus dicturus legitur, Ite maledicti in ignem ęternum. Præterea neque potest intelligi de illis qui sine peccato aliquo, ab ista uita decedunt, cũ tales nihil purgandum portent; ergo restat hoc accipiendum de alijs purgandis in alia uita, qui tamen saluabuntur, unde Augustinus in Homelijs de Igne Purgatorio tractãs præfatam auctoritatem Apostoli, & habetur dist. xxv. §. criminis, dicit sic; Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes falsa securitate se decipiunt, dum credunt, ꝙ & si super fundamentum Christi crimina capitalia ædificant, peccata ipsa per ignem transitotium possint purgari, & ipsi postea ad uitam perfectam transire: intellectus iste fratres charissimi corrigẽdus est, quia ipsi se seducunt, qui sic sibi talia blandiuntur; illo enim trãsitorio igne de quo dicit Apostolus; Ipse autem saluus erit. sic tamen quasi per ignem, non capitalia, sed minuta peccata purgantur. Idem dicit Gregorius in capi. supra commemorato, qualis, ea. dist. Sunt præterea testimonia multorum sanctorum patrum tam Græcorum, quàm Latinorum, qui locum prefatum Apostoli de igne Purgatorio interpretantes præfatam diffinitionem confirmãt. Ait enim beatus Gregorius Nicenus unus eorum, quos quinta synodus in-

August. *Gregor.* *August.* *Gregor.* *Gre. Nic.*

his quæ de fide catholica docuit reuerenter suscepit,in Dialogo de Consolatione,& statu animarum post mortem; introducens loquentem sanctam Matrinam sororem beati Basilij & suam, post ipsius Basilij mortem , sic dicens; Nec odij,aut uindictæ studio dolores peccatoribus infert Deus, pro his qui male uiuendo peccarunt; & infra, Quemadmodum , immixtam auro materiam,expurgantes per ignem,non solum,quod adulterinum est igne liquefaciunt, sed purum quoque aurum , necessario una cum illo liquatur , permanetq; quod purum est adulterino consumpto; ita & cum uitia Purgatorio igne consumuntur,necesse omnino est,ut illis coniuncta anima in igne sit,donec insita omnis adulterina materia,atque commixtio auferatur igne consumpta. Item idem Gregorius in libro,quem de his,qui dormierunt scripsit sic inquit,donec igitur potestas manet in natura,ut euitetur malum,hoc adinuenit sapientia diuina consilium,ut hominem fineret in his esse quæ uellet,ut gustatis quæ cupierat malis experiretur, quænam quibus commutasset & sponte ad priorem beatitudinem,ac desiderãter accurreret , uitiosum esse; atque irrationabile,ueluti graue pondus excutiens,siue in uita præsenti summa intentione ac philosophia expurgatus,siue post huius decessum uitæ,per ignis purgatorij conflationem. Item magnus sanctus Basilius in exequijs mortuorum uice defuncti Saluatorem sic alloquitur; imago sum tuæ ineffabilis gloriæ, quamquàm in me stigmata,aut punctiones criminum feram,miserere figmenti tui domine,& pietate tua me purga, patriamq; desideratam largitus,me iterum paradisi ciuem constitue. Item ad idem est sententia Dionysij cap.vij. Ecclesiasticæ Hierarchiæ. Item ad idem est Theodoretus Episcopus Cyrenensis,ut refert beatus Thomas,qui super illud Apostoli primi ad Corin. tertio, si cuius opera &c. sicut inquit Apostolus quod saluabitur,sic tanquàm per Purgatorium ignem purgantem, quicquid inuenerit per in cautelam præterite uitæ,ex puluere saltem pedum terreni sensus,in quo igne tam diu manet,quàm diu quicquàm corpulentiæ, & terreni affectus inhæsit purgetur,pro quo mater Ecclesia,orat, & dona pacifica deuote offert,& sic per hæc mundus,& inde purus exiens, domini Sabaoth, purissimis oculis,immaculatus assistit. Testimonia pro eadem ueritate sanctorum patrum Occidentalis Ecclesiæ,Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Leonis Papæ,& Gregorij tacemus. Tum quia communia sunt; tum gratia breuitatis . Declaratur etiam præfata ueritas consuetudine uniuersalis Ecclesiæ tam Latinæ,quàm Græcæ quæ pro defunctis orat, & orare semper consueuit,cuius oratio profecto inutilis esset,si Purgatorium post mortem non ponatur; frustra enim oraret pro his qui iam sunt in gloria cœlesti , quorum orationibus potius adiuuanda est; unde Augustinus,iniuria est pro martire orare in Ecclesia,cuius debemus orationibus commendari . Nec pro illis , qui sunt in inferno,quia,ut ait idem Augustinus,qui sine fide operante per dilectionem,eiusq; sacramentis,de corpore exierunt frustra pietatis officia illis impenduntur; facit ad hoc ca. placuit.xxiij.q.v. Cæterum redditur clarissima præfata ueritas ex ratione diuinæ iustitiæ sic , contingit hominem mori in charitate,& culpa ueniali,& pœna debita : cum ergo talis damnari non possit propter charitatem,neq; saluari, quàm diu est in eo immunditia culpæ,& reatus pœnę,quorum neutrum compatitur beatitudo,cum tam culpa,quàm pœna sit miseria fœlicitati opposita; Ergo necessariò post hanc uitam dandus est locus aliquis,in quo talis purgetur, per aliquam pœnam sen-

Basilius.

Theod.

Thomas.

August.

Idem.

ſibilem,ſine qua culpa actualis non purgatur; Non poteſt autem dici, quod talis locus ſit paradiſus,aut inferius,ut manifeſtum eſt,& cõfirmatur ſic; contingit aliquos non perfeciſſe ante mortem pœnitentiam debitam,pro peccatis,de quibus pœnituerunt, neque eſt diuinæ iuſtitiæ conueniens, quod pœnam illam ulterius non ſoluant,ſic enim melioris conditionis eſſent, qui cito morte præoccupantur, quàm qui dignam pœnitentiam, pro peccatis in hac uita perficiunt. Præterea melioris conditionis eſſent negligentes pœnitere q̃ ſoliciti,& ita de malitia ſua pœnitere negligentes commodum reportarent quod eſt abſurdum,patiuntur igitur poſt mortem huiuſmodi pœnam; Non autem in inferno (ut dictũ eſt)in quo homines pro peccatis mortalibus puniuntur,hæc eſt conueniens ut pro ex ſolutione huius pœnę uſque ad diem iudicij eis gloria debita differatur,oportet igitur ponere poſt hanc uitam Purgatorium,in quo ante diem iudicij tales homines decedentes, pœnis temporalibus Purgatorijs poſſent abſolui. Item idem oſtenditur ex ratione diuinæ ſapientiæ,quæ attingens à fine uſque ad finem nihil inordinatum relinquit,Sap̃.vij.Relinqueretur autem inordinatum peccatum,quod in hac uita punitum non eſt,ſi poſt hanc uitam locus purgationis,& punitionis non daretur.Vltimo idem declaratur ratione ſumpta, ex conditione gloriæ cœleſtis; ad illam enim cœleſtem gloriam,nullus peruenire poteſt cum macula: dicitur enim Sap̃.vij. Nihil inquinatum incurrit in illam, & Iſa. xxxv. Non tranſibit per eam pollutus. Polluitur anima per peccatum, inquantum rebus inferioribus inordinatè cõiungitur; à qua quidem pollutione in hac uita purificatur,per pœnitentiam & alia ſacramenta,uerum quandoque contingit,quod purificatio talis in hac uita,non totaliter perficitur,ſed remanet adhuc debitor pœnæ,uel propter negligentiam aliquam,aut occupationem, aut quia debitor pœnæ morte præuenitur,neque tamen propter hoc merentur totaliter excludi à præmio,quia hæc abſque peccato mortali contingere poſſunt; per quod ſolum tollitur charitas; oportet igitur quod poſt hanc uitam purgentur antequàm in cœleſtem gloriam introducantur:& idem eſt de decedentibus,cum ſola macula peccati uenialis. Nõ poteſt autem dici,quod talia remaneant purganda per igne conflagrationis mundi, qui faciem præcedet iudici, & quod patiãtur uſque ad diem iudicij dilationem gloriæ,quia cum carentia uiſionis diuinæ,& ſeparatio à Deo,ut dicit Chriſoſtomus, Maior ſit pœna in exiſtentibus in inferno,quàm ignis ſuppl cium,non eſt probabile,quod tam leuibus peccatis tantam pœnam tales animæ communi lege patiantur: & tantum pro ueritate huius articuli dictum ſit. VERE, ideſt non irriſorie,quia ſicut uera pœnitẽtia ueniam meretur,ita ſimulat à Deum irritat,de pœn.diſt.iij.§.ſine & Sap̃.primo dicitur, ſpiritus ſapientiæ fugit fictum,irriſor enim eſt & non pœnitens dicit Iſidorus lib. ſecundo de Summo bono,de pœn.diſt.iij.§.ſine,qui adhuc agit, propter quod pœnitet, uera autem pœnitentia,ut ibidem dicitur, iuxta beatum Ambroſium, eſt præterita plangere,& plangenda iterum non committere; ueræ pœnitentiæ indulgentia non negatur falſæ autem nunquàm indulgentia promittitur de pœn. diſt. iij.§.ſine. IN DEI CHARITATE DECESSERVNT, ſine qua non ſit remiſſio peccatorum,quia uniuerſa delicta operit charitas,Prouerb.x.& prima.q.j.multæ ANTEQVÀM DIGNIS POENITENTIAE FRVCTIBVS, Math.iij. Facile ergo fructum dignum pœnitentiæ,quod tunc ſit, ut uult glo.& Auguſtinus,in Sermone de Monte, quando ſecundum quantita-

Iſido.

Ambroſi.

Auguſt.

tem,& qualitatem culpæ est qualitas,& quantitas pœnæ, quo modo satisfactio debet imponi.xij.q.ij.fraternitas,& de pœn. dist.v. falsas.Cõsideret peccator, inquit Augustinus,lib. de pœni.qualitatem criminis in loco,in tempore,in perseuerantia,in uarietate personæ,quali hoc fecerit tentatione, & similia. isti enim sunt digni fructus pœnitentiæ animam captiuam elaqueantes,& in libertate seruantes,de pœn. dist.v. §.j. DE COMMISSIS SATISFECERINT, in quo illiditur error dicentium,quòd cũ dimittitur culpa dimittatur etiam pœna tota: hinc enim, ut ait beatus Augustinus,beatus Ioannes Baptista,& Saluator exordium suæ prædicationis à pœnitentia sumpserunt dicentes,Pœnitentiam agite appropinquabit regnum cœlorũ;ostendentes,neminem ad regna cœlorum posse pertingere, nisi primo per pœnitentiam Deo curauerint satisfacere de pœn.dist.j.§.ex his. ET OMISSIS non solum de commissis satisfaciendum est,sed etiam de omissis,quia scienti bonum & non facienti peccatum est illi,Iaco. quarto,Omissio autem (ut dicit sanctus Thomas in secunda secundæ,) importat prætermissionem boni,non cuiuscunque,sed boni debiti,bonum autem sub ratione debiti pertinet ad iustitiam; ad legalem quidem,si debitum accipiatur in ordine ad legem diuinam,uel humanam,ad specialem autem iustitiam, secundum quod debitum accipiatur in ordine ad proximum; unde eo modo quo iustitia est specialis uirtus & omissio est speciale peccatum distinctum à peccatis, quæ opponuntur alijs uirtutibus. Eo uero modo quo facere bonum,cui opponitur omissio est quædam specialis pars iustitiæ distincta à declinatione mali, cui opponitur transgressio,etiã omissio à transgressione distinguitur. POENIS plures dicit,quia uarij gradus sunt pœnarum in Purgatorio,in acerbitate,& in duratione disponẽte hoc diuina iustitia,quæ in omnibus decentissima reddit stipendia debitorum; in illo enim Purgatorio igne, inquit Augustinus in Enchiridion,alij tardius,alij citius purgantur, secundũ quod ista pereuntia magis,uel minus amauerunt. Vnde non frustra distinxit Apostolus illa tria lignum,festucam,stipulam,cum de igne Purgatorio loqueretur prima ad Corint.iij.quia,ut dicit Cyrillus ibi in glo. Natura peccati similis est materiæ,quæ cito consumitur igni, quam ædificari Apostolus à peccatoribus dicit,quem super fundamentum Christi ædificant lignum, festucam, stipulam. PVRGATORIIS, licet enim pœnæ purgatoriæ sint afflictiuæ,& in tantum,ut dicit Augustinus,quòd ignis Purgatorius excellat omnem pœnam,quam unquàm passus est aliquis in hac uita,de pœn.dist.ult.§.ult. nihilominus quia principaliter non ordinantur ad affligendum,sicut pœnæ inferni,sed principaliter ad purgandum reliquias peccati,ideo dicuntur purgatoriæ; & quia ignis habet maximè uim purgatiuam, ideo maximè sola pœna ignis Purgatorio tribuitur: prima ad Corint. iij. dicit Apostolus ,Vniuscuiusque opus quale fuerit ignis probabit,& Augustinus; prius purgandus est igne purgationis,qui in aliud seculum fructum distulit conuersionis, de pœ. dist. ult. circa finem; iste autem ignis Purgatorij corporalis, & materialis est,cum idem sit,ut dicit beatus Gregorius, Quidam natos in inferno cruciat,& iustos in Purgatorio purgat; ignem autem gehennæ corporeum esse,dicit beatus Gregorius quarto Dialogorum, non ambigo, Quòd autem ignis Purgatorij corporeus sit præter auctoritates sanctorum, id etiam ratio confirmat,quia pœna debet respondere culpæ. dicitur enim Isa.xxvij. in mensura contra mensuram cum abiecta fuerit iudicabit eam; sed anima per

August.] August. Thomas. August. Cyrillus. August. Idem. Gregor. Idem.

culpam

culpam,corpori per prauam concupiſcentiam ſe ſubijcit,ergo iuſtum eſt, ut in pœna,rei corporeæ,ſiue ſenſibilis ſubijciatur per paſſionem: ſed uidetur in contrarium Damaſcenus,qui in quarto ſententiarum ſuarum, in fine dicit,tradetur diabolus,& dęmones eius,& homo eius.ſ.Antichriſtus,& impij, & peccatores in ignem æternum nō materialem,qualis eſt hic apud nos, ſed qualem utiq; nouit Deus,ſed omne corporeum eſt materiale, ergo uidetur, quod ignis inferni,& per conſequens Purgatorij non ſit corporeus. Reſpondetur ſecundum Tho. quòd Damaſcenus non negat ſimpliciter illum ignem materialem eſſe,ſed nō eſt materialis talis qualis,apud nos eſt,eo quòd quibuſdam proprietatibus ab hoc igne diſtinguitur, unde Gregorius. xv. libro Moralium exponens illud Iob.xx.deuorauit eum ignis, qui non ſuccēditur, De horum ignium proprietatum differentia dicit,quòd ignis iſte,ut eſſe ualeat,corporeis indiget fomentis,nec ualet niſi ſuccenſus,& refectus ſubſiſtere; at contra gehennæ ignis nec ſtudio humano ſuccenditur,nec lignis nutritur, ſed creatus ſemel durat inextinguibilis, & ſuccenſione non indiget, & ardore non caret. Vtrum autem præter pœnam ignis animæ in Purgatorio exiſtentes patiantur,aliam pœnam ſenſibilem,ſicut damnati de quibus dicitur Iob. xxiiij.Tranſibunt ab aquis niuium, ad calorem nimium; uidetur dicendum,quòd quemadmodum de loco Purgatorij dupliciter loqui contingit; uno modo ſecundum communem legem, & iſto modo locus Purgatorij dicitur eſſe locus inferior coniunctus inferno, alio modo ſecundū diſpenſationem ſpecialem,& ſic locus Purgatorij non eſt aliquis certus,& determinatus locus,unde in diuerſis locis aliqui puniti leguntur, ſecūdum quod expedit,uel uiuis ad ædificationem,uel ipſis mortuis ad ſuffragiorum petitionem, ut refert Gregor. quarto Dialogorum; ita poſſumus loqui de pœna ſenſibili purgatorij dupliciter.uidelicet ſecundum legem communem,& ſic dicendum uidetur,quòd illa ſit ſola pœna ignis; ſecundum quod ſanctus Thomas dicit in ſecundo,diſt.xxj & diſt. ult. Secundo modo poſſumus loqui de pœna Purgatorij,uidelicet ſecundum ſpecialem diſpenſationem, ſic dicitur, quòd quandoque purgantur lege ſpeciali alia pœna ſenſibili, q̃ pœna ignis, ſicut pœna frigoris,uel alia pœna iuxta diſpoſitionem diuinæ uolūtatis,ſicut legitur de quodam in legenda omnium ſanctorum,qui in glacie cruciari inuentus eſt,pro quo cum beatus Theobaldus.xxx.Miſſas ſolueret,à pœna illa legitur liberatus,quare utrunque modum complectens præſens diffinitio dicit purgatorias pœnas,& non purgatoriā pœnam. POST MORTEM PVRGARI IMMEDIATE, contra errorem dicentium,quòd purgatio talium animarum differebatur,uſque ad corporum reſumptionem in die iudicij,habentes pro fundamento animas ſeparatas à corporibus nō poſſe pati ab igne corporeo,ſiue ſubdi pœnis ſenſibilibus quibuſcunque,quorum fundamētum falſum,& erroneum eſſe oſtendit apertiſſime,primo illud Math.xxv. Ite maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt diabolo,& angelis eius: Cum eadem ratio ſit de animabus ſeparatis,& dæmonibus. Vnde Gregorius quarto Dialogorum,cum reprobis ueritas dictura ſit,Ite in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius; ſi igitur diabolus eiusq; angeli, cum ſint incorporei corporeo ſint igne cruciandi: quid mirum ſi animæ antequàm recipiunt corpora,poſſint corporea ſentire tormenta. Secundo eſt illud Lucæ.xvj. Vbi anima diuitis Epulonis clamans dicit. Pater Abraham miſerere mei; & ſequitur, quia crucior in hac flamma,quæ nō uidetur poſſe intelligi

Damaſce.

Thomas.

Gregor.

Idem.

Thomas.

Gregor.

nisi sensibilis, quia omnis spiritualis substantia, uel est Deus, uel angelus, uel anima quorum nullum esse potest illa flamma crucians; nec debet cui, quàm in dubium esse quod ignis corporeus uirtute ipsius principis omnium naturarum, uidelicet, ipsius Dei, apud quem non est impossibile omne uerbum. Luca primo, agere possit in spiritum à corpore separatum: ignis autem corporeus siue in Purgatorio siue in inferno secundum quod est res quædã corporea, non habet quod in spiritum agere possit, sed inquãtum est instrumentum diuinæ iustitiæ, exigit autem ordo iustitiæ, ut anima, quæ peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pœna subdatur, sicut de sacramentis, quod non secundum quod res corporeæ sunt, sed secundum quòd instrumenta sunt diuinæ misericordiæ agunt in animam peccatorum maculas abluendo, dicit enim beatus Augustinus super Ioan. de aqua baptismi; quæ est

August. ista uis aquæ ut corpus tangat, & cor abluat. ET VT A POENIS, hic

iiij. Artic. ponitur declaratio, & diffinitio circa articulum quartum, de Vtilitate suffragiorum Ecclesiæ, in quo inter Grecos, & Latinos, etiam erat diuersitas, Greci enim post hanc uitam Purgatorium negantes eo modo quo supradictum est, ex consequenti negabant, suffragia Ecclesia defunctis fidelibus prodesse, super qua diuersitate facta diligentissima indagatione & inquisitione ueritatis, & tandem operante, eo qui pacis & unitatis est auctor, omnibus consentientibus, & sacra Oecumenica synodo approbante, facta est talis diffinitio, in summa. Ad releuationem dictarum pœnarum, possent prodesse, animabus existentibus in Purgatorio suffragia, & quæcunque alia pietatis opera fidelium uiuorum. Patet ueritas huius diffinitionis, ex seccundo Machab. xij. sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. Item secundo, auctoritate uniuersalis Ecclesiæ, quæ pro defunctis exorare

August. consueuit; de qua beatus Augustinus in libro de Sepultura, ad Paulinum ita loquitur. In Machabæorum libris ita legimus, ablatum pro mortuis sacrificium, sed & si nunquàm in scripturis ueteribus omnino legeretur non parua est uniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet commendatio mortuorum. Item tertio huius ueritatis testis est beatus

Dionysi. Dionysius. vij. Ecclesiæ hierarch. ubi de oratione loquens, quam hierarcha super eo, qui dormit facit, ita dicit; Precatur quidem Thearchicam bonitatem, ut dimittãtur ei, qui dormit omnia, quæ per humanam fragilitatem peccauit, & constituat eum in lumine, & regione uiuentium, in sinibus Abrahæ, Isaac, & Iacob, ubi aufugit, dolor, tristitia, & gemitus. Item ad idem est

Epipha. Epiphanius contra Arrianum blasphemantem, & dicentem inter cętera non prodesse defunctis uiuentium preces; nempe quòd defunctorum recitamus nomina, quidnam propensius fieri debuit? quid eo oportunius & mirabilius? quàm si credamus qui hic sumus, eos qui defuncti sunt uiuere, nec eorum interiisse substantiam, sed eos esse & apud Deum uiuere? quippe docet honestissima prædicatio, & dictat, spem esse his, qui pro fratribus orãt, quasi in peregrinatione constitutis; Prodest autẽ, quæ pro eis fit oratio, licet non omnes culpas abscindat. sæpe enim dum sumus in Mũdo sponte, inuitiq; peccamus, ut exprimatur perfectio maior; namq; & iustorum memoriam facimus, & pro peccatoribus oramus; pro peccatoribus quidem diuinam misericordiam imploramus, & infra dicit sic: uerum rursus ad huius rei cõsequentiam redeamus, dicamusq; hoc Ecclesiam necessario facere, cum id à patribus

bus acceperit traditum: item ad idem est Gregorius Nicenus in Sermone de defunctis: item Ioan. Damascenus in quodam Sermone de suffragijs. Testimonia autem sanctorum patrum Occidentalis Ecclesiæ pertranseo, quia illa quasi innumera sunt, & notissima; de quibus in.iiij.sentētiarum dis.xlv. & in corpore decreti maximè. xiij. q.ij. Pręterea ueritas huius diffinitionis ēt ratione ostenditur conuenientissima, quia plus apud Deum ualere credēdus est amor charitatis inter fideles, quàm ualeat amor ciuilis inter conciues, sed amor ciuilis inter homines ualet tantum, quod unus ex amore potest alium apud iudicem liberare à debito pœnæ, uel rogando, uel satisfaciendo. ergo amor charitatis inter fideles tantum ualet, quòd unus apud Deum potest alium liberare, uel in toto, uel in parte, à debito pœnę, & hoc rogando, uel satisfaciendo. PRODESSE EIS, scilicet, in charitate decedentibus, quia ut dicit Augustinus, qui sine fide operante per dilectionem eiusq; sacramentis de corpore exeunt, frustra illi à suis huiusmodi officia impenduntur. MISSARVM .s. SACRIFICIA ORATIONES ET ELEEMOSINAS, tria hæc genera suffragiorum quibus animæ defunctorū pietate suorum uiuentium releuari creduntur ponit Augustinus libro de Agenda cura pro mortuis, ut in cap. non existimemus. xiiij. q. ij. Quibus beatus Gregor. addit quartum, uidelicet, ieiunium; Ait enim ut in cap. animæ ea. causa, & quæstione, quod animę defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut clarorum eleemosinis, aut ieiunijs cognatorum; inter ista autem præcipuum suffragium est sacrificium altaris; nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus, & sanguis Christi; nec oblatio ulla hac potior esse potest, sed hæc omnes præcellit, ut in cap. nihil, de conse. dist. ij. ET ALIA PIETATIS OFFICIA. Nō solum illa quatuor, quæ tanq̄ mortuorum magis præcipua præsidia numerata sunt defunctis prosunt, sed etiam, quęcunque alia bona, quę ex charitate à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt illis prodesse credenda sunt, inquit sanctus Thom. in quarto, dist. xlv. secundū illud quod in symbolo profitemur sanctorum communionem, quam facit ipsa charitas de conse. distin. quarta, in ca. ecce charitas, & Propheta inquit; Particeps ego sum omnium timentium te: ubi glos. ait, membrum enim particeps est totius corporis. ILLORVMQVE ANIMAS, hic ponitur declaratio, & diffinitio ueritatis quinti articuli controuersiæ Græcorum & Latinorum, circa statum animarum sanctorum ante diem iudicij; Græci enim dicebāt animas iustorum ante diem iudicij, finalem, & propriam non recipere mercedem, sed interim esse in conuenientibus quibusdam locis expectantes finalem retributionem in die iudicij recipiendam: Latini uero dicebant, sicut & dicūt, iustorum animas, quæ ab isto seculo decedentes, nihil purgandum secum detulerunt, siue quæ ab his quæ purganda secum detulerunt in Purgatorio purgatæ, fuerunt mox in cœlum recipi, mercedem finalem, & propriam à Deo recipientes. Super quo articulo sufficienti examinatione habita ueritatis, operante eo, qui facit unanimes habitare in domo, unanimi consensu Græcorum, & Latinorū uniuersa hac sacra Oecumenica synodo approbante, diffinitum est, quòd animæ sanctorum ante diem iudicij in cœlum recipiantur: unde animæ iustorum, qui ab isto seculo, sine aliqua culpa, & reatu pœnæ decedunt, cuiusmodi sunt qui post susceptum baptisma nullam omnino maculam incurrerunt, & qui post contractā peccati maculam de suis peccatis plenam satisfactionem

Gre. Nic.
Damasce.
August.
Idem.
Gregor.
Thomas.
v. Articu.

in hoc ſeculo impleuerunt & quorum animæ, in Purgatorio modo ſupra commemorato de contentis peccatorum maculis ſunt purgatæ, mox in cœlum recipiuntur, à domino percipientes finalem beatitudinis mercedem. Diffinitio ueritatis huius articulis, clariſſimè oſtenditur, quoad eius ſingulas partes, & primo quidem quoad illam partem, quoad ante diẽ iudicij ſanctorum animæ recipiuntur in cœlum, oſtenditur manifeſtiſſimè, ex omnibus illis ſacræ ſcripturæ locis, ubi de Aſcenſione Domini in cœlo ſermo eſt, ſicut ex illo patet pſal. lxvij. Aſcendiſti in altum, & cępiſti captiuitatem. Item ex illo Micheæ. ij. Aſcendet iter paudens, ante eos, & tranſiuit Rex coram ipſis, & dominus in capite eorum. Item ex illo Apoſtoli ad Epheſ. quarto, Aſcendẽs Chriſtus in altum captiuam duxit captiuitatem. Quibus in locis non modo habetur, quòd Chriſtus in cœlum aſcendit, ſed etiam quòd turbam ſanctorũ, quæ prius ſub dæmonum poteſtate in Limbo iacuerat captiua, ſecum in cœlum tranſduxit. unde Apoſtolus ad Coloſſ. ij. Poſtquàm deſcripſerat qualiter Chriſtus per mortem ſuam dæmonum principatus, & poteſtates ſpoliauerat patres de Limbo extrahendo, ſubiunxit, tranſduxit confidenter, ſcilicet, ſuos, inquit glo. ad cœlum, unde etiam Eccleſia cantat de martyribus, Gaudent in cœlis animæ ſanctorum, qui Chriſti ueſtigia ſequuti ſunt. Secundo ueritas præfatæ diffinitionis, quoad partem illam in qua dicitur, quod animæ iuſtorum, de quibus in diffinitione fit ſermo, ab Aſcẽſione. ſ. Chriſti in qua in poſſeſſionem regni cœleſtis Chriſtus nos introduxit, Mox cum abſoluuntur à corporibus, recipiantur in cœlum; oſtenditur etiam clariſſima Primo ex illo Apoſtoli ſecunda ad Corint. v. Scimus ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, ſed æternam in cœlis. Per quod manifeſte datur intelligi quod diſſoluto corpore anima iuſti ad æternam, & cœleſtem manſionem, mox perducitur; ſi quis autem contradicere uelit, dicens Apoſtolum non dixiſſe, quòd ſtatim diſſoluto corpore domum æternam habeamus in cęlis in re, ſed ſolũ ſpe, tandem habituri in re, manifeſtè hoc eſſe contra intentionem Apoſtoli,
Thomas. arguit ſanctus Thomas, quia etiã dum hic uiuimus, habituri ſumus cœleſtem manſionem, ſecundum prædeſtinationem diuinam, & iam eã habemus in ſpe ſecundum illud Rom. viij. Spe enim ſalui facti ſumus fruſtra, ergo addidit, ſi terrena domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ſuffeciſſet enim dicere ſcimus, quoniam ædificationem ex Deo habemus æternam in cœlis. Item ſecundo apparet eadem ueritas ex illo eiuſdem Apoſtoli ad Philip. primo, Dicentis deſiderium habens, diſſolui, & eſſe cum Chriſto, Chriſtus autem in cęlis eſt ſperabat, ergo Apoſtolus ſtatim poſt corporis diſſolutionem ſe perue-
Gregor. nire in cœlum; unde Gregorius in quarto Dialogorum proponens, & ſoluens hanc quæſtionem, an ante reſurrectionem corporum, in cęlis recipi ualeant animæ iuſtorum, ita dicit: Luce clarius conſtat, quia perfectorum iuſtorum animæ, mox ut carnis luſtra exeunt in cœleſtibus ſedibus recipiuntur. Quod & ipſa per ſe ueritas teſtatur dicens, ubicũque fuerit corpus congregabuntur, & aquilæ, quia ubi ipſe Redemptor noſter eſt, illuc procul dubio colliguntur & animæ iuſtorum; & Paulus diſſolui deſiderat, & eſſe cum Chriſto; qui ergo Chriſtum in cœlo eſſe non dubitet, nec Pauli animam in cœlo eſſe negat. Tertio, ueritas præfatę diffinitionis, quoad eius tertiam particulam, uidelicet quòd tales animæ iuſtorum, mox cũ à corporibus ſoluuntur recipient à Deo finalem mercedem beatitudinis; etiam clariſſima oſten-

detur

detur auctoritate sacræ scripturę; & primò ex illo Isa.x.ubi Propheta de pri
mo aduentu Saluatoris loquēs ait, Ecce dominus Deus in fortitudine ueniet
& sequitur, Et merces eius coram eo, glos. interlinealis retributio omnium
quod ea ratione dictum esse Doctores affirmant, quia in aduentu eius aper-
ta nobis per ipsius Passionem ianua regni cœlestis, sancti ab hac uita dece-
dentes mox retributionem promissæ mercedis assequuntur, secundo ex illo
Luc.xxiij.quod dominus ait latroni, Hodie mecum eris in paradiso, ubi pa-
radisus secundum mentem Christi non est accipiendus paradisus terrestris
aut cęlestis locus beatorum, sed ipsa fruitio diuinitatis, ut dicit sanctus Tho.
in tertio sententiarum, dist.xxij.quam mox ipsa die latro iuxta Christi polli-
citationem adeptus est, de quo Chrisost. in prima Homelia de cruce & de la- Chrysost.
trone ita loquitur. unde tanta beatitudo latroni; quid egit, tale ut post cru-
cem mereatur? uidisti latronem & latronem uterq; pendet in cruce uterq;
furacis uitæ, similis utriq; conuersatio, sed nō in utroq; mens una, nec in uno
sensu uterq; perdurat, nec in eis similis iudicatur euentus, sed unus beatitu-
dinem cœli hæreditario promeruit, alter ad gehennam mittebatur ad pœ-
nam. Sūt etiam pro ueritate huius articuli rationes irrefragabiles plurimæ
& maximè sanctus Tho contra Gentiles in cap.xcj. in uita ista est status me Thomas.
rendi uel demerendi, unde comparatur militiæ & diebus mercennarij, unde
Iob.vij. dicitur, militia est uita hominis super terram, & sicut mercennarij
dies eius, sed post statum militiæ & laborem mercennarij statim debetur prę
mium, uel pœna benè, uel malè certantibus; unde etiam Leuitici.xix.dicitur
non morabitur opus mercēnarij apud te usque mane Dominus etiam dicit,
Iohelis ultimò; cito uelociter reddam uicissitudinem uobis super caput ue-
strum; statim ergo post mortem animæ, uel pręmium consequuntur, uel pœ.
nam. Item sic, eadem Dei prouidentia creaturis rationabilibus pręmia de-
bentur, & pęnæ, qua rebus naturalibus perfectiones eis debitæ adhibentur,
Sic est autem in rebus naturalibus quod unum quodq; statim recipit perfe-
ctionem cuius est capax nisi sit impedimentum ex parte agētis, uel recipien
tis; cum igitur animæ statim postquàm fuerint à corpore separatæ sint capa
ces gloriæ, & pęnæ statim utrunq; recipient. ꝙ autem nulla ratione funda-
ri possit quod pręmium bonorum, uel malorum pœna differatur usque ad re
sumptionem corporum sic ostenditur, secundum ordinē culpæ, & meriti con
ueniente est ordo in pœna uel pręmio, quòd secundum ordinem causarum
est ordo in effectibus, sed meritum, & culpa non conueniunt corpori nisi per
animam. nihil enim habe rationem meriti, uel demeriti nisi inquantum est
uoluntarium. in uoluntate enim ait Hierony.ad Rufinum causa est uitiorum
atque uirtutum, in cap.nasci, dist lvj.ergo tam pręmium, quàm pœna conue- Hierony.
nienter ab anima deriuantur ad corpus; non autem animę conuenit propter
corpus; nulla ergo ratio est quare in punitione, uel pręmiatione animarum
expectetur resurrectio corporum, quando magis conueniens uidetur ut ani-
mæ, in quibus per prius fuit culpa, uel meritum, prius etiam pręmientur, uel
puniantur; non potest autem dici ꝙ anima separata capax non sit beatitudi-
nis, quia ultima animę rationabilis beatitudo, ut in sequenti articulo habebi
tur, consistit in uisione diuinæ essentiæ, manifestum est autem quod ad uiden
dum diuinam essentiam anima non eget corpore, quia anima non eget cor-
pore nisi propter phantasmata in quibus ueritatem intelligibilem cōtuetur,
sed clarissimum est quod diuina essentia per phantasmata uideri non potest.

cum enim diuina essentia sit quid in circunscriptum & infinitum, continens in se supereminentur quicquid potest intelligi ab intellectu creato, nulla spē creata, aut similitudine representari potest & ideo dicit August. quod Dominus omnem formam intellectus nostri subterfugit, ergo anima à corpore separata capax est ultimæ beatitudinis: POST BAPTISMA SVSCEPTVM per quod non solum originalium, sed etiam uoluntariorum fit remissio peccatorum, ait Augustinus de baptismo paruulorum in cap regenerāte, de consec. dist. quarta, & hoc est quod dominus per Ezech. prophetam ait. xvj cap. effundam super uos aquā mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris. NVLLAM OMNINO PECCATI MACVLAM INCVRRERVNT, talibus profecto immediate patet aditus regni cœlorum, unde super illud Luc. iij. Apertum est cœlum dicit uenerabilis Beda uirtus, hic baptismatis ostenditur de quo quisque cum egreditur ei regni cœlestis ianua aperitur; & Ambrosius libro de sacramentis ut in cap. per aquam de conse. dist. x. ait, per aquam baptismi est transitus de terrenis ad cœlestia. SVNT PVRGATAE, duplex purgatio animarum à peccatis hic distinguitur, quædam fit in corporibus, & ista per pœnitentiam fit, & baptismum, ut dicit Ioā. Chrisost. & habetur in cap. non potest de conse. dist. iiij. Item fit per alia sacramenta ut in cap scïscitantibus, dist. ij. Item fit per uirtutis, & pietatis opera, ut Greg. in cap. si quælibet. xxij. q. ij. & Prouerb. xv. dicitur per fidem, & misericordiam purgantur peccata. Item fit per tolerantiam aduersitatum, & tribulationum Malachiæ. iij. sedebit quasi ignis conflans & purgabit filios leui, & inducitur in cap. purgabit, dist 50. alia distinguitur purgatio animarum post separationem à corporibus per ignem Purgatorij, de qua supra habitum est. IN COELVM MOX RECIPI. Contra hoc uidetur esse id illud Math. xxv. ubi legitur Christus dicturus iustis, Venite benedicti patris mei possidete uobis regnum paratum à constitutione mundi, & malis dicturus est; ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo, & angelis eius; ergo uidetur quod ante diem iudicij neque iusti in cœlum, nec in infernum damnati mox recipiantur, Ait enim per uerbum de futuro ibūt hi in supplicium æternum, iusti uero in uitam æternam. Ad hoc respondetur, & ad omnes similes auctoritates, quæ dicere uidentur quod in finali iudicio boni recepturi sunt mercedem, siue coronam gloriæ, mali uero damnationis tormentum, quod huiusmodi auctoritates non sint sic intelligendæ, quod ante diem iudicij neque iusti in cœlum euolent, neque gloriam beatitudinis assequantur; nec etiam sunt ita accipiendæ, quod malorum animæ ante diem iudicij nec in infernum descendant, nec damnationis patiantur supplitia, cum, ut ex superioribus patet, & sacra scriptura, & sanctorum patrum testimonia, ac ratio ipsa manifeste testentur oppositum, sed sacra scriptura ita per uerba futuri temporis tam de præmiatione bonorum, quàm de damnatione malorum duplici ex causa loquitur; primo quidem ratione generalis retributionis omnium, quæ in die uniuersalis iudicij nota omnibus simul fient per uniuersalem separationem, tunc fiendam bonorū à malis; licet enim primo cuilibet homini ante iudicium certa sit notitia de damnatione sua, uel præmio, nō tamen omnibus omnium damnatio, uel præmium innotescit, sed hoc erit in uniuersali iudicio; Secūdo ratione integræ & consummatæ beatitudinis, quam tunc recipient iusti, & consummatæ damnationis quam tunc recepturi sunt mali; Resumptis enim corporibus tam beatitudo in sanctis, quàm sup-

Margin: August. — Idem. — Beda. — Chrysost. — Gregor.

plicium damnationis in malis extendetur ad corpora,& quia in resumptione corporum,quæ fiet in die iudicij,datur homini hoc modo integra,& cõsummata,aut præmiatione letari,aut damnatione torqueri,ideo ipsi ultimo diei generalis iudicij,tam retributio bonorum,quàm malorũ attribuitur: & ista est ratio beati Gregorij,qui in quarto Dialogorum hanc dubitationem pro ponit,& soluit. Si inquit nunc in cœlo sunt animæ sanctorum quid est quod in die iudicij pro iustitiæ suæ distributione recipiant? Respondet, hoc eis ni mirum crescit in iudicio.quod nunc animarum sola, postmodum etiam corporum beatitudine perfruentur,ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro domino,cruciatusq; pertulerunt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est,in terra sua duplicia possidebunt. hinc etiam ante resurrectionis diem de sanctorum animabus scriptum est,datæ sunt illis singulæ stolæ albæ; & dictum est illis,ut requiescerent tempus adhuc modicũ; donec impleatur numerus conseruorum & fratrum suorum,qui itaque nunc singulas acceperunt,binas in iuditio stolas habituri sunt,quia modo animarum tantummodo,tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur. ET INTVERI CLARE IPSVM DEVM TRINVM ET VNVM SICVTI EST. Hic sequitur declaratio,seu diffinitio sexti articuli controuersiæ Græcorum,& Latinorum circa uisionem,quam sanctorum animæ à corporibus absolutæ habent de Deo diem iudicij, Græci autem negantes animas iustorum à corporibus absolutas ante diem iudicij finalem suam consequi beatitudinem,per consequens dicebant illas ante diem iudicij non uidere clarè ipsum Deum; in cuius clara uisione,& aperta, æterna uita consistit. Ioan.xvij.Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum.Latini uero è contra sicut affirmabant illorum iustorum animas in absolutione sua à corporibus mox in cęlum recipi; ita illis dari uisione perfrui diuinitatis; super qua controuersia matura,& diligenti habita discussione tandem operante Deo,concordi omnium tã Græcorum,quàm Latinorum uoluntate,& assensu facta est talis diffinitio in summa duas complectens partes. Primo,quòd animæ iustorum,de quibus in pręsenti articulo habitum est statim cum a corporibus absoluuntur uident clare,& sicuti est,Deum uerum trinum,& unum. Secundo,quod quidam perfectius al js uident pro suorum meritorum diuersitate. Cuius diffi itionis ueritas clarissima ostenditur; Primo ex proximè dictis in præcedenti articulo; Cum enim ex ibidem inductis,manifestum sit animas iustorum immediatè, cum absoluuntur à corporibus præmium,siue mercedem consequi beatitudinis,& ipsa beatitudo consistat in clara & aperta Dei u.sione secundum illud Ioan.xiiij. Qui diligit me diligetur à patre meo,& ego diligam eum & manifestabo ei me ipsum,ubi glo.Augustini dicit, hæc uisio erit merces fidei, clarissimum est animas iustorũ post s. parationem à corporib.is uidere Deũ clara,& aperta uisione. INTVERI CLARE, idest non per speculũ in ænigmate,aut per imagines,siue similitudines aliquas.quibus uidetur in hac uita,sed facie ad faciem. Post hanc enim uitam,ut ait August. lib.lxxxiij. quæstionũ; auferuntur omnia uelamenta,idest similitudines creaturæ ut Deum facie ad faciem uideamus prima ad Corinth.xiij.Videmus nũc per speculum in ænigmate,idest obscure,tunc autem facie ad faciem, glo j.manifestè ad similitudinem uultu recto se intuentium. IPSVM DEVM TRINVM ET VNVM, contra errorem dicentium beatitudinem,gloriam,siue felicitatem

Gregor.

vj. Artic.

August.

August.

ultimam hominum non consistere in uisione ipsius Dei, sed alicuius alterius entitatis, quæ ab ipsa diuinitatis essentia realiter sit distincta, quam Græci energiam, siue actum, siue fulgorem uocant; Contra quos ac ita dicẽtes, præter plurima, quæ parum ante commemorata sunt est illud Hieremiæ. ix. ubi ex persona Dei dicitur; In hoc glorietur qui gloriatur scire & nosse me, Ecce quod ultima hominis gloria in uisione Dei dicitur cósistere; ratio etiam hoc sic demonstrat, perfecta hominis beatitudo non consistit in eo quod est perfectio intellectus secundum alicuius participationem, sed in eo quod est per essentiam tale, Manifestum est autem quod unumquodq; in tantum est perfectio alicuius potentiæ, in quantum ad ipsum pertinet ratio obiecti illius potentiæ, proprium autem intellectus obiectum est uerum, quodcunq; ergo habet ueritatem participatam contemplatum non facit intellectũ perfectum ultima perfectione cum eadem sit dispositio rerum in esse, sicut in ueritate, ut dicitur secundo Metha. Cum autem solus Deus trinus & unus sit ueritas per essentiam, sola illius contemplatio, siue uisio facit hominem perfecte beatum. Præterea sic beatitudo est bonum perfectum quod totaliter quietat appetitum; alioquin non esset ultimus finis si adhuc restaret aliquid

Augúst. appetendum; hinc dicit August. in libro de moribus Ecclesiæ, quod beata uita est cum id quod optimum est habetur; obiectum autem uoluntatis est uniuersale bonum, sicut obiectum intellectus uniuersale uerum, ergo nihil potest quietare uolũtatem hominis nisi bonum uniuersale, quod in solo Deo trino & uno reperitur secundum illud prophetæ, qui replet in bonis desiderium tuum, ergo in solo ipso Deo trino & uno consistit ipsa hominis beatitu

August. do uera, unde August. in lib. lxxxiij. quæstionum, Beata uita est amor & perfecta notitia trinitatis; ipsa enim est solum bonum, & ineffabile gaudium, serena lętitia, purum, perfectum, & infinitum oblectamentum. SICVTI EST, idest per essentiam, prima Ioan. iij. Cum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est, glo. non per speculum ut modo; in quo loco eliditur error dicẽtium non posse uideri Deum per essentiam ab intellectu creato, sed uideri in theorijs, & theopharijs, theophanias lumina respersa in creaturis appellant per modum uestigij, uel imaginis, theorias autem lumina intellectualia, siue fulgores quosdam à Deo descendentes, & incircunscriptum lumen quod Deus est inquantum possibile est, manifestantes quod manifesta ratione erroneum esse ostenditur, quia cum ultima hominis beatitudo in altissima eius operatione consistat, quæ est operatio intellectus secun-

Philoso. dum philosophum primo Ethic. cum sit id quod supremum est in natura rationali, si nunquàm Dei essentiam uidere potest intellectus creatus, uel nunquàm beatitudinem obtinebit, uel in alio eius beatitudo consistit, quàm in Deo, quorum utrunque est alienum à fide. Præterea cum ultimus finis hominis humanæ conditionis sit ipsa fœlicitas, ut ex dictis patet, sola illa uisio Dei est essentialiter ipsa fœlicitas, qua habita non restat aliquid aliud desiderandum, nec quærendum, sed sola talis est cognitio, siue uisio Dei per essentiam, cum sola talis quietet perfecte desideriũ creati intellectus, utpote per quã intellectus creatus peruenit ad essentiam primę causæ efficientis, exem

August. plaris, & finalis omnium rerum, quæ Deus est, hinc August. viij. de Trini. dicit, Nec quæremus aliud cum ad illius contemplationẽ perueniemus; & propheta ait, Satiabor cum apparuerit gloria tua, psal. xvj. ergo necessario dicendum est, quod à beatis Deus per essentiam uideatur. Non potest autem

dici,

dici,quod talis uisio Dei per essentiam non sit possibilis intellectui creato; primo quia naturale desiderium,quod impossibile est esse frustra, creatæ intelligentiæ est uidere Deũ per essentiam,cum desiderium insit omnibus hominibus cognoscendi causas eorum quæ uidentur, & maxime primam causam,cum iuxta philosophi sententiam,tunc nos aliquid scit arbitramur cum causam primam cognoscimus; unde Aristot.& Auer. professi sunt quod intelligibile, quod omnis homo natura desiderat, intellectus diuinus est; eo quod sicut est causa omnis rei, ita lumen est faciens intelligibile quidquid intell.gitur. Secundo quia sanctorum desiderium, quod impossibile est esse nisi possibilium cum solum tale sit rationabile,desiderium est uidendi Deum per essentiam; ait enim sanctus uir Moyses Exod.xxxiij.ostende mihi gloriã tuam; & propheta.s.Dauid inquit in psal. Ostende faciem tuam & salui erimus. Tertio,quia uisio Dei sanctis per essentiam promittitur ex diuinis scripturis,prima ad Corinth xiij. uidemus nunc per speculum,tunc facie ad faciem,& Io.xiiij.Qui diligit me diligetur à patre meo,& ego diligam eum,& manifestabo ei me ipsum. Sed arguitur contra declarationem, & diffinitionem prædictam ex illo Ioan. primo,Deum nemo uidit unquàm,quod exponens beatus Chrysost. dicit,nec ipsę cęlestes essentiæ ipsa dico Cherubin & Seraphin ipsum Deum ut est unquàm uidere potuerunt. Respondetur quod auctoritas illa Ioannis tripliciter exponi potest,ut patet per Augustinum in libro de uidendo Deum, uno modo ut excludatur uisio corporalis, quia nemo uidit, uel uisurus est Deum in essentia sua, Vnde Hieronymus, Nõ solum diuinitatem patris,sed neq; filii,nec spiritus sancti oculi carnis possunt aspicere,sed oculi mentis de quibus dicitur, Beati mundo corde quoniam ipsi Deum uidebunt; alio modo,ut excludatur intellectualis uisio per essentiam ab his qui in ista mortali uiuunt carne, secundum illud Num.xxxij. Non uidebit me homo & uiuet, glo. quàm diu hic mortaliter uiuitur per quasdam imagines Deus potest uideri,sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest; alio modo ut excludatur uisio comprehensionis ab intellectu creato, secundum illud Hieremiæ.xxxij. Fortissime,magne,potens, dominus exercituum nomen tibi,magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu; & Damascen. primo lib. quoniam incomprehensibilis est Dei substãtia,his qui diuine credunt scripturæ,non dubium est; & de hac uisione comprehensiua loquitur beatus Chrisost. in auctoritate inducta cum dicit, Quod neque cœlestes essentiæ Deum ut est unquàm uidere potuerunt, & quod de uisione comprehensiua loquatur ipse ex sequentibus ita declarat,unde subdit: notitiam hic dicit Euange. Certissimam considerationem & comprehensionem tantam, quantam habet pater de filio. Et ad hanc intelligentiam resoluenda sunt omnes similes auctoritates sanctorum patrũ,quæ dicere uidentur quod Deus sit inuisibilis & huiusmodi. PRO MERITORVM TAMEN DIVERSITATE ALIVM ALIO PERFECTIVS. Ista est secunda pars articuli; In regno enim cœlesti præmiorum multæ sunt differentiæ; unde Dominus ait, Ioan.xiiij. In domo patris mei mansiones multæ sunt. glo. interlinearis August. diuersa præmia meritorum: In quo eliditur error dicentium, in futura uita omnia præmia,& pœnas esse æquales; Cum enim diuina iustitia illud exigat,quod ad æqualitatem in rebus seruandam pro culpis pœnæ reddantur, oportet,si est gradus in uirtuosis actibus,& in ipsis peccatis,quod sit etiam gradus præmiorum,& pœnarum,alias non seruaretur æqualitas si non

Aristot.& Auer.

Chrysost.

August.

Hierony.

Damasce.

Chrysost.

August.

plus peccanti maior pœna, aut melius agenti maius præmiũ redderetur contra illud, quia mensurã mensi fueritis remetietur uobis Math. vij Sunt ergo multæ differentiæ præmiorum in beatis; unde Apostolus prima ad Corint. xv. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas stellarum, Stella enim differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum, glo. sicut ista cum unius naturę sint, diuersę tamẽ sunt claritatis, sic & homines cum sint unius generis, dissimilis tamen gloriæ erunt. Sed considerandum, quod hæc differentia graduum uisionis in sanctis non est accipienda ex parte diuinæ essentiæ, quæ simplicissima est, ex cuius uisione omnes sancti beatificantur, ex parte luminis gloriæ per quod intellectus beatus eleuatur ad uidendũ diuinam essentiam, ut in cap. ad nostrũ. extra de hære. in cle. ita quod intellectus plus participans de lumine gloriæ perfectius Deum uidebit, plus autem participabit de lumine gloriæ qui plus habet de claritate, quæ quanto in aliquo erit perfectior, tanto habentem reddit capaciorem diuinæ claritatis, Math. xxv. Dedit unicuiq; secundum propriam uirtutem; sed uidetur quod locus iste contradicat ei quod dictum est parum ante, quod sancti uideant in gloria Deum sicuti est; Cum enim Deus uno modo sit, uidetur quod ab omnibus uno modo uideatur. non ergo perfectius ab uno, quàm ab alio. Respondetur quod cum dicitur, quod uidebimus Deum sicuti est hoc aduerbium sicuti determinat modum uisionis ex parte rei uisæ, ut sit sensus, uidebimus eum ita esse sicuti est, quia ipsum esse eius uidebimus quod est eius essentia: Non autem determinat modum uisionis ex parte uidẽtis, ut sit sensus, quod ita erit perfectus modus uidendi unius cuiusq; sancti, sicut perfectus est modus essendi ipsius Dei, hoc enim esset comprehendere Deum quod est impossibile. Et ita patet quod argumentum non procedit, licet enim Deus uno modo sit, & unum & idem simplicissimum, & incommutabilissimum sit esse diuinum quod ab omnibus uidetur nihilominus sunt in hoc uisionis genere uarij gradus perfectionis.

Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedunt descendere mox in infernum pœnis tamen disparibus puniẽdas.

HIc ponitur declaratio, & diffinitio septimi articuli controuersiæ Græcorum & Latinorum circa perditorum pœnas. Latini dicebant, sicut & dicunt, illorum animas statim cum à corporibus absoluuntur ad infernum descendere, & sempiternis ignibus subdi, Græci uero asserebant illos ante corporum resumptionem, & per consequens ante diem iudicij nulla huiusmodi sensibilia pati tormenta, sed solo futurorum tormentorum timore torqueri. super quo habita matura, & graui discussione, tandem omnipotentis Dei benedictione unanimi omnium tam Græcorum, quàm Latinorum uoluntate, & assensu diffinitum est, animas illorũ qui in actuali mortali, aut solo originali decedunt mox in infernum descendere pœnis, tamen disparibus puniendas. Veritas tamen huius diffinitionis, licet ex prædictis nobis reddatur clarissima, nihilominus ostenditur ex eo, quod sicut in corporibus est grauitas, uel leuitas qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum, ita etiam in animabus meritum, uel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmium, uel ad pœnam, quæ sunt fines actionum ipsarum;

Vnde

Vnde sicut corpora per grauitatem statim feruntur in locum suum nisi prohibeantur, ita animæ statim soluto uinculo carnis, per quod in statu uitæ detinebantur, statim præmium consequuntur, uel pęnam, nisi aliquid impediat, sicut interdum impedit consecutioné præmij, aut ueniale peccatum, aut reatus pœnæ, quæ prius in Purgatorio purgari necesse est; ex supradictis ostenditur etiam auctoritate quo ad illos qui in actuali mortali peccato decedunt ex illo Iob. xxj. ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descẽdunt. & ex illo Luc. xvj. ubi de diuite Epulone sic dicitur, quod mortuus est diues & sepultus est in inferno, de pœna eius uero sequitur; crucior in hac flãma; Non potest autem dici, quod id quod hic dicitur de Lazaro, & de diuite isto damnato parabola fuerit, & non rei ueritas; primo quia in toto isto capitulo nulla mentio fit quod Christus parabolicè fuerit locutus; secũdo quia ibi nomen pauperis exprimitur, parabola autem dicitur ubi exemplum ponitur & nomina tacentur; Qua ratione dicit Ambrosi super Luc. quod narratio magis est quàm parabola, quoniam etiam nomen exprimitur; tertio hoc patet testimonijs sanctorum patrum tam Græcorũ, quàm Latinorum, quorum sententiæ in expositione huius Euangelij manifestè ostendunt hanc non con fictam parabolam esse, sed rem ueram gestam extitisse. Vnde Chrisost. super illo uerbo mortuus est diues, dicit sic; mortuus est quidem tunc corpore, sed erat illi antea mortua anima, nihil enim agebat ex operibus animæ, Nam totus feruor eius qui prouenit ex dilectione proximi expirauerat, & erat corpore defuncto defunctior. Item idem super uerbo illo, & ipse clamans dixit, Pater Abraham &c. dicit sic; magnæ pœnæ magnam uocem reddebãt, Pater Abraham miserere mei; frustra agis pœnitentiam in loco ubi non est pœnitentiæ locus, Tormenta te cogunt, non affectus. Item Basilius, Condignum autem præmium redditur diuiti illi, ignis, & infernalis pœna, & lingua arefacta; uice liræ sonantis gemitus, uice potus desiderium stillæ; uice ambitus incessantis peruigil uermis. Item hic idem beatus Gregorius, qui hanc ueritatem Euangelij, lib. quarto Dialogorum ostendens ita concludit, dum ergo peccatorem diuitem ueritas in ignibus prohibet, quis iam sapiens reproborum animas teneri ignibus negat? Supersedemus ab ulteriori declaratione præsentis partis, quia rationes superius inductæ in declaratione ueritatis quinti articuli faciunt ad confirmationem huius ueritatis. Vnde Gregorius quarto Dialogorum, Si esse sanctorum animas in cœlo sacramẽti eloquij attestatione credidisti, oportet ut per omnia esse credas animas iniquorum in inferno, quia ex retributione iustitiæ æternæ, ex qua iam iusti gloriãtur, necesse est ut per omnia iniusti crucientur; nam sicut illos beatitudo lętificat, ita credi necesse est, ꝙ à die exitus sui ignis reprobos exurat. Quantum uero ad illos qui in solo originali peccato decedunt ueritas præsentis articuli etiam clarissima redditur ex illo Io. tertio, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, Aqua generalitate neq; sexum nec ætatem excludit, ut in cap. maiores, extra de bapt. & eius effectu; de quo August. de Fide ad Petrum, regula. xxij & in cap. firmissime. de conse. dist. x. firmissime tene, & nullatenus dubites non solum homines ratione utentes, uerum etiam paruulos, qui siue in uteris matrum uiuere incipiunt & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, de hoc seculo transeunt ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, quia & si peccatum propriç actionis

Ambrosi.

Chrysost.

Basilius.

Gregor.

Idem.

August.

nullum habent, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt, & ita patet ueritas articuli, quoad eius ambas partes. Qui in actuali mortali. Duplex in genere distinguitur peccatum, uidelicet, actuale, & originale, tam à Magistro sententiarum in secundo, distin.xxx. quàm à Gratiano de pœ.dist.quarta, quasi per totum, & in cap. firmissime, parum ante inducto de consec.dist.x.& extra de bapt.& eius effectu, cap.maiores, Peccatum uero actuale quod in actu proprio illius personæ in qua est consistere dicitur, Diuiditur in mortale & ueniale in secundo sententiarum di.xliij.& de pœnitentia, dist.v.cap.medicina.§.tres sunt; Mortale uero dicitur per quod homo mortem meretur æternam; Veniale autem quod hominem usque in reatum perpetuæ mortis non grauat, uerum tamen pœnam meretur, sed facile indulgetur in secundo sententiarum, dist. xlij. cap primo, & in decre. dist.lv.§.criminis, & cap.qualiter, VEL IN SOLO ORIGINALI. Originale peccatum, quod origine trahitur in omnibus qui per concubitum uiri & mulieris concipiuntur, ut ait Augu. in supra commemorato c. firmissime, Varie descriptum legimus à sanctis Doctoribus; dicitur enim fomes peccati, idest concupiscentia, uel concupiscibilitas, quę dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis, ut in secundo sententiarum, dist.xxx.& in decreto. xv. q.j §.itaq;. Anselmus uero in libro de Conceptu uirginali, cap.xxvij.dicit illud esse carentiam, siue nuditatem originalis iustitiæ; Verum pro cōcordantia istorum iuxta sanctum Thom. & alios Doctores præcipuos est considerandum, quod in quolibet peccato est inuenire aliquid quasi formale, & aliquid materiale. Si enim consideremus peccatum actuale ipsa substantia actus deordinati materialiter in peccato se habet: sed deordinatio à fine, formale in peccato est, quia ex hoc præcipuè ratione mali habet; unde dicitur quod conuersio ad bonum commutabile est ibi, sicut materiale, Auersio à bono incommutabili est, sicut formale, ita est in peccato originali; Ad uidendum autem quid materiale sit, & quid formale in eo, iuxta sententiam sancti Tho. in prima parte, secundæ.q.lxxxij.artic.tertio, est notandum, quod unumquodq; habet speciem à sua forma; species autē peccati originalis sumitur ex causa sua, quare oportet quod illud quod est formale in originali peccato accipiatur ex parte causæ peccati originalis; oppositorum autem oppositæ sunt causæ; est ergo attendenda causa originalis peccati ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur, Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est quod uoluntas hominis erat Deo subiecta, quæ quidē subiectio primo & principaliter erat per uoluntatem, cuius est mouere omnes alias uires in finem; unde ex auersione uolūtatis à Deo secuta est inordinatio in omnibus alijs uiribus animę. Sic ergo priuatio originalis iustitiæ per quam uoluntas subdebatur Deo est formale originalis peccatis; omnis autem alia inordinatio uirium animæ se habet in peccato originali, sicut quoddam materiale, quæ quidem inordinatio communi nomine potest dici concupiscentia; & ita peccatum originale materialiter est concupiscentia formaliter uero defectus originalis iustitiæ debitæ inesse. IN INFERNVM, dicitur autem infernus ab infra eo quod infra sit sub terris, cum legamus de Dathan & Abyron Nume. xvj. quod aperuit se terra & deglutiuit eos descenderuntq; uiui ad inferos, cui interpretationi ratio ipsa concordat; Sicut enim damnatorum status differt perfecta distantia à statu beatorum; ita locus à loco: unde sicut statui beatorum

August.

Ansel.

Thomas.

Idem.

rum

rum debetur locus supremus, ita statui miseriæ locus infimus etiam secundum corpus; dicit autem Hierony. super Ionam prophetam, quod infernus sit in medio terræ, quomodo cor in medio animalis: habet nihilominus diuersa receptacula, unde sanctus Thom. in tertio sententiarum, dist. xxij. distinguit quadruplicem infernum. Vnus est infernus damnatorũ, in quo sunt tenebræ, & quantum ad carentiam diuinæ uisionis, & quantum ad carentiam gratiæ & est ibi pœna sensibilis, & hic est infernus locus damnatorum, & in istum locum dicit præsens diffinitio descendere eos, qui in actuali mortali peccato ab ista uita decedunt. Alius est infernus supra istum in quo sunt tenebræ, & propter carentiam diuinæ uisionis, & propter carentiam gratiæ, sed non est tibi pœna sensibilis, & dicitur Limbus puerorum, & in istum intelliguntur descendere qui in solo originali peccato ab ista uita recedunt. Tertius infernus super hunc est, in quo sunt tenebræ quantum ad carentiam diuinæ uisionis, sed non quantum ad carentiam gratiæ, sed est ibi pœna sensus, & dicitur Purgatorium. Alius magis supra, est in quo sunt tanebræ quantum ad carentiam diuinæ uisionis, sed non quantum ad carentiam gratiæ, nec est ibi pœna sensibilis, & hic est Limbus sanctorum Patrum. POENIS TAMEN DISPARIBVS, pro disparitate, scilicet, & diuersitate peccatorum, qui enim in peccato mortali actuali decedunt cum pœna damni, quæ dicitur carentia diuinæ uisionis, affliguntur etiã pœnis sensibilibus ignis, & aliorum supplitiorum, secundum illud psal.x. Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum &c. Quibus dicitur Math. xxv. Ite maledicti in ignem æternum. Qui enim in solo originali peccato decedunt nõ patiuntur pœnam aliquam sensibilem, sed solam pœnam damni, uidelicet carentiam diuinæ uisionis; unde in cap. maiores, extra de bapt. & eius effectu dicitur: pœna originalis peccati est carentia uisionis Dei; actualis uero peccati pœna, gehennæ perpetuæ cruciatus: & huius ratio est, quia acerbitas pœnæ sensibilis declarationi culpæ respondet, secundum illud Apoc. xviij. quãtum glorificauit se, & in delitijs fuit tantum date illi tormentum; In peccato autem originali non est aliqua delectatio, sicut nec operatio. delectatio enim operationem sequitur, ut dicitur. x. Ethico. quare dicit beatus Augustinus in de Baptismo paruulorum, quod mitissima pœna eorum erit, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt, ut in capit. de generante, de consec. dist. iiij. Non esset autem pœna istorum mitissima si sensibili torquerentur, cum pœna ignis inferni grauissima sit. Sed contra hoc uidetur esse cap. firmissime, ubi dicitur, firmissime tene, & nullatenus dubites paruulos, qui sine sacramẽto baptismatis de hoc seculo transierunt ignis æterni supplicio sempiterno puniendos. Præterea idem August. in Pronosticon. dicit quod paruuli decedentes, sine baptismo experientur gehennam. Gehenna autem pœnam sensus dicere uidetur. Ad ista respondetur iuxta sanctum Thom. in quæstionibus de malo, quòd nomine supplicij, gehennæ, cruciatus, aut tormenti, uel si quid simile in dictis sanctorum inueniatur dictum quò paruuli sine baptismo decedentes patiantur, large accipiendum est pro pœna, unde ponitur species pro genere; Et accipit ita glo. decreti, in ca. firmissimè: unde super uerbo, igne, exponit, idest pœnam; dicit enim sanctus Thom. in secundo sententiarum respondens ad hoc argumentum, quod nomine ignis frequenter in scriptura quælibet pœna significari cõsueuit. Ideo autem sancti (dicit beatus Thom.) tali modo loquendi usi sunt, ut detesta-

Hierony. Thomas. Ethic. August. August. Thomas Idem. Idem.

bilem redderent errorem pelagianorum,qui asserebant in paruulis nullum peccatum esse,nec eis aliquam pœnam deberi. Albertus uero magnus in secunda parte summæ suæ respondens ad illud Math.xxv. Ite maledicti in ignẽ æternum,dicit,quod paruuli sine baptismo decedentes dicuntur esse in igne non ratione adustionis,quæ est in igne, scilicet, quod sentiant adustionem, sed ratione tenebrositatis loci infernalis qui tenebrosus esse dicitur : unde August. de baptismo paruulorum,ut in cap. nulla,de consec. dist.quarta, inquit. Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus,quia infantes si per sacramentum,quod ad hoc diuinitus est institutum in credentium numerum non transeant,in tenebris manent. Est præterea inter ipsos qui in mortali actuali peccato decedunt pro diuersitate peccatorum, diuersitas pœnarum, quia ut dicitur Deuter xxv. pro mensura peccati erit plagarum modus,unde beatus Gregorius quarto Dialogorum inquit,unus est gehennæ ignis,sed non uno modo cruciat peccatores uniuscuiusq; quantum exigit culpa tantum illic sentietur pœna ; nam sicut in isto mũdo sub uno sole multi consistunt nec tamen eiusdem solis ardorem equaliter sentiunt quia alius plus ęstuat,atque alius minus. Ita hic in uno igne non est unus modus incendij,quia quod hic diuersitas corporum hoc illic agit diuersitas peccatorum ut & ignem non dissimilem habeant,& in eosdem singulos dissimiliter exurat. Si uero quæratur an sit aliqua disparitas, siue differentia in pœna ipsa quam patiuntur paruuli sine baptismo discedentes; Respondendum uidetur quod nõ quia omnes una,& eadẽ,& equali pœna puniuntur, uidelicet,carentia diuinæ uisionis quia culpa originalis,cui respondet prædicta pœna,secundum quod per se naturam respicit procul dubio ęqualiter in omnibus talibus inuenitur, ut ait sanctus Tho.

(Margin: Albertus. — August. — Gregor. — Thomas.)

Item diffinimus Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in uniuersum orbem tenere primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & uerum Christi Vicarium totius Ecclesiæ, & caput omnium Christianorum patrem, atque Doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi uniuersalem Ecclesiam à domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse,quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.

HIc ponit octauus articulus controuersiæ, & discordiæ inter Latinos, & Græcos circa auctoritatem Romani Pontificis. Græci enim negabant Romanum pontificem uniuersalis Ecclesiæ habere primatum, & principem,ac patrem esse cæterorum omnium pontificum, solum illi dantes primum locum inter cæteros Patriarchas, absque quacunque superioritate prælationis. Latini uero è conuersio Romanum pontificem dicebant sicut semper affirmarunt,primatum,& prelationem habere uniuersalis Ecclesiæ,& caput, & patrem esse cunctorum fidelium. Super quo articulo prouido,& matura habita ueritatis discussione,dante illo à quo cuncta bona proce-

procedunt, Græcis & Latinis unanimiter consentientibus uniuersa synodo approbante facta est prædicta diffinitio,& diuiditur in duas partes; in prima ponitur diffinitio ipsius articuli; in secunda inducitur confirmatio testimonio ex gestis uniuersalium Conciliorum,& sacrorum Canonum reuerentia; secunda ibi, QVEMADMODVM ETIAM &c. Prima in septem, secundum septem partes cōtentas in diffinitione; in prima declaratur Romanum pontificem primatum habere in uniuersum orbem; in secunda successorem esse beati Petri; in tertia uerum esse Christi Vicarium; in quarta caput esse totius Ecclesiæ; in quinta omnium christianorum patrem existere; in sexta Doctorem omnium fidelium esse; in septima plenitudinem potestatis regendi,pascendi,& gubernandi uniuersalem Ecclesiam à domino Iesu Christo suscepisse, singula loca patent, uerum, quia principatus Romani pontifi. hoc in loco diffinitus præsupponit ecclesiæ regimen ita à Christo institutum,ut unus toti christianæ religionis præsideat multitudini,antequàm ad declarationem præsentis articuli accedamus institutionem hanc Christi paucis, & breuibus conuenientissimam ostendamus; Primo quidem, quia naturalior est principatus unius in multos quàm possit esse multorum in unum. natura enim,principiorum amat singularitatem,ut ait beatus August. primo de Nuptijs & concupiscentia; Hinc Aristoteles probans unitatem primi principij.xij. Methaphy. ait,Entia nolunt male disponi,neque bona pluralitas principatuum,unus ergo princeps; in apibus etiam unus est princeps, & grues unam sequuntur ordine litterato,ait beatus Gregor.in cap.in apibus.vij.q j. secundo, quia inter species regiminis humanarum ciuilitatum nobilior, & præstantior est species regalis regiminis,in qua summa potestatis, & pincipatus auctoritas est,apud unum,ut.iij.Politicorum Aristo.docet tertio,quia huiusmodi regiminis dispositio magis assimilatur diuino regimini, in quo unus Deus toti mundo præsidet omnium gubernator & rector, Ecclesiastici primo,Vnus est altissimus creator omnium. Quarto quia in triumphante Ecclesia,à qua ecclesia militans exemplariter descendit,Apoc.ultimo,Vnus supremus Hierarcha est cunctis ordinibus præsidens in quem omnis Hierarchia consummatur,ut diuinus ostendit,Dionysius.v.cap Ecclesiæ Hierarchiæ. Quinto,quia in lege ueteri quæ figura nouæ legis fuit unus summus sacerdos diuina dispositione fuit institutus, cui cæteri omnes parere deberent. Sexto quia uno toti Ecclesiæ præsidente nulli dubium quod unitas fidei,per quam Ecclesia maxime una dicitur melius conseruatur,de qua Apostol. prima ad Corint. primo, Idipsum dicatis omnes & non sint in uobis schismata; Qua institutionis diuinæ conuenientia unius supremi principis, & pastoris in tota Ecclesia iam illustrata,aperiamus consequenter quod huiusmodi unus,& uniuersalis princeps rector,& pastor in tota republica Christiana sit Romanus pont. partes singulas præsentis articuli diffiniti congruis declarationibus percurrentes. Quòd uero Apostolica Sedes, siue Romanus pontifex primatum habeat in uniuersum orbem,ut prima pars articuli dicit,licet ex multis sacræ scripturæ locis secundum sanctorum Patrum, & Doctorum sententias,& expositiones manifestum haberi possit, breuitatis tamen gratia,ex solis duobus illud ostendamus; & primo quidem clarissimum est ex illo Math.xvj.Quod dominus specialiter loquitur Petro dicēs,Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. quia licet alij Apostoli etiam claues acceperint,ex hoc tamen ꝙ Christus(à quo cum sit Dei sapien

August.
Aristo.
Gregor.
Aristo.
Diony.

tia nihil frustra dictum, aut factum putandum est.) ita præ cæteris Petro specialiter de clauibus loquitur apertissime datur intelligi, quod primatus, & principatus iudiciariæ potestatis super cæteras omnes Petro donatus fuerat. Quod testimonijs sanctorum Patrum, tam Grecorum, quàm Latinorum

Anacle. tractantium hunc locum Euangelicum apertum habemus. Sãctus enim Anacletus.iiij. à sancto Petro, & Grecus natione in Decretis suis in cap. sacrosancta, distin. xxij. ita dicit, Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso domino Saluatore primatum obtinuit; sicut beato Petro Apostolo dicit; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam & reliqua, & infra; inter beatos Apostolos quædam fuit discretio potestatis, & licet omnes essent Apostoli Petro tamen concessum est à domino

Chrysost. ut reliquis omnibus præesset Apostolis. Item beatus Chrisost. natione Grecus super Math. hunc locum exponens ita loquitur, Vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsam de ipso intelligentiam; hæc enim ei se promittit daturum, quæ sunt propria Dei solius, scilicet peccata soluere, & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum & tentationum procel-

Thomas. las. Et iterum ut inducit sanctus Thom. in tractatu Græcorum, super Math. ita loquitur, Filius quæ patris est, & ipsius filij potestatem Petro ubiq; terrarum concessit, & homini mortali omnium, quæ in cœlo sunt dedit auctoritatem dando ei claues ad hoc ut Ecclesiam ubiq; terrarum amplificet. Item

Cyrillus. sanctus Cyrillus Græcus in libro Thesaurorum exponens hãc auctoritatem ita loquitur, ut deducitur in glo. continua, secundum hanc autẽ domini promissionem, Ecclesie Apostolica Petri ab omni seductione, & hæretica circũuentione immaculata manet super omnes præpositos, & Episcopos, & super omnes primates Ecclesiarum, & populorum in suis pontificibus, in fide plenissima & auctoritate Petri. Item in testimonium huius uniuersalis prima-

Anast. tus Anastasius Patriarcha Græcus scribens Felici Papæ, ut in cap. fuit. ix. q. tertia, ita dicit, fuit semper uestra Apostolicæ Sedis licentia iniustè damnatos, uel excommunicatos potestatiuè sua auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerunt, aut excõmunicauerunt Apostolico punire priuilegio, sicut etiam nostris, & antiquioribus nouimus factum temporibus. Testimonia sanctorum Patrum Latinorum, tam per glo. & expositiones canonis, & sermonis, quàm per decretum, & decretales disper-

Clemens papa. sa plura sunt, de quibus pauca afferamus. Dicit enim beatissimus Clemens Papa in cap. in illis. lxxx. dist. ꝙ inter ipsos Apostolos non fuit par institutio,

August. sed unus præfuit omnibus. Item beatus August. in Epist. ad Glorium & Eleusium grammaticos dicit; ꝙ in Romana Ecclesia Apostolicæ cathedræ sem-

Leo pp̃. per uiguit principatus. Item sanctissimus Leo Papa in sermone tertio ordinationis suæ; de toto mundo unus Petrus eligitur, qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus Apostolis, cunctisq; Ecclesiæ patribus præponatur, & infra; propter quod dicitur beato Petro, Tibi dabo claues &c. Transiuit quidem in alios Apostolos uis potestatis istius, & ad omnes Ecclesię principes decreti huius constitutio commeauit, sed non frustra uni commendatur quod omnibus intimatur, Petro.n. ideo hoc singulariter creditur, quia

Iulius pp̃. cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur. Item Iulius Papa, ut in cap. nolite errare, dist. xj. dicit, quod in apostolica Sede dominus totius Ec-

Gregor. clesiæ principatum posuit. Item beatus Gregor. Ioanni Subdiacono scribẽs in cap. quanto, dist. lxiij. inquit, Apostolica Sedes auctoritate cunctis præla-

ta

ta constat ecclesijs. Item multa alia ad hoc pertranseo testimonia, sicut Origenis, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Bedæ, & Rabani, & multorum summorum pontificum. Præterea secundo primatus, & principatus Romani pontificis ostenditur apertissimè ex illo, Ioan. ultimo, ubi Christus inquit Petro; Pasce oues meas, idest loco mei, ut exposuit Chrysost. Præpositus esto, & caput fratrum tuorum; super quo uerbo Theophil. ut habetur in glo. continua inquit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendauit, & Chrysost. super Actus Apostolorum dicit; Petrus à filio super omnes qui filij sunt potestatem accepit; non ut Moyses in gente una, sed in uniuerso orbe dicente domino ipsi Petro, Pasce oues meas, Inter oues istas, & illas nō distinguens, sed uniuersas oues eius curæ commendauit. Præterea fœlicis recordationis Papa Adrianus in epistola transmissa Athanasio Patriarchæ Constantinopolitano inquit, inter cætera, sedes beati Petri in omnem terrarum orbem primatum tenēs refulget, & caput omnium Ecclesiarum Christi consistit. Præterea quod in uniuersum orbem beatus Petrus habuerit principatum uniuersa Ecclesia profitetur, quæ in eius solemnitate sibi à Christo dictum illud commemorat; Simon Petre antequàm de naui uocarem te noui te, & super plebem meam constitui te. Hinc est quod Constantinus Imperator fide Christi illuminatus hanc de Apostolicæ Sedis, & Romani pontificis principatu diuinam dispositionem intelligens, & deuotè amplectens per modum executionis diuinæ instituit quarto die sui baptismatis, ut in toto orbe Romanum pontificem cæteri pontifices, & sacerdotes ita caput habeant, sicut iudices reges, & ꝙ principatum teneat, tam super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam quàm super omnes in uniuerso orbe terrarum Dei Ecclesias, decernens ut pontifex qui pro tempore ipsius Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus, & totius mundi existat, & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, uel fidem christianorum, uel ad stabilitatem procuranda fuerint disponantur in cap. Constantinus, dist. xcv. Quòd autem Romanus pontifex successor sit beati Petri principis Apostolorum in eadem plenitudine auctoritatis, & amplitudine principatus, ut secunda pars articuli præfatæ diffinitionis dicit, patet, quia cum potestas huiusmodi data fuit Petro à Christo ad ędificationem Ecclesiæ, tam diu oportet hanc potestatem perpetuari, quàm diu necesse est Ecclesiam ædificari; Hoc autem necesse fuit post mortem Petri, usque ad finem seculi. Sic ergo data est potestas Petro, ut in alios post eum, qui in eius cathedra sederent diffunderetur, & deriuaretur. Ait enim dominus Math. ult. Ego autem uobiscum sum usque ad consumationem seculi. Quare beatus Cyrillus Hierosolymitanus Patriarcha ex persona Christi Petro loquens dicit, Tu cum fine, ego sine fine cum omnibus quos tuo loco ponam plenè & perfectè sacro & auctoritate cum eis ero, sicut & sum tecum; & beatus Cyrillus Alexandrinus in libro Thesaurorum, sicut Christus accepit à patre, ut dux, sceptrum Ecclesiæ gentium ex Israel egrediēs super omnem principatum & potestatem, & super omne quodcunque, ut ei genua cuncta curuentur plenissimam potestatem, sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit. & infra; Nulli alij quàm Petro, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit; & infra, pedes Christi humanitas est ipse homo, cui tota trinitas dedit plenissimam potestatem, quam unus tum assumpsit & in unitatem personæ transuexit. ad patrem super omnem principatum, & potestatū, ut ado-

Chrysost.

Idem.

Adria. pp.

Cyrillus.

Cyrillus Alexādrinus.

rent eum omnes angeli Dei, quod totum dimisit per sacramētum & potestatem Petro, & Ecclesiæ eius. Item Innocentius Quartus ut in cap. ad apostolicum de sent & re iudi. cum Iesu Christi uices, licet immeriti, teneamus in terris, nobisq; in beati Petri persona sit dictum quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis &c. Præterea quod Romanus pontifex uerus sit Christi Vicarius Christi uices agens in terris, quemadmodum tertia pars articuli diffinitionis habet manifeste apparet ex illo Io. ult. Pasce oues meas, idest loco mei, ut exposuit Chrysost. Præpositus esto & caput fratrum tuorum, ut ipsi loco mei te assumentes, ubiq; terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirment; & beatus Cyrillus Alexan. dicit in libro Thesaurorum; quod Apostoli & Euangelistæ in Euangelijs, & Epistolis affirmarunt in omni doctrina Petrum esse loco domini, & eius Ecclesiā ei dantes locum in omni capitulo, & synagoga, in omni electione & confirmatione; licet enim omnes Episcopi Christi dicantur Vicarij, secundum illud secunda ad corinth. v. Pro Christo legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos, & prima Corinth. iiij. sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei; hoc enim dicebat Apostolus de Apostolis, & per consequens de eorum successoribus qui sunt Episcopi, ut in cap. in nouo, dist. xxj. dicit sanctus Anacletus; unus tamen inter eos principalis Vicarius, & supremus est constitutus pro seruanda ecclesiæ unitate, uidelicet, Romanus pontifex. unde glo. super id Math. xvj. Tu es Petrus & super hanc petram &c. dicit specialiter potestatēm ligandi & soluendi Petro Christus concessit, ut ad unitatem nos inuitaret; ideo eum enim principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum principalem Christi haberet Vicarium; ad quem diuersa membra Ecclesiæ recurrerent si forte inter se dissentirent, quod si diuersa capita essent in Ecclesia unitatis uincula rumperentur. Amplius quòd Romanus pontifex totius Ecclesiæ caput sit, ut quarta pars articuli diffinitionis dicit, clarissimum redditur tum ex iam dictis, tum ex illo Ioan. primo, quòd Christus ait Petro; tu uocaberis Cephas. Cephas enim & si secundum unam linguam, Petrus interpretatur. secundū Græcam tamen uidetur interpretari caput. Cephali enim dicitur Græce, caput Latine, dicit beatus Isidorus, & hoc modo exponunt doctores Græci; unde beatus Anacletus natione Græcus, ut in ca. sacrosancta, dist xxij. dicit, inter Apostolos quædam fuit discretio. s. potestatis, & licet omnes essent Apostoli Petro tantum concessum est à domino, ut reliquis omnibus preesset Apostolis, & Cephas, idest caput & principium teneret Apostolatus; Ad idem est beatus Chrysost. qui exponens illud Io. ultimo, pasce oues meas ita dicit; præteriens alios Christus Petro loquitur, Eximius enim Apostolorum erat Petrus os discipulorum & uertex collegij; & beatus Dionysius in quinto cap. Ecclesiasticæ Hierarchiæ beatissimorum Petrum uerticalem nominat discipulorum. Quo circa beatus Cyrillus Alexandrinus Patriarcha ita hortatur, ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorū pontificum, à quo nostrum est quærere quid credere; & tenere debemus ipsum uenerantes, ipsum rogantes, quoniam ipsius solius est reprehendere, & corrigere, statuere, disponere, soluere, & ligare loco ipsius qui ipsum ędificauit, cui omnes iure diuino caput inclinant & primates mundi, tanquàm ipsi domino Iesu Christo obediunt. Sanctorum patrum Latinorum quasi innumera sunt huius ueritatis testimonia, de quibus solum duorum sanctorum antiquorum

[Margin notes: Chrysost. — Cyrillus. — Anacle. — κεφαλὴ — Isido. — Anacle. — Chrysost. — Dionysi. — Cyrillus.]

quorum pontificum & martyrum testimonia sufficiant, quæ eo quod eãdem cum beato Cyrillo exhortationem religiosam obedientiæ, & reuerẽtiæ apostolicæ prosequuntur magis præsenti loco fauere uidentur. Primo quidem beatus Calistus papa, & martyr omnibus Episcopis scribens, ita loquitur; Non decet à capite membra discedere, sed iuxta scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur: Nulli uero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater omnium ecclesiarum sit, à cuius nos regulis nullatenus conuenit deuiare; & sicut filius uenit facere uoluntatem patris, sic & uos uoluntatem implete uestræ matris, quæ est Ecclesia, cuius caput, ut dictum est, Romana exiltit Ecclesia, in cap. non decet, dist. xij. Secundo ad idem est beatus Marcellus papa, & martyr, qui uniuersis Episcopis per Antiochiam constitutis scribens ita dicit; Rogamus uos, fratres dilectissimi, non aliud doceatis, neque sentiatis, quàm quod à beato Apostolo Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis; Ipse enim est caput totius Ecclesiæ, cui dominus ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, in cap. rogamus. xxiiij. q. j. item huius fidei professor Iustinianus Imperator in Epistola, inter claras quæ habetur, capitu. de summa trinita. & fide cathol. Romano pontifici ita scribens; Nec enim patimur quicquid ad ecclesiarum statum pertinet qua uis manifestum, & indubitatum sit, ut non etiam uestræ innotescat sanctitati, quia caput est omnium sanctarum ecclesiarum; Cæterum quòd Romanus pontifex sit omnium christianorum pater, sicut quinta pars articuli diffinitionis dicit, manifestum est ex ipsa nominis interpretatione; Dicitur enim Papa quasi pater patrum; sicut Patriarcha summus patrum interpretatur, cap. cleros, distinct. xxj. ut possit dici omnibus fidelibus ex persona Christi de Simone Petro primo Romano pontifice, quòd Mathatias appropinquante tempore mortis dicit filijs suis de Simone filio suo; Ecce Simon frater uester, scio quod uir consilij est ipsum audite semper, & ipse uobis erit pater; quare beatus Marcellus scribens Episcopis Antiochenis dicit; Non oportet uos proprium relinquere patrem, & alios sequi, ipse est enim caput totius Ecclesiæ. Et patres in Chalcedonensi synodo circa finẽ quintæ actionis inquiunt hoc tenemus, & credimus, quod patris omnium Leonis confessio habet. Vbi considerandum est quod Romanus pontifex potest dici pater omnium Ecclesiæ pontificum quadrupliciter, ætate, honore, genitura, & cura. Ætate quidem quodammodo, quia apostolica Sedes prima est inter omnes, quæ primo apud Antiochiam fuit, & postea iubente domino Romam translata, ut in cap. rogamus. xxiiij. quæst. prima, inquit sanctus Marcellus papa. Secundo est pater honore, beatus enim Petrus fuit primus Apostolorum honore, & dignitate, & ita Romana Ecclesia suo nomine consecrata domino instituente prima est, & caput cæterarũ ait Iulius papa scribens Orientalibus Episcopis in cap. dudum. iij. q. vj. & beatus Anacletus natione Græcus in cap. sacrosancta, distinct. xxij. prima sedes, inquit, cœlesti beneficio est Romana Ecclesia, quam Petrus & Paulus suo martyrio consecrarunt. Tertio est pater genitura, primo quia primus fidei qua quisque Christiano nomine censetur fundamenta posuerit; unde dominus Petro ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam &c. super quo uerbo beatus Ambrosius, ut in cap. fidelior, distinct. 50. dicit, petra dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquàm saxum immobile totius corporis Ecclesiæ compagem, molemq; contineat, secundo quia, ut

Calistus. Iustinian. Marcel. Iulius. Anacle. Ambro.

Anacle. ait beatus Anacletus in capit. in nouo, distinct. xxj. In nouo Testamento est Christum dominum à Petro sacerdotalis incepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est dicēte domino ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram &c. tertio quia omnes Sedes alias Patriarchales, siue Metropolitanas & cæteras cuiuscunq; ordinis Ecclesias, Ecclesia Romana instituit, & fundauit, ut in cap. omnes, distinct. xxij. textus clarissimus est. Item Vigilius papa Enthero Episcopo scribens ita dicit; Nulli uel tenuiter scienti, uel pleniter sapienti dubium est, quòd Ecclesia Romana fundamētum & forma sit ecclesiarum à qua omnes ecclesias principium sumpsisse nemo recte credentium ignorat. quarto quia à Romano pontifice, siue ab apostolica Sede iurisdictionis auctoritas in omne corpus Ecclesiæ diffunditur, ut ait sanctissimus Leo papa in cap. dominus, distinct. xix. & quia patri debetur honor, & reuerentia, iuxta illud Malachiæ primo; si ergo pater ego sum ubi est honor meus? Dicebat deuotissimus Imperator Carolus, in memoriam beati Petri honoramus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem, ut quę nobis & mater sacerdotalis dignitatis esse debeat, Ecclesiasticæ magistra rationis, in cap. in memoriam, distinct. xix. Quarto modo Romanus pontifex dicitur pater omuium christianorum cura, Vnde Ioan. ultimo dictum est Petro, Pasce oues meas, glo. Chrysosto. Vniuersas oues suas Christus eius curæ commendat. Item Leo papa in Epistola quam scribit Anastasio Episcopo Tessalonicensi dicit, Sicut prædecessores mei prædecessoribus tuis, ita & ego iam dilèctioni tuæ, priorum secutus exemplum, uices mei moderaminis delegaui, ut curam quam uniuersis ecclesijs principaliter ex diuina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiuuares; & Gregorius ad Imperatorem Mauritium scribens, ita dicit; cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd uoce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius ecclesiæ cura commissa est, ipsi quidem dicitur, Petre amas me pasce oues meas. Hinc Iustinianus Imperator, ubi supra scribens beatissimo papæ Ioanni Secundo summo pontifici dicit sic; in principio reddentes honorem apostolicæ Sedi, & uestrę sanctitati quod semper nobis fuit in uoto, & est &, ut decet patres, honorantes uestram beatitudinem omnia quæ ad ecclesiarum statum pertinent, festinamus ad notitiam uestræ sanctitatis deferre. Præterea quòd Romanus pontifex Doctor, & magister omnium christianorum existat, ut sexta pars articuli diffinitionis dicit manifestum est ex illo Ioan. ultimo, Pasce oues meas; pascere autem, ut ait Alchunius in glo. est credentes in Christo ne à fide deficiant confortare quod pabulo scientiæ & doctrinæ adimpleri dignoscitur, secundum illud Hierem. tertio, Dabo uobis pastores iuxta cor meum qui pascant uos scientia & doctrina; quare beatus Chrysostomus super Ioan. dicit Christus Iacobum localiter terminat, Petrum autem totius orbis ordinat magistrū & doctorem; unde in epistola Agatonis synodica recitata in. vj. Cōcilio dicitur, quod precepto domini habet Romanus pontifex imbuere, & instruere populum christianum; & beatus Athanasius in epistola synodica quam scripsit beatissimo Felici papæ ita inter cætera dicit. Tu prophanarum hęresum atque omnium imperitorum depositor ut princeps, & Doctor, & caput omnis Orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei existis. Quare beatus Maximus in epistola Orientalibus directa, ita loquitur, Omnes fines orbis qui Deum sincere receperunt, & ubiq; terrarum catholici ueram fidem confitentes in ecclesia Roma-

Marginalia: Vigil. pp. — Leo pp. — Chrysost. — Leo pp. — Gregor. — Alchun. — Chrysost. — Agatonis — Athanasi.

Romanorum pontificum tanquàm in Solem respiciunt, & ex ipso lumine catholicæ & apostolicæ fidei recipiunt ueritatem; Nec immeritò, nam Petrus legitur primo perfectam fidem esse confessus domino reuelante Mathæ.xvj. Tu es Christus filius Dei uiui, unde & dicit ei dominus, Rogaui pro te ut nõ deficiat fides tua, hæc ille. Hinc apostolica Sedes mater & magistra fidei à sanctis patribus est appellata, ut in cap. omnes, distinct xxij. ad quam omnes maiores & difficiliores causæ iubentur referri, ut in cap. præceptis, distinct. xij. & in cap. non licuit, distinct. xvij. beatus Gregorius papa dicit; & in cap. multis beatus Pelagius, & in cap. quotiens, papa Innocen. xxiiij. q j. & hoc rationabiliter quoniam soli Petro dictum est; duc in altum, glo. Ambrosij, & habetur in cap. non turbatur. xxiiij quæst. prima, idest in profundum disputationum. ET IPSI IN BEATO PETRO. Hic ponitur ultima pars articuli de primatu, & auctoritate Romani pontificis, in qua dicitur quòd Romano pontifici in beato Petro sit à Christo data plena potestas pascendi. regendi, & gubernandi uniuersalem ecclesiam. Quæ pars luce clarius splẽdet, ex superioribus, tam ex Math. xvj. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo &c. quàm ex Ioan. ultimo; pasce oues meas; in quibus uerbis, iuxta supra assignatas maxime Græcorum patrum sententias in secũda parte huius articuli, data est Petro, & successoribus eius à Christo potestas plena pascendi, regendi, & gubernandi uniuersalem ecclesiam, ut solus Romanus pontifex uocatus sit in plenitudinem potestatis. Alij uero in partem sollicitudinis, ut in cap. decreto. ij. q. vj. & hoc quia aliorum potestas certis arctatur limitibus, potestas uero Romani pontificis extenditur & in ipsos qui super alios potestatem acceperint, ut deuotus ait Bernar. Vnde Leo papa in epistola, quam Anastasio episcopo Thessalonicẽ. scribit ita dicit; uices enim nostras ita tuæ credimus charitati, ut in partem sis uocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. IPSI IN BEATO PETRO, qui in hac parte figura erat omnium successorum suorum, Petrus enim non solum sibi soli ecclesiæ primatum & iudiciariæ potestatis principatum accepit, sed etiam omnibus suis successoribus, quorum representabat personam. Hinc beatus Augustinus supra Ioan. & habetur in cap. quodcunq;. xxiiij. quæst. prima dicit, quod Petrus cum claues accepit ecclesiam sanctam significauit PASCENDI Ioan. ultimo; pasce oues meas. REGENDI pertinet autem ad pastorem regere plebem sibi commissam Actuum. xx. Attẽdite uobis, & uniuerso gregi in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. De amplitudine uero, & uniuersalitate potestatis regendi, quam habet Romanus pontifex respectu uniuersalis ecclesiæ. Sanctus Anacletus in epistola tertia decretali, quam omnibus episcopis scripsit ita loquitur, ut in cap. sacrosancta, distinct. xxij. Sicut cardine ostium regitur sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ domino disponente reguntur; & beatissimus Leo papa in Sermone quodam ordinationis suæ ita loquitur, de toto mundo unus Petrus eligitur, qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus Apostoli, cunctisq; ecclesiæ patribus præponatur, ut quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint multiq; pastores, omnes tamen propriè regat Petrus quos principaliter regit & Christus. GVBERNANDI gubernare actus est præpositi, siue principis, secundum illud quod de Ioseph dicitur Gen. xxxix. præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum; & de beato Petro Apo-

Gregor.
Innocen.
Bernar.
Leo pp̃.
August.
Anacle.
Leo pp̃.

stolorum principe beatus Leo papa, in sermone quodam ordinationis suæ, inquit quod in assecuta fortitudine perseuerans suscepta Ecclesię gubernacula non reliquit, A DOMINO NOSTRO IESV CHRISTO, non ab Apostolis, nam ut a t sanctus Anacletus in Epistola sua superius commemorata, & habetur in cap. sacrosancta, distinct. xxij. sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso domino Saluatore primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus &c. A DOMINO IESV CHRISTO non à Concilijs uniuersalibus, quia ut ait sanctæ recordationis Papa Pelagius in cap. quamuis. distinct. xxj. Sancta Romana Ecclesia catholica, & Apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed Euangelica uoce domini, & Saluatoris nostri primatum obtinuit; Tu es inquiens Petrus & super hanc petram &c. A DOMINO IESV CHRISTO non à Cæsare, aut ab aliqua alia terrena potestate, quia, ut ait sanctæ memoriæ Nicolaus papa ut in cap. omnis, distinct. xxij. illam solus ipse fundauit, & non supra petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena substantia, sed illud uerbum quo cõstructum est cœlum, & terra, per quod denique cuncta condita sunt elementa Romanam fundauit Ecclesiam; Hæc autem ueritas etiam manifesta ratione sic declaratur. Prima potestas in uno quoque ordine potestatis, quæ præsupponitur ab alijs potestatibus inferioribus illius ordinis, necesse est ut dependeat immediate ab auctore illius ordinis, patet de se, sed potestas papalis est prima in ordine ecclesiastico inter oẽs partes potestatiuas illius, ut enim ait sanctus Anacletus in cap. in nouo, distinct. xxj. in nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis cępit ordo & ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. Præsupponitur etiam papalis potestas ab alijs cũ ad illas se habet, sicut caput ad membra, ut in cap. ita dominus, distinct. xix. & sicut fons ad riuulos, & radix ad ramos, ut in cap. loquitur dominus. xxiiij. quæst. prima, ergo necessario dicẽdum est, quòd papalis potestas a solo Christo auctore primo ecclesiastici ordinis deriuetur. PLENAM secundum omnem differentiam loci, temporis, & conditionis personarum Mathæ. xvj. Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis &c. QVEMADMODVM ETIAM IN GESTIS OECVMENICORVM CONCILIORVM ET IN SACRIS CANONIBVS CONTINETVR. Hic ponitur confirmatio præfati articuli testimonio sumpto, tam ex gestis Oecumenicorum Conciliorum, quàm ex sacrorum Canonum auctoritate, Colligitur quidem in primis primatus Romani pontificis super uniuersam ecclesiam ex gestis uniuersalis & Oecumenici Concilij Niceni, in ea parte, in qua sancta synodus Decreta sua à Romano pontifice humiliter supplicat roborari, & confirmari; unde patres præfatæ synodi ita beatissimo Siluestro Romano, tunc pontifici scribunt, Beatissimo papæ urbis Romæ cum omni reuerentia colendo Siluestro. Osius Episcopus prouinciæ Hispaniæ, ciuitatis Cordub. ñ & cæteri coepiscopi. ccc. xviij. in domino salutem. Nunc omnia, ad uestræ sedis augumentum accurrimus roborari, & infra; quicquid autem constituimus in Niceno Concilio præcamur uestri oris cõsortio confirmetur. Item secundo præfata Romani pontificis superioritas colligitur ex gestis tertiæ synodi, uidelicet, ephesinæ primæ in ea parte in qua tota synodus Nestorio synodalia Decreta transmittens ita scribit. Ecce itaque te

Anacle.

Anacle.

simul

simul cum sancta synodo quæ apud amplam urbem Romam congregata est præsidente sanctissimo & uenerandissimo patre & consacerdote nostro Cœlestino Episcopo his scriptis synodicis te iam tertio conuenimus consilium dantes, ut à tam prauis abstineas dogmatibus quæ & sentire cognosceris, & docere. Recipias uero fidem rectam ecclesijs per beatissimos Apostolos & Euangelistas ab initio traditam qui & oculis inspexerunt, & ministri uerbi fuisse monstrantur. Quod si hæc religio tua facere distulerit iuxta dilationem litteris prædiffinitam sanctissimi & uenerandissimi consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Celestini scias te nullam sortem habere nobiscum nec locum aut conuiuium, uel colloquium cum Dei sacerdotibus & Episcopis obtinere hæc ibi. Planè nisi Romanus pontifex auctoritatis principatum haberet super omnes Ecclesiæ pontifices nullam beatus Celestinus præsul Romanus condemnandi Nestorium Constantinopolitanũ episcopum habuisset auctoritatem nec illius prædiffinitam termini peremptorij dilationem sancta synodus tam reuerenter obseruasset. Item tertio præfata superioritas pontificatus Romani præsulis colligitur ex gestis Chalcedonensis synodi tum primo in ea parte, in qua tota synodus legitur acclamasse beato Leoni papæ. Sanctissimus Leo Oecumenicus Patriarcha per multos annos uiuat; tum secundo in ea parte in qua eadem synodus Decreta sua per præfatum Romanum pontificem humiliter postulat cõfirmari. Vnde patres præfatæ synodi beatissimo Leoni Romano pontifici ita scribunt. Nouimus, quia quicquid rectitudinis à filijs fit ad patres recurrit facientes hoc quasi proprium sibi rogamus igitur & tuis nostrum Decretis honora iudicium, & sicut nos cupitam in bonis adiecimus cõsonantiam sic, & summitas filijs quod decet adimpleat; & infra, ut autem cognoscatis, quia nihil cuilibet donando gratiam fecimus, aut per inimicitias aduersando, sed nutu gubernante diuino omnem uobis gestorum uim insinuamus ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum quæ à nobis gesta sunt firmitatem, & consonantiam. Tum tertio superioritas primatus Romani pótificis colligitur ex gestis Chalcedonensis synodi in ea parte in qua damnationis sententia in Dioscorum per Paschasium Episcopum Lilibetanum & socios eius beatissimi Leonis papæ Legatos ad petitionem synodi legitur promulgata, & ea potissime ratione, quia in secunda synodo Ephesina aduersus Apostolicam Sedem latrare & aduersus Romanum pontificem Leonem dictare præsumpserat excommunicationis sententiam. Item in ea parte in qua synodus ordinationem factam à papa Leone de maximo in Episcopum Antiochensem deuote acceptauit. Item quarto primatus Romani pontificis colligitur ex gesto sextæ synodi uniuersalis in ea parte, in qua sancti patres eiusdem synodi, cum multa ueneratione recepisse leguntur Epistolas suggestionum Agathonis papæ quas ad Constantinum Imperatorem misit aduersus Monothelitas asserentes unam operationem, & unam uoluntatem in Christo. In quibus quidem epistolis plurima continentur de primatu Apostolicæ Sedis, & Romani pótificis principatu. Ait enim beatissimus Agathon in prima sua suggestione inter cætera de beato Petro sic ad propositum. Beatus Petrus spirituales oues ecclesiæ ab ipso redemptore omnium trina commendatione pascẽdas suscepit cuius annitente præsidio hęc Apostolica eius ecclesia nunquàm à uia ueritatis in qualibet erroris parte deflexa est. Cuius auctoritate ut pote Apostolorũ omnium principis semper omnis catholica Ecclesia & uniuersales synodi fi-

deliter amplectẽtes in cunctis secutæ sunt, omnesq; uenerabiles patres Apostolicam eius doctrinam amplexi per quã & probatissima Christi luminaria claruerunt, & sancti quidem Doctores Orthodoxi uenerati atq; secuti sunt. Item quinto idem ex gestis septimæ synodi colligitur in ea parte, primo in qua tota synodus magna cum reuerentia epistolas legitur recepisse Nicolai papæ & eius successoris sancti Adriani in quibus apertissimè asseritur Apostolicam Sedem primatum habere in omnem orbem terrarum, & caput & magistram esse cæterarum ecclesiarum. Secundo in ea parte, in qua tota synodus obseruatrix & cultrix obedientiæ, & reuerentiæ Apostolicæ Sedis Photium & Gregorium Syracusanum schismaticos condemnauit qui aduersus Apostolicæ Sedis principatum fastuose conspirauerunt. IN SACRIS CANONIBVS CONTINETVR. Quòd autem sacri Canones contineant, & doceant Apostolicam Sedem & Romanum pontificem primatum, & principatum habere in uniuersum orbem testantur multi sancti patres. Sanctus

Iulius pp. enim Iulius papa à sancto Siluestro Secundus in cap. dudum. iij. q. vj. ita dicit. dudum à sanctis Apostolis successoribusq; eorum in antiquis Decretum est statutis, quę hactenus sancta & uniuersalis Apostolica tenet ecclesia nõ oportere præter sententiam Romani põtificis concilia celebrari, uel Episcopum condemnari quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse uoluerunt. Item Paschasius episcopus Vicarius Apostolicę Sedis & præsidens uice beatissimi Leonis papę in Concilio Chalcedonensi circa actionem decimamsextam dicit sic. Trecẽtorum decem & octo sanctorum patrum Canon sextus est quòd ecclesia Romana semper habuit primatum. Præterea idem testatur fœlicis recordationis Ioannes papa Secundus scribens Iustiniano Imperatori ut habetur cap. de summa trin. & fide catho. ita dicens Romanæ Sedi reuerentiam conseruatis, & ei cuncta subjcitis, & ad eius deducitis unitatem ad cuius actorem hoc est Apostolorum primum domino loquente pręceptum est, Pasce oues meas quam esse omnium uere ecclesiarum caput & patrum regulæ & principum statuta declarant, & pietatis uestræ reuerendissimi affatus testantur. Item ad idem sanctus papa Gelasius scribens ad Anastasium Imperatorem ita dicit. Quòd uero Apostoli Petri Sedes cunctis seculi christianis, & ecclesiæ prælata sit uniuersæ & Canonum serie paternorum & multiplici traditione firmatur. Cæterum sanctus papa Pelagius in cap. ipsi sunt idem testatur dicens ipsi sunt Canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad huiusmodi sedis examen uoluerũt deferre ab ipsa uero nunquàm prorsus appellare debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare ipsam ad nullius commeare iudicium, nec de eius unquàm præceperunt iudicio iudicari sententiamq; eius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius sequenda Decreta mandauerit. Non est autem dubium hæc omnia clarissimum testimonium proferre primatus Apostolicę Sedis. Sed possit aliquis rationabiliter quærere, cũ Græci de pluribus alijs articulis à Latinis doctoribus uidebantur accusati, quàm de istis octo in præsenti Decreto à sanctissimo domino nostro expressis. Cur non fuerit facta mentio de alijs articulis, in præfato Decreto, maxime cum omniũ fidelium una sit fides, ut inquit Apostolus ad Ephe. quarto. Respondetur primo, quia in istis octo articulis uidebatur esse principalis differentia inter Græcos & Latinos, plures autem aliorum non erant ita toti ecclesiæ Orientali communes. Secundo, quia multi aliorum articulorum qui Græcis ascribebantur

tur

tur corollariè pendebant ex istis, qui consequenter sublati intelligūtur concordia habita in principalibus. Tum tertio, quia de multis aliqui Græcorum accusabantur superioribus temporibus, à quibus qui apud nos pręsentes fuerunt, tam dictis, quàm operibus immunes, & innocentes se manifestissime demonstrarunt, quare non fuit necesse de alijs mentionem facere.

Renouantes insuper ordinem traditum à Canonibus cæterorum uenerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus Secundus sit post sanctißimum Romanum Pontificem, Tertius uerò Alexandrinus, Quartus autem Antiochenus, & Quintus Hierosolimitanus saluis, uidelicet, priuilegijs omnibus & iuribus eorum.

Post diffinitionem primatus Romani pontificis consequenter hic ponitur ordo, quem cæteri principales Patriarchæ obseruare debent inter se, & diuiditur in duas partes; primo enim firmatur ordo Sedium cæterarum Patriarchalium; alias à patribus institutus, uidelicet, quod Constantinopolitanus Patriarcha sit secundus post Romanum pontificem: tertius uero &c. Secundo firmantur iura, & priuilegia prædictorum Patriarcharum, secunda ibi, SALVIS. TRADITVM A CANONIBVS, uidelicet, primo synodi uniuersalis Constantinopolitanæ, primæ in qua, ut in cap. Constantinopolitanæ, dist. xxij. sic habetur Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum episcopum, propterea quòd sit noua Roma. Item secundo traditus est, hic ordo in synodo Chalcedonensi, ubi circa actionem. xvj. sic habetur diffinitionem sanctorum patrum sequentes, ubiq; & regulam, quæ nunc lecta est, cētum quinquaginta Deo amicissimorum episcoporum, qui congregati sunt sub piæ memoriæ Imperatore Theodosio in Regia ciuitate Constantinopoli Roma cognoscentes, & nos eadem diffinimus de priuilegijs eiusdem sanctissimę Constantinopolitanæ ecclesiæ nouæ Romæ &c. item tertio idem haberi dicitur ex sexta synodo, in qua ut in cap. renouantes. xxij. distinct. inducit Gratianus, quanquàm nos nihil tale in aliqua parte præfatæ synodi reperire potuerimus. Item quarto idem ordo habetur ex Canone Concilij generalis Latheranensis, quod Innocen. Tertio, cum multitudine maxima prælatorum Græcorum, & Latinorum Romæ celebrauit; in quo ut in cap. antiqua, extra de priuilegijs sic habetur antiqua Patriarchalium sedium priuilegia renouātes sancta uniuersali synodo approbante sancimus, ut post Romanam ecclesiam, quæ disponēte domino super omnes, alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater uniuersorum Christi fidelium & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, & Hierosolimitana quartum locum obtineat, seruata cuilibet propria dignitate. Sed surgit hic satis rationabilis quæstio, cur totiens à patribus ordo iste Patriarcharum fuerit renouatus: Respondetur, quòd propter cōtradictionē, quam habuit in principio suæ institutionis ab Apostolica Sede: Cum enim ab antiquo Ecclesia Alexandrina secundum locum teneret, ut testatur sanctus Anacletus in epistola sua decretali, ut in cap. sacrosancta, distinct. xxij. & hoc ipsum sancti patres in Concilio Niceno decreuissent semper obseruandum, ut Anacle.

in cap. mos, distinct. xlv. sancti patres Romani pontifices grauiter ferentes, q; ecclesia Alexandrina contra Nicenos Canones sua denudaretur prærogatiua nunquàm uoluerunt assentire, nec robur adducere confirmationis prædicto Canoni. Sicut Damasus papa cuius tempore secunda synodus celebrata est, in qua primo Canon ille est introductus. Præterea Leo papa sub quo celebrata est quarta synodus, in qua primo Canon præfatus est renouatus multipliciter contradixit, sicut epistolæ eius aperte testantur, quas scribit, tam ad Antholium Episcopum Constantinopolitanum, cuius suggestione renouatio prædicta fuerat attemptata, quàm ad patres eiusdem Chalcedonensis synodi. Cumq; patre ecclesiæ Orientalis optimè scirent Canones Conciliorum nullum robur posse firmitatis habere sine assensu & confirmatione Apostolicæ Sedis studuerunt per multas synodos prædictum Canonem renouare quousque ab Apostolica Sede Imperatoris precibus cõfirmationem obtinuerunt. Et ut uidetur papa Vigilius sub quo celebrata est quinta synodus confirmauit hunc ordinem secundum, ut etiam haberi potest ex auctentic. tit. de ecclesiasticis titulis collat. nona, ubi Iustinianus Imperator postquàm professus est quatuor synodorum uniuersalium dogmata, sicut Sacras scripturas suscipere, & earũ regulas, sicut diuinas leges obseruare ita dicit: ideoq; sancimus secundum earum diffinitiones sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem Episcopũ Constantinopolis, nouæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem. & infra, loquendo de prouincijs, subiectis iurisdictioni illius ita dicit: & in subiectis sibi prouincijs obtinere eum locum Sedis Apostolicæ & Romæ, secundum ea quæ diffinita sunt à sanctissimo papa Vigilio, SECVNDVS, & ita posterior, scilicet potestatis, & dignitatis ordine. Ordo enim ut Priscianus ait; pars potestatis est; unde quę gradum differentem habent in ordine, habent etiam differentem gradum in potestate. hinc clarissima luce colligitur, quàm aperte errent, qui Constantinopolitanum Patriarcham equalis potestatis dignitatis, & honoris interpretantur, cum Romano pontifice. Quis enim nisi mente alienus dubitat, quòd Romanus pontifex, qui caput & Pastor uniuersalis ecclesiæ est cæteros omnes ecclesiæ pontifices potestate, & auctoritate excedit? unde beatus Gregor. Io. Episcopo Siracusano scribens, & habetur in cap. de Constantinopolitana, distinct. xxij. Non est dubium ecclesiam Constantinopolitanam Apostolicę Sedi esse subiectam, quod etiam Imperator Iustinianus in auctentica loco superius annotato apertissime innuit. Ex quibus per consequens luce clarius, patet, quàm aperte ueniat contra professionem fidei catholicę, quoniam iuxta institutionem Christi & ueterum Canonum reuerẽtiam in hac synodo Græci & Latini professi sunt, quòd Constantinus Episcopus se uniuersalem, ac Oecumenicum, aut orbicularem se nominet Patriarcham: repugnat plane huic appellationi, & ratio ipsa, & ecclesiæ unitas, & dispositio Euangelij, & communis omnium catholicorum fides, ut quilibet etiam parum doctus intelligit, aduersus quam intolerabilem superbæ appellationis temeritatem sanctæ memoriæ Pelagij, & sancti Gregorij multæ preclaræ, & acerrimæ extant epistolæ, de quibus in cap. nullus, & cap. ecce, distin. xcix. SALVIS VIDELICET PRIVILEGIIS OMNIBVS &c. Priuilegia enim ecclesiarum, & monasteriorum, sanctorum patrum auctoritate instituta nulla debẽt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari, Ait beatus Anacletus in ca. priuilegia,

Gregor.

uilegia.xxv.quæst.ij. Sunt autẽ quatuor priuilegia Patriarchatum. Primum est,quod postquàm recipiunt pallium à Sede Apostolica conferunt pallium Metropolitanis,qui sub eis sunt. Secundum est,quod recipiunt fidelitatis & obedientię iuramentum pro se,& Romana ecclesia. Tertium est,quod faciũt ante se ub q; deferre crucem nisi ubi papa fuerit,aut eius Legatus utens insignibus papalibus,& nisi in urbe Romana. Quartum est,quia appellatur ad ipsos omissis medijs. Hæc omnia habentur,extra de priuilegijs in cap. antiqua in tex.& glo.præcipue Innocentij IVRIBVS EORVM. Ita.n.Apostolica Sedes proprium uigorem retineat,ut à se concessa alijs iura non minuat,inquit beatus Gregorius in cap.quanto,dist.lxij.& in cap. de ecclesiasticis. lv. q. ij. Sicut nostra iura defendimus ita singulis quibuscunque ecclesijs sua iura seruamus.

Datum Florentiæ in sessione publica synodali solenniter in Ecclesia maiori, celebrata Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo Quadringentesimo Trigesimo nono Pridie nonas Iulij, Pont. nostri Anno nono.

FLORENTIAE. Nota conuenientiam nominis loci,in quo huius sanctæ unionis,& pacis Ecclesiæ opus perfectum est,& consumatum. Ait enim ipsa Christi sponsa sancta Ecclesia Cantic. primo, Lectulus noster Floridus est,ubi glo. inquit, pax Ecclesiæ uirtutibus floret. IN ECCLESIA MAIORI. licet enim domus Fratrum prædicatorum, quæ sub Titulo Sanctæ Mariæ Nouellæ fundata est & in qua pro amplitudine, & pulchritudine loci mansio est sanctissimi domini nostri locus fuerit institutus synodalis conuentus,quia tamen ad hanc desideratissimæ unionis conclusionem audiendam uniuersus populus,& magistratus ciuitatis sperabatur concurrere iussu. S. D. N. Eugenij assentientibus patribus eiusdem sacræ synodi ordinatum est,ut in ecclesia maiori, pro ampliori eius capacitate sessio hæc celebraretur.

Hæc sunt Pater beatissime,quæ pro declaratione ueritatis, & defensione auctoritatis eorum, quæ à tua beatitudine in Decreto Vnionis Græcorum diffinita sunt dicenda ad præsens occurrunt, quæ si tuæ sapientiæ sufficienter dicta uisa fuerint lætus Omnipotenti Deo gratias agam. Si uero minus, sanctitas t a,qui princeps es Doctor,& caput omnis Orthodoxæ doctrinæ, illa suppleri iubeat,& emendari.

Explicit Apparatus Domini Cardinalis Sanctj Sixti,super Decreto Vnionis Græcorum Florentiæ.

SVBSCRIPTIONES PATRVM, QVI INTERfuerunt cum Sanctißimo Domino nostro Eugenio diffinitioni præsentis Decreti.

EGo Eugenius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus ita diffiniens subscripsi.
Ego Antonius episcopus Ostiensis Cardinalis Bononiensis supradictas diffinitiones Catholicas esse affirmo,& illis me subscripsi.
Ego Branda episcopus Portueñ. scripsi.
Ego Nicolaus Cardinalis sanctæ Crucis scripsi.
Ego Franciscus. TT. sancti Clementis presbyter Cardinalis scripsi.
Ego Angelotus. TT. sancti Marci presbyter Cardinalis scripsi.
Ego Iulianus. TT. sanctæ Sabinæ presbyter Cardinalis scripsi.
Ego Prosper sancti Georgij Diaconus Cardinalis scripsi.
Ego Dominicus sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconus Cardinalis subscripsi.
Ego Blasius Patriarcha Hierosolimitanus scripsi.
Ego Marcus Patriarcha Gradeñ. scripsi.
Ego Ioannes episcopus Morineñ. illustrissimi Principis domini, Ducis Burgundiæ,& Brabantiæ Orator subscripsi.
Ego Ioannes episcopus Niuerneñ. eiusdem domini Ducis Orator signaui, & interfui.
Ego Bartholomeus Archiepiscopus Spallateñ. subscripsi.
Ego Fantinus Archiepiscopus Creteñ. subscripsi.
Ego Iulianus Archiepiscopus Pisanus subscripsi.
Ego Andreas Archiepiscopus Colloßeñ. subscripsi.
Ego Nicolaus Archiepiscopus Capuanus subscripsi.
Ego Ludouicus Archiepiscopus Florent. subscripsi.
Ego Latinus de Vrsis Archiepiscopus Trañ. subscripsi.
Ego Raymondus Archiepiscopus Conezanus subscripsi.
Ego Iacobus episcopus Adrieñ. subscripsi.
Ego Petrus episcopus Paduanus subscripsi.
Ego Daniel episcopus Concordieñ subscripsi.
Ego Antonius episcopus Portugaleñ. subscripsi.
Ego Bartholomeus episcopus Valueñ subscripsi.
Ego Thomas episcopus Fareñ. subscripsi.
Ego Christophorus episcopus Arimineñ. subscripsi.
Ego Amicus episcopus Aquileñ. subscripsi.
Ego Petrus Diguen episcopus subscripsi.
Ego Ioannes Ferrarieñ episcopus subscripsi.
Ego Valentinus episcopus Ortanus & Castellanus subscripsi.
Ego Ioannes episcopus Arbeñ.
Ego Benotius episcopus Phesularum subscripsi.
Ego Carolus episcopus Seneñ subscripsi.
Ego Andreas Hyspanus Portugaleñ. episcopus Magar subscripsi.
Ego Carolus episcopus olim Mutiñ. subscripsi.
Ego Nicolaus episcopus Tyburtiñ. subscripsi.
Ego Artholus episcopus Grass. subscripsi.
Ego Laurentius episcopus Archaieñ.

Ego Canonus episcopi Baioceñ.
Ego Ludouicus episcopus Taruisinus subscripsi.
Ego Ioannes de Mella electus confirmatus Legioñ.subscripsi.
Ego Gulielmus electus confirmatus Andegaueñ.subscripsi.
Ego Angelus Episcopus Parentin.subscripsi.
Ego Damianus episcopus Asisineñ.subscripsi.
Ego Petrus episcopus Ansareñ.subscripsi.
Ego Matheus episcopus Zapateñ.subscripsi.
Ego Angelus de Grassis episcopus Ariañ.subscripsi.
Ego Petrus episcopus Massanus subscripsi.
Ego Bartholomeus episcopus Cavaliceñ.subscripsi.
Ego Robertus Dexdunaris Diflo. episcopus Vulta. subscripsi.
Ego Antonius episcopus de Cæsenis subscripsi.
Ego Donatus episcopus Pistorieñ subscripsi.
Ego Scipio episcopus Mutiñ.subscripsi
Ego Christophorus episcopus Coroñ.subscripsi.
Ego Andreas episcopus Conuersanus subscripsi.
Ego Alexius episcopus Clusinus subscripsi.
Ego Garsias episcopus Tudeñ.subscripsi.
Ego S. episcopus Ganaten.subscripsi.
Ego Aymericus episcopus Montis Regalis subscripsi.
Ego Baptista electus Theatinus subscripsi.
Ego Nicolaus episcopos Trichorieñ.subscripsi
Ego Ioannes electus Agaueñ subscripsi.
Ego Ioannes electus Osilieñ. subscripsi.
Ego Gulielmus electus Leoreñ.subscripsi.
Ego Andreas episcopus Rossumeñ.subscripsi.
Ego Matheus episcopus Cortoneñ.subscripsi.
Ego Iulianus electus Citarideñ.subscripsi.
Ego Ioannes episcopus Conuerpeñ. subscripsi.
Ego Thadeus episcopus Acesnaten. subscripsi.
Ego Petrus cleri.Archidiaconus Trecen.ambasiator domini Ducis Burgundiæ,& Brabantiæ subscripsi.
Ego Ambrosius generalis ordinis Camalduleñ.subscripsi.
Ego Gometius Abbas Florentiæ.ss.
Ego Ioannes de Vrsis Fariseñ ss.
Ego Antonius Abbas sancti Caprasij ss.
Ego Franciscus Abbas sancti Leonardi.ss.
Ego Federicus Abbas de Borto.ss.
Ego Georgius Abbas de Fereallis .ss.
Ego Antonius Abbas de Alfiolo ss.
Ego Bartholomeus Abbas Campi Fullonis.ss.
Ego Sepulcrus Abbas de Vrano.ss.
Ego Angelus Abbas de Septimo ss.
Ego Paschasius Abbas sancti Sepulchri ss.
Ego Benedictus Abbas de Conco.ss.
Ego Iacobus Abbas sancti Salini subscripsi.
Ego Aluisius Abbas sancti Pauli ad Ripam Arnipisam subscripsi.

Ego Ioannes Abbas de Thiro ſubſcripſi.
Ego Daniel Abbas de Saniliano ſubſcripſi.
Ego Benedictus Abbas ſancti Pancratij ſubſcripſi.
Ego Franciſcus Abbas ſanctæ Mariæ de Pancriano ſubſcripſi.
Ego Ioannes Ginauant. Abbas de R polis ſubſcripſi.
Ego Angelus Abbas ſancti Michaelis de Piſtorio ſubſcripſi.
Ego Nicolaus Abbas monaſterii ſancti Modeſti ſubſcripſi
Ego Iacobus Abbas ſancti Saluatoris de Fenzot. ſſ.
Ego A. Abbas Montiſpian piſt. dioc. ſſ.
Ego Petrus Abbas ſancti Petri de Florentia.ſſ.
Ego M. Abbas ſanctæ Mariæ de Diciano.ſſ.
Ego Gantellemen Abbas de Bibena.ſſ.
Ego Laurentius Abbas del Culres.
Ego Federicus Abbas monaſterij ſancti Panthaleonis de Lucca.
Ego Lucas Abbas Scuant. in Alpibus.
Ego Tonus Lucas Abbas Patrariat.
Ego Iacobus Abbas monaſterij ſancti Petri de Maſſa.
Ego Frater Ioannes Abbas ſanctorum martyrum Cordubien̄.
Ego Gulielmus Abbas ſancti Saluatoris Burdegalen̄.
Ego Georgius Abbas ſancti Petri de Eugubio.
Ego Antonius Abbas ſancti Saluatoris & Vigilij de Sen̄.
Ego Abbas ſanctæ Mariæ de Morona.
Ego Abbas ſanctæ Gaudæ.
Ego Gabriel Abbas ſancti Iacobi de Pontida.
Ego Dionyſius Abbas ſanctæ Mariæ de Sandin Sagien̄.
Ego Timotheus Abbas ſancti Andreæ de Mantua.ſſ.
Ego Frater Gulielmus Generalis Minorum.
Ego Frater Berardus Generalis Auguſtinen̄.
Ego Placidus Generalis Vallis Vmbroſæ.

Blondus.

SVBSCRIPTIONES GRÆCORVM.

IOannes Paleologus in Chriſto Deo fidelis rex & Imperator Romanorū
Antonius humilis Archiepiſcopus Hiraclien̄. præſidens Ypertinarum & primus totius Macedoniæ,& Locumtenens Apoſtolicæ Sedis ſanctiſſimi Patriarchæ Alexandrini,Philothei Patriarchæ Alexandrini ſubſcripſi.
Gregorius Sacer monachus magnus prothoſincellus & ſpiritualis, ac Vicarius Apoſtolicæ Sedis domini noſtri Philothei Patriarchæ Alexandrini.ſſ.
Iſidorus Archiepiſcopus Gebien̄. ac totius Ruſſiæ,ac Locum tenens Apoſtolicæ Sedis ſanctiſſimi Patriarchæ Antiocheni domini Dorothei affirmans & diffiniens. ſſ.
Doſitheus Arch epiſcopus Locumtenens Apoſtolicę Sedis ſanctiſſimi Patriarchæ Hieroſolimitani Ioachini.ſſ.
Dorotheus Archiepiſcopus Trapezantius ſequendo.ſſ.
Metrophanus Archiepiſcopus Zizici.ſſ.
Biſſarion miſeratione diuina Archiepiſcopus Nicenus ſequendo.ſſ.
Macharius Archiepiſcopus Nicomediæ.ſſ.

Methodius

Methodius humilis Archiepiſcopus Lacedemonieñ.ſſ.
Ignatius Archiepiſcopus Tornoni ſequen.ſſ.
Dorotheus Archiepiſcopus Mytileneñ. Locumtenens Archiepiſcopi Sidiæ ſequendo.ſſ.
Damianus Archiepiſcopus Moldoblachiæ & Locumtenens Seuaſtieñ. Archiepiſcopi.ſſ.
Ioaſaph humilis Archiepiſcopus Amaſieñ.ſſ.
Bathanoel Archiepiſcopus Rhodi & Cicladarum Inſularum.ſſ.
Caliſtus Archiepiſcopus Driſte ſequendo.ſſ.
Mathæus Archiepiſcopus Mellenici ſequens.ſſ.
Geuadius Archiepiſcopus Gaui ſequendo.ſſ.
Beſſarion Archiepiſcopus Nicenus per mandatum ſcriptum & ſubſcriptum à Manuele magno Sacellario Chriſococo Diacono eius depoſitioni hic ſubdeſignando ipſum hic demonſtro eadem nobis ſapere & cōſentire hoc omnes qui hic ſunt ſequi Theodoricus magnus Scenophilax Xantinopolus Diaconus.ſſ
Michael Balſamon magnus Carthofilax Archidiaconus.ſſ.
Siluester Siopolus magnus Eccleſiarcus & Diceofilax.ſſ.
Georgius Capedotius Prothedicus Diaconus.ſſ.
Conſtantinus primus presbyter & Vicarius Moldoblachiæ.ſſ.
Moyſes ſacer monachus eccleſiarchus uenerabilis & ſacer regalis ſacri mōtis magnæ Lauræ & ipſius Locumtenens.ſſ.
Dorotheus ſacer Monachus Vicarius uenerabilis & ſacri montis ſancti magni Monaſterij Vatepedi.ſſ.
Gerontius Sacer Monachus olim prior uenerabilis ſacri Regalis montis Chriſti omnipotentis.ſſ.
Athanaſius Abbas Monaſt. Circunſpecti.ſſ.
Germanus olim Abbas ſancti Baſilij.ſſ.
Pachomius ſacer Monachus & Abbas ſancti Pauli ſubſcripſi.

FINIS.

VENETIIS, apud Michaelem Tramezinum,
M D LXI.

Methodius humilis Archiepiscopus Lacedemoniæ ß.
Ignatius Archiepiscopus Tornoui sequens ß.
Dorotheus Archiepiscopus Mytilenes, Locumtenens Archiepiscopi Sidiæ sequendo ß.
Damianus Archiepiscopus Moldoblachiæ & Locumtenens Seuastiæ Archiepiscopi ß.
Ioasaph humilis Archiepiscopus Amasiæ ß.
Barthanoel Archiepiscopus Rhodi & Cicladarum Insularum ß.
Callistus Archiepiscopus Dristæ sequendo ß.
Mathæus Archiepiscopus Meleniciæ sequens ß.
Gennadius Archiepiscopus Iuani sequendo ß.
Bessarion Archiepiscopus Nicenus per mandatum scriptum & subscriptum à Manuele magno Sacellario Chrisococo Diacono eius depositioni hic subdelegando supplens hic de mandato eadem nobis super & consentire hoc omnes qui hic sunt sequi Theodoricus magnus Sceuophilax Xantinopolus Diaconus ß.
Michael Balsamon magnus Carthophilax Archidiaconus ß.
Siluester Siropolus magnus Ecclesiarcha & Dicæophilax ß.
Georgius Capedotius Protecdicus Diaconus ß.
Constantinus primus presbyter & Vicarius Moldoblachiæ ß.
Moyses sacer monachus ex venerabilis & sacræ regalis sacri magnæ Lauræ & ipsius Locumtenens ß.
Dorotheus sacer Monachus Vicarius venerabilis & sacri montis sanctimagni Monasterij Vatopedi ß.
Gerontius Sacer Monachus olim prior venerabilis sacri Regalis montis Christi omnipotentis ß.
Athanasius Abbas Monasterij Circumspecti ß.
Germanus olim Abbas sancti Basilij ß.
Pachomius sacer Monachus & Abbas sancti Pauli subscripsi.

F I N I S.

VENETIIS, apud Michaelem Tramezinum,
M D. XL I.

11

Turrecremat
Sum. de Eccles.
Sup Decreto
Vnion. Grecor.
& de Varijs Grec.
Gestis

57

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm